

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyys ja kehittämistarpeet

Eriksson, Juha

2011 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyys ja kehittämistarpeet

Eriksson Juha
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2011

Tekijä Eriksson Juha

Opinnäytetyön nimi Vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyys ja kehittämistarpeet

Vuosi 2011

Sivumäärä 91

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää rikosseuraamuslaitoksessa käytössä olevan vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyyttä ja samalla kerätä käyttäjiltä kehitysehdotuksia vankitietojärjestelmän kehittämiseksi.

Vankitietojärjestelmä on ollut käytössä rikosseuraamuslaitoksessa vuodesta 2005 alkaen. Sen käyttäjiä ovat lähes kaikki rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet. Vankitietojärjestelmän käytettävyyttä ei ole aikaisemmin tutkittu. Vankitietojärjestelmää on kehitetty koko sen käyttöhistorian ajan ja käyttäjiltä on saatu paljon kehitysehdotuksia. Suurimmat kehitystarpeet ovat johtuneet lakimuutoksista ja vankeinhoidossa tapahtuneista organisaatiomuutoksista.

Vankitietojärjestelmään kirjataan ja tallennetaan vankien henkilötietoja ja vankila-aikaan liittyviä muita tietoja. Käytettävyystutkimuksella pyrin selvittämään kuinka hyvin tietojärjestelmä vastaa vankeinhoidon tarpeisiin ja koetaanko se toimivaksi ja tarpeelliseksi vankeinhoitotyössä. Yhtenä tärkeänä asiana tässä tutkimuksessa oli myös vankitietojärjestelmän käyttöönottoon liittyneet henkilökunnan kokemukset ja koulutus vankitietojärjestelmän käyttäjiksi. Tutkimus on rajattu koskemaan vain vankitietojärjestelmän valvontaosaa, joten tutkimus on osoitettu vankiloiden valvontahenkilökunnalle.

Vankitietojärjestelmän käytettävyydellä voidaan tarkoittaa helppoa ja loogista tietojen kirjaamista ja tallennetun tiedon löytymistä. Lisäksi se voi tarkoittaa, että samaa tietoa ei tarvitse kirjata moneen paikkaan järjestelmän eri osassa. Käytettävyys voi tarkoittaa myös selkeää ja toimivaa siirtymistä vankitietojärjestelmän eri osasta toiseen.

Tutkimuksessa tuli esille keskeisenä ongelmana koulutuksen puuttuminen tai riittämättömyys. Koulutukseen tulisi jatkossa panostaa enemmän ja sitä tulisi olla järjestelmällisesti kaikille uusille työntekijöille. Vankitietojärjestelmä koettiin pääasiassa hyväksi ja toimivaksi järjestelmäksi, jonka myötä esimerkiksi vankituntemus on parantunut ja valvontahenkilökunnan työ helpottunut. Vankitietojärjestelmä koettiin tärkeäksi työkaluksi, josta voi vetää johtopäätöksen, että siitä ja sen toiminnallisuuksista ei valvontahenkilökunta halua missään nimessä luopua.

Avainsanat: Käytettävyys, kehittäminen, tietojärjestelmä

Name(s) Eriksson Juha

Title of the Thesis **The usability and development needs of the supervision part
of the prisoner information system**

Year 2011

Pages

91

The purpose of my thesis was to examine the usability of prisoner information system in Criminal Sanctions Agency and to collect suggestions from users for developing it.

The prisoner information system has been operative in Criminal Sanctions Agency since 2005. It is used by almost every officer of Criminal Sanctions Agency. The usability of the prisoner information system has not been examined before. It has been developed during its whole usage history and the users have given lots of suggestions for development. The largest needs for development have been the result of changes in law and organisation changes in Criminal Sanctions Agency.

In the prisoner information system, there is listed and saved personal information of prisoners and other information of prison time. With the usability study I attempt to examine, how well the information system meets the needs of Criminal Sanctions Agency and is it experienced functional and useful to the officers. An important aspect of this study was the personnel's experience of the information system's initialization and the training to use it. This study has been restricted to deal with the supervision part of the information system only.

The usability of a prisoner information system can mean easy and logical listing of information and discovering saved data. In addition, it means, that information is not needed to be saved in many positions in different parts of the system. Usability can mean also clear and functional moving from one part of the system to another.

In the study, as a central problem arose, the absence or insufficiency of education. In future, education should be invested in more and it should be offered systematically to all new officers. The prisoner information system was mainly experienced as a good and functional system, that has, as an example, improved prisoner knowledge and work of supervision personnel has been relieved. The system was experienced as an important tool. Thus, a conclusion can be made that the supervision personnel does not want to abandon it and its functionalities.

Keywords: usability, developing, information system

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Tutkimus vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyydestä.....	8
3	Mitä vankitietojärjestelmä on?.....	9
3.1	Täytäntöönpano-osa ja sen käyttäjät	10
3.2	Toimintaosa ja sen käyttäjät.....	11
3.3	Valvontaosa ja sen käyttäjät.....	11
3.3.1	Mitä valvonta henkilötiedot tarkoittaa?.....	12
3.3.2	Mitä vangin vastaanotto ja asuminen tarkoittaa?.....	12
3.3.3	Mitä omaisuusluettelo tarkoittaa?.....	13
3.3.4	Mitä puhelut, rahat ja kirjeet -kohdalla tarkoitetaan?	13
3.3.5	Mitä tapaajaluettelolla ja tapaamisryhmillä tarkoitetaan?	14
3.3.6	Mitä ilmoitus tarkoittaa?.....	14
3.3.7	Mitä eristäminen tarkoittaa?	15
3.3.8	Mitä ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä tarkoittaa?.....	15
3.3.9	Mitä eristämistarkkailu ja tarkkailu tarkoittaa?.....	15
3.3.10	Mitä päihdevalvonta tarkoittaa?	15
3.3.11	Mitä kurinpito tarkoittaa?.....	16
3.3.12	Mitä vangin päiväkirja tarkoittaa?.....	16
3.3.13	Mitä päiväkirja tarkoittaa?.....	16
3.4	Valvontahenkilökunnan suhtautuminen vankitietojärjestelmään	16
3.5	Vankitietojärjestelmä vangin vankeusajan prosessissa.....	17
3.6	Vankitietojärjestelmä vankiloiden toimintojen prosessissa	18
4	Vankitietojärjestelmä henkilörekisterinä	18
5	Vankitietojärjestelmän historiaa	18
5.1	Vankitietojärjestelmän esiselvitys	19
5.2	Vankitietojärjestelmän suunnittelu ja käyttöönotto	19
5.3	Henkilöstön kouluttaminen vankitietojärjestelmän käyttäjiksi.....	21
5.4	Valvonnan tiimi.....	21
5.5	Täytäntöönpano-osan ja toimintaosan suunnittelu	22
5.6	Vankitietojärjestelmän toimittaja	22
6	Vankitietojärjestelmän kehittämis- ja päivitystarpeet	23
7	Tutkimuskysymykset	23
8	Vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyystudkimus.....	24
8.1	Mitä käytettävyydellä tarkoitetaan?	24
8.2	Tutkimuslupa.....	27
9	Tutkimusaineiston kerääminen.....	27
9.1	Kysymysten tekeminen kyselyyn.....	28
9.2	Kysymyslomakkeen testaaminen	28

9.3	Kohderyhmän valitseminen.....	29
9.4	Vastaajien sähköpostiosoitteet ja niihin liittyvät ongelmat.....	29
9.5	Miten otanta valikoitui?	30
9.6	Mahdolliset virhelähteet	31
9.7	Kyselyyn vastanneet ja vastausprosentti.....	31
9.8	Kehitysehdotuksia ja palautetta vapaamuotoisesti	32
10	Tutkimustulokset	32
10.1	Missä vankilassa vastaaja työskentelee?	32
10.2	Työ- tai toimintapaikka, jossa vastaaja useimmiten työskentelee.....	33
10.3	Vastaajien sukupuoli.....	35
10.4	Vastaajan ikä.....	35
10.5	Virkavuosien määrä vankeinhoidossa	36
10.6	Päävalikosta valittavat osa-alueet	36
10.7	Työssä vankeinhoidossa ennen vankitietojärjestelmää.....	37
10.8	Vankitietojärjestelmän käyttöönottoon liittyvät asiat	37
10.9	Kuinka vaikeaksi on koettu vankitietojärjestelmän käyttöönotto?.....	38
10.10	Onko vankitietojärjestelmä helpottanut työtä?	39
10.11	Koulutus vankitietojärjestelmän käyttäjäksi käyttöönottovaiheessa	40
10.12	Vankituntemus.....	42
10.13	Kehitysehdotuksia ja palautetta vankitietojärjestelmän käyttöönotosta.....	42
10.14	Valvonta henkilötiedot	43
10.15	Kehitysehdotuksia ja palautetta valvonta henkilötiedot -kohdasta.....	44
10.16	Vangin vastaanotto ja asuminen.....	45
10.17	Kehitysehdotuksia vangin vastaanottoon, asuntokorttiin ja asumiseen	46
10.18	Omaisuusluettelo.....	47
10.19	Kehitysehdotuksia ja palautetta vangin omaisuuden hallintaan.....	48
10.20	Puhelut, kirjeet ja rahavarat	49
10.21	Kehitysehdotuksia puhelut, rahat ja kirjeet kokonaisuuteen	51
10.22	Tapaajaluettelo ja tapaamisryhmät	52
10.23	Kehitysehdotuksia tapaamisten hallintaan	54
10.24	Ilmoitukset	56
10.25	Kehitysehdotuksia ilmoitukset -osioon	58
10.26	Eristäminen.....	60
10.27	Kehitysehdotuksia vangin eristämisen ja sen päättymisen kirjaamiseen.....	61
10.28	Eristämistarkkailu ja tarkkailu.....	62
10.29	Kehitysehdotuksia eristämistarkkailun ja tarkkailun kirjaamiseen.....	63
10.30	Ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä	63
10.31	Kehitysehdotuksia ilmoituksesta luvattomista aineista ja esineistä	64
10.32	Päihdevalvonta	65

10.33	Kehitysehdotuksia päihdevalvontaosaan	65
10.34	Kurinpito	66
10.35	Kehitysehdotuksia kurinpito -kokonaisuuteen.....	68
10.36	Vangin päiväkirja	69
10.37	Kehitysehdotuksia vangin päiväkirja näyttöön ja sen sisältöön.....	70
10.38	Päiväkirja	70
10.39	Kehitysehdotuksia päiväkirja -osioon.....	72
11	Käytettävyys.....	74
11.1	Vapaamuotoinen palaute vati kokonaisuudesta ja käytettävyydestä.....	78
11.2	Vapaamuotoinen palaute vankitietojärjestelmän valvonnan työryhmälle	79
11.3	Vapaa palaute vankitietojärjestelmästä	80
12	Johtopäätökset.....	80
12.1	Tietojärjestelmän määrittely- ja kehittämistyö.....	81
12.2	Käyttäjätiedon lähteet	82
12.3	Sähköpostitse lähetetty kysely.....	82
12.4	Kysymyslomakkeen kysymykset ja vastaukset	83
12.5	Vastausprosentti ja mahdolliset virhelähteet.....	84
12.6	Kehitysehdotusten käyttö jatkotyöskentelyssä	85
12.7	Koulutuksen puute yleisin ongelma	86
12.8	Käytettävyystutkimuksen yhteenvetoa.....	87
13	Lopuksi	88
	Lähteet	91
	Taulukot	92
	Liitteet.....	93

1 Johdanto

Vankitietojärjestelmä (Vati) on rikosseuraamuslaitoksessa käytössä oleva tietojärjestelmä, johon kirjataan ja tallennetaan tutkintavankeudessa olevien ja sakonmuunto- ja vankeusrangaistuksiin tuomittujen henkilötietoja ja vankila-aikaisia tietoja. Vankitietojärjestelmä koostuu kolmesta eri osasta, jotka ovat täytäntöönpano, valvonta ja toiminta. Vankitietojärjestelmä on keskeisin vankeinhoidossa käytössä oleva tietojärjestelmä ja lukumääräisesti sen suurin käyttäjäryhmä on valvontahenkilökuntaan kuuluvat vartijat.

Vankitietojärjestelmään kirjataan ja tallennetaan paljon vankiin liittyvää vankilakauden aikaisia tietoja ja tapahtumia. Vangin tutkintavankeus- ja vankeusaikainen prosessi tapahtuu vankitietojärjestelmän toiminnallisuutta hyödyntämällä. Vangin henkilöön liittyvien tietojen kirjaamisen johdosta voidaan hyödyntää tallennettuja tietoja. Vankitietojärjestelmää hyödynnetään myös vankilan päivittäisissä toiminnoissa, joten vankitietojärjestelmä -nimi on nimenä osittain jopa vähättelevä. Arkikielessä vankitietojärjestelmästä puhutaan työnimellä, joka on Vati. Vati -lyhenteellä on eri viranomaisissa eri tarkoituksia ja esimerkiksi poliisi kun puhuu Vatista, niin sillä tarkoitetaan vaarallista tilannetta tai ryhmää, joka on koulutettu vaarallisten tilanteiden varalle.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyyttä. Tutkimus on suunnattu rikosseuraamuslaitoksessa vankiloiden valvontahenkilökunnalle. Valvontahenkilökunnalla tarkoitetaan vankiloiden vartijoita ja rikosseuraamusesimiehiä. Vankitietojärjestelmän käytettävyyttä ei ole aikaisemmin tutkittu, joten vertailevaa aikaisempaa tutkimusta ei ole. Tutkimus on tehty kyselytutkimuksena, jossa olen käyttänyt Webropol realtime analyzer -kyselyohjelmaa.

Kyselylomakkeessa pyysin vastaajilta määrämuotoisten kysymysten lisäksi avoimilla kysymyksillä jokaisessa asiakokonaisuudessa vapaamuotoista palautetta ja kehitysehdotuksia kysytyn osa-alueen kehittämiseksi. Kyselyssä kysymykset on jaettu asiakokonaisuuksiin, jotka liittyvät henkilötiedot -tietonäyttöön tai johonkin valvontaosan prosessikokonaisuuteen. Tällaisia prosessikokonaisuuksia ovat esimerkiksi vangin omaisuudenhallintaan ja kurinpitoon liittyvät asiat. Vastaajilta saatuja palautteita ja kehitysehdotuksia otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon vankitietojärjestelmän jatkokehittämisessä ja toivottavasti myös tulevan uuden asiakastietojärjestelmän suunnittelussa ja määrittelyssä.

2 Tutkimus vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyydestä

Vankitietojärjestelmä otettiin käyttöön 28.11.2005 ja sen käytettävyyttä ei ole aikaisemmin tutkittu. Tällä tutkimuksella oli tarkoitus saada tietoja vankitietojärjestelmän valvontaosan

käytettävyydestä. Tutkimuksessani oli tarkoitus selvittää, kuinka hyvin vankitietojärjestelmän valvontaosa toimii käytännössä rikosseuraamuslaitoksen valvontahenkilökunnan työvälineenä. Samalla tutkin kuinka tyytyväisiä valvontahenkilökuntaan kuuluvat ovat vankitietojärjestelmään ja miten käyttäjät haluaisivat kehittää sitä entistä paremmaksi ja toimivammaksi kokonaisuudeksi. Vankitietojärjestelmää on kehitetty koko sen elinkaaren ajan. Kehittämistyössä on käytetty usein yksittäisten virkamiesten ehdotuksia vankitietojärjestelmän parantamiseksi. Ennen tätä tutkimusta ei ole kerätty kehitysehdotuksia suurelta käyttäjäjoukolta. Kehitysehdotuksia on tullut lähinnä sellaisilta käyttäjiltä, jotka ovat olleet vankitietojärjestelmän valvontaosan määrittelytiimille tuttuja ennestään tai jotka ovat löytäneet vankitietojärjestelmän toiminnallisuudessa jonkin sellaisen ongelman, joka on vaatinut heti korjaustoimenpiteitä.

Käytettävyystudkimuksen yhteydessä on luonnollista, että tutkimusaineistoa keräämällä saadaan käyttäjiltä mahdollisia kehitysehdotuksia. Sen vuoksi yhdistin tähän käytettävyystudkimukseen myös tietojen keruun käytön ongelmista ja kehitysehdotuksista. Tavoitteena on saada vankitietojärjestelmästä mahdollisimman toimiva ja käyttäjää motivoiva tietojärjestelmä, jolla jokainen käyttäjä pystyisi tekemään kaikki työtehtävät ilman ongelmia. Lisäksi kirjatut ja tallennetut tiedot tulisi olla helposti löydettävissä ja hyödynnettävissä myöhempää tarvetta ja käyttöä varten.

Yhtenä syynä tämän tutkimuksen tekemiselle on palautteen saaminen. Vankitietojärjestelmää on käytetty yli viisi vuotta ja sen aikana valvontaosan määrittelytiimi on saanut palautetta työstään vaihtelevasti. Palaute on ollut lähinnä suullista palautetta ja sitä ei ole kerätty aikaisemmin käyttäjiltä esimerkiksi mielipidekyselyillä tai muilla suurempaan käyttäjäjärjymään kohdistetuilla kyselyillä.

3 Mitä vankitietojärjestelmä on?

Vankitietojärjestelmä on rikosseuraamuslaitoksessa käytössä oleva tietojärjestelmä, jota käyttää lähes koko rikosseuraamuslaitoksen henkilökunta. Sillä on käyttäjiä noin 3170, joista valvontahenkilökuntaa on noin 1570. Vankitietojärjestelmä on käytössä koko rikosseuraamuslaitoksen organisaatiossa, joka käsittää keskushallintoyksikön, rikosseuraamusalueiden aluekeskukset, arviointikeskukset, täytäntöönpanoyksiköt, vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot. Lisäksi sen käyttäjiä on vankiloiden terveydenhuoltoyksiköissä. Suurin osa vankitietojärjestelmän käyttäjistä on vankiloiden henkilökuntaa ja noin puolet kaikista käyttäjistä on vankiloiden valvontahenkilökuntaa.

Vankitietojärjestelmä on tehty koko vankeinhoidon henkilöstön tarpeisiin ja sen alkuperäisenä tarkoituksena oli saada vankien valvontaan liittyvät tiedot tallennettua sähköiseen muotoon.

Vankitietojärjestelmää oli aloitettu suunnittelemaan jo vuonna 1996 tekemällä esiselvityksiä siitä mitä tietojärjestelmä sisältäisi. (Lempiö & Tuomi 2001) Varsinainen valvontaosan määrittelytyö aloitettiin kuitenkin vasta vuonna 2000 ja vankitietojärjestelmän ensimmäinen vaihe otettiin käyttöön vuonna 2005. Toisen vaiheen käyttöönotto oli vuonna 2006, jolloin vankitietojärjestelmä oli kokonaisuudessaan valmis. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että valmista vankitietojärjestelmää on jouduttu kehittämään edelleen aina tähän päivään asti. Suurimmat kehittämis- ja muutostarpeet ovat liittyneet lainsäädännön muutoksiin ja organisaatiomuutoksiin.

Vankitietojärjestelmään on tallennettu sähköiseen muotoon kaikkien vankien henkilötiedot ja vankila-aikaiset muut tarpeelliset tiedot. Ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa, oli sähköisessä muodossa vankitiedoista lähinnä rangaistuksen muodolliseen täytäntöönpanoon liittyvät tiedot, jotka konvertoitiin vankitietojärjestelmän täytäntöönpano-osaan sen käyttöönoton yhteydessä. Tämä vanha sähköisessä muodossa oleva vangin nimilehti sisälsi tiedot muun muassa vangin tuomioista, rangaistuksen pituudesta, alkamisajankohdasta ja vapautumispäivästä.

Vankitietojärjestelmä koostuu kolmesta eri osasta, jotka ovat täytäntöönpano (laitokset), valvonta ja toiminta. Jokaisella osalla on oma käyttäjäryhmänsä eri henkilöstöryhmien mukaan.

3.1 Täytäntöönpano-osa ja sen käyttäjät

Kuvaan tässä lyhyesti, ketkä täytäntöönpano-osaa käyttävät ja mitä se sisältää. Täytäntöönpano-osaa käyttävät pääasiassa rangaistusten muodollisesta täytäntöönpanosta vastaavat henkilöt, jotka ovat rikosseuraamusalueiden täytäntöönpanoyksiköissä työskentelevät täytäntöönpanopäälliköt, notaarit ja virastosihteerit. Lisäksi vankiloissa on sen käyttäjinä täytäntöönpanoyhdyshenkilöitä. Muodolliseen täytäntöönpanoon kuuluu muun muassa vankien rangaistusaikalaskelmat, passitukset ja tuomioistuintilauksista huolehtiminen. Täytäntöönpano-osaa käyttävät myös vankiloiden johtajat ja muut virkamiehet silloin kun he esimerkiksi valmistelevat ja tekevät päätöksiä vankien poistumisluvista. Täytäntöönpano-osassa on yhteisiä toiminnallisuksia ja näyttöjä toimintaosan ja valvontaosan kanssa. Vaikka vankitietojärjestelmä koostuukin näistä kolmesta eri osasta, niin niillä on paljon yhteistä rajapintaa, jota käyttävät lähes kaikki vankitietojärjestelmän käyttäjät. Yhtenä esimerkkinä on vankilan päiväkirja, joka on kaikkien nähtävillä ja käytössä.

3.2 Toimintaosa ja sen käyttäjät

Toimintaosaa käyttävät rikosseuraamusalueiden arviointikeskusten johtajat, jotka päättävät vankien sijoittamisesta vankiloihin ja valvottuun koevapauteen ja erikoissuunnittelijat, jotka tekevät vangeille riski- ja tarvearvioita ja rangaistusajan suunnitelmia. Arviointikeskuksissa arvioidaan vangin uusimisiriskiä syyllystyä uusiin rikoksiin. Tällaisia uusimisiriskiä kohottavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi päihdeongelma, väkivaltainen käyttäytyminen, koulutuksen puuttuminen ja työhistorian puuttuminen, rikosmyönteiset asenteet ja ongelmalliset sosiaaliset suhteet. Riski- ja tarvearvion perusteella jokaiselle vangille laaditaan arviointikeskuksessa yhdessä vangin kanssa yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma, joka sisältää tavoitteet ja toimintaedellytykset rangaistusajalle. Tavoitteet ja toimintaedellytykset sisältävät vangille velvoitteita osallistua uusimisiriskiä pienentäviin toimintoihin vankeusaikana. Riski- ja tarvearviot sekä rangaistusajan suunnitelmat kirjataan vankitietojärjestelmään. Rangaistusajan suunnitelmaa seurataan ja päivitetään koko vangin vankilassaoloajan. Rangaistusajan suunnitelmien päivittämisestä ovat vastuussa vankiloiden rikosseuraamusesimiehet.

Toimintaosaa vankiloissa käyttävät muun muassa vankiloiden ohjelmatoiminnasta ja toiminnoista vastaavat virkamiehet. Heitä ovat esimerkiksi vankiloiden työnjohtajat, jotka ohjaavat vankeja työtoiminnassa, opinto-ohjaajat, jotka ohjaavat vankeja heidän opiskeluun ja koulutukseen liittyvissä asioissa ja sosiaalityöntekijät, jotka hoitavat vankien asioita eri viranomaisten kuten kuntien sosiaalitoimistojen kanssa. Toimintaosan käyttäjiä ovat myös vankilapastorit, psykologit ja päihdeohjaajat. Toimintaosassa kirjataan esimerkiksi vangin vankila-aikaisiin toimintoihin liittyviä tapahtumia ja päätöksiä. Tällaisia päätöksiä ovat esimerkiksi vangin sijoittaminen työhön tai opiskeluun vankilassa tai päätökset toiminnasta vapauttamisesta joko osittain kokonaan. Vangilla on velvollisuus osallistua johonkin vankilassa järjestettävään toimintaan, mikäli häntä ei jostain syystä ole vapautettu toiminnasta. Toimintaosaan kirjataan vankien osallistumisesta rikosten uusimisiriskiä pienentäviin toimintaohjelmiin, kuten esimerkiksi STOP-ohjelmaan, joka on seksuaalirikollisille tarkoitettu toimintaohjelma. Vankiloissa on STOP-ohjelman lisäksi erilaisia toimintaohjelmia, joiden tarkoituksena on vaikuttaa vangin rikosten uusimisiriskiä. Tällaisia uusimisiriskiä vaikuttavia erilaisia ohjelmia ovat esimerkiksi väkivaltarikoksiin syyllystyneille vangeille tarkoitetut ja päihdeongelmaisille vangeille tarkoitetut ohjelmat.

3.3 Valvontaosa ja sen käyttäjät

Valvontaosan käyttäjiä on noin puolet kaikista vankitietojärjestelmän käyttäjistä. Lähes kaikilla täytäntöönpano-osan ja toimintaosan käyttäjillä on lisäksi vähintäänkin katseluoikeudet valvontaosaan. Valvontaosaa käyttävät pääasiassa vankiloiden

valvontahenkilökuntaan kuuluvat virkamiehet eli vartijat ja rikosseuraamusesimiehet, jotka pitävät yllä vankiloiden järjestystä ja turvallisuutta. Koska tutkimukseni kohdistuu vankitietojärjestelmän valvontaosaan ja sen käytettävyyteen, niin kuvaan tässä laajemmin valvontaosaa kuin mitä aikaisemmin kuvasin lyhyesti täytäntöönpano-osaa ja toimintaosaa. Samalla johdattelen lukijoita itse tutkimuskohteeseen, jotta syntyisi käsitys siitä, minkälaisia asioita valvontahenkilökunta vankitietojärjestelmässä käsittelee. Kuvaus ei ole kaiken kattava selvitys valvontaosasta ja kuvaan tässä vain ne osat, jotka liittyivät kyselytutkimuksen kysymyksiini.

3.3.1 Mitä valvonta henkilötiedot tarkoittaa?

Valvonta henkilötiedot -näyttö on tietönäyttö, johon ei tehdä suoraan kirjauksia. Tiedot henkilötiedot -näytölle tulevat muualta vankitietojärjestelmässä tehdyistä kirjauksista. Osa tiedoista tulevat täytäntöönpano-osasta, kuten esimerkiksi vangin saapumisaika vankilaan, rangaistuskauden alkamisajankohta, ensimmäisen mahdollisen poistumisluvan ajankohta ja vapautumisaika. Täytäntöönpano-osasta tulee henkilötiedot -näytölle myös tuomion pituus ja päärikos, josta vanki on suorittamassa rangaistustaan. Henkilötiedot -näytöllä on lisäksi tietoja vangin lähiomaisesta, kuten lähiomaisen nimi, sukulaisuussuhde ja osoite. Lähiomaisen tietojen kirjaaminen tapahtuu vankia vastaanotettaessa vankilaan vastaanotto ja asuminen kohdassa. Lähiomaisen tiedot perustuvat vangin itsensä ilmoittamiin tietoihin. Henkilötiedot -näytöllä on lisäksi myös kohtia, josta selviää, onko vangille esimerkiksi määrätty kurinpitorangaistus nykyisellä vankilakaudella, onko vanki tullut vankilaan itse vai onko hänet tuotu poliisin kiinniottamana tai onko vangilla ollut onnistunut poistumislupa nykyisellä vankilakaudella. Valvonta henkilötiedot -näytöllä on siis paljon tietoja vangista, jotka kirjataan muualla vankitietojärjestelmässä ja johon tutustumalla saa nopeasti yleiskuvan vangista.

3.3.2 Mitä vangin vastaanotto ja asuminen tarkoittaa?

Vankia vastaanotettaessa vankilaan, vankitietojärjestelmään kirjataan päivämäärä ja kellonaika, jolloin vanki saapui vankilaan. Vangin henkilöllisyys tarkastetaan ja siitä tehdään merkintä vankitietojärjestelmään. Henkilötiedot kirjataan tuntomerkkeineen ja otetaan valokuva, joka liitetään vankitietojärjestelmään. Henkilötietojen kirjaamisen jälkeen vangin omaisuus tarkastetaan. (Vangin omaisuudesta on tarkempi kuvaus kohdassa 3.3.3 omaisuusluettelo). Vanki sijoitetaan asumaan vankilan asunto-osastolle ja selliin (suljettu vankila) tai asuinhuoneeseen (avovankila). Sijoittaminen asumaan kirjataan vankitietojärjestelmän asuntokorttiin. Myöhemmin vangin muuttaessa vankilassa toiseen selliin, toiselle asunto-osastolle tai toiseen vankilaan, jää asuntokorttiin merkinnät vangin asumishistoriasta päivämäärineen koko vankilakauden ajalta. Vankitietojärjestelmän

asuminen -kyselyllä voidaan hakea tietoja, kuka vanki on asunut tietyllä osastolla tai tietyssä sellissä tiettyinä päivinä.

3.3.3 Mitä omaisuusluettelo tarkoittaa?

Kun vanki on saapunut vankilaan, hänelle tehdään tulotarkastus ja hänen mukanaan tuoma omaisuus tarkastetaan ja kirjataan vankitietojärjestelmän omaisuusluetteloon. Omaisuusluetteloon kirjataan, mitkä vaatteet ja esineet vangille on annettu itselleen haltuun vankilassa ja mitkä ovat varastoituna vankilan varastoon. Huolellinen kirjaaminen on tärkeää, koska vankilan varastoon varastoitu vangin omaisuus säilytetään vankilan vastuulla ja omaisuuden kadotessa tai tuhoutuessa, on vankilan velvollisuus korvata ne. Vangilla itsellään hallussa olevasta omaisuudesta vastaa vanki. Omaisuusluetteloon tehdään aina uusia kirjauksia, kun vangille tulee vankilaan uutta omaisuutta tai kun vanki lähettää omaisuuttaan pois vankilasta. Vangin siirtyessä vankilasta toiseen, hänen omaisuusluettelo verrataan hänen omaisuuteensa ja tarkastetaan, että omaisuusluettelo on ajan tasalla. Edellinen kuvaus koskee pääasiassa suljettuja vankiloita ja niiden käytäntöjä. Avovankiloissa omaisuusluetteloon kirjataan vain sellaiset tavarat, jotka ovat vankilan vastuulla varastoituna tai vangin pyynnöstä voidaan kirjata vangin haltuun annettava erityisen arvokas omaisuus.

3.3.4 Mitä puhelut, rahat ja kirjeet -kohdalla tarkoitetaan?

Puhelut, rahat ja kirjeet -kohta vankitietojärjestelmästä on käytössä pääasiassa suljetuissa vankiloissa. Vangin soittaessa vankilasta, hänen puhelunsa ajankohta, vastaanottajan nimi ja puhelinnumero kirjataan vankitietojärjestelmään. Vangeilla on rajoitettu oikeus soittaa puheluja suljetuista vankiloista ja eri vankiloissa on erilaisia rajoituksia ja käytäntöjä. Erityisiä rajoituksia voi olla myös yksittäisillä tutkintavangeilla, joilla on tuomioistuimen päätöksellä pakkokeinolain mukaisia rajoituksia yhteydenpitoon rikoksen esitutkinnan turvaamiseksi. Jokaisessa suljetussa vankilassa on vangin puhelut ohjeistettu kirjaamaan vankitietojärjestelmään.

Rahat -kohta tarkoittaa vangeille tulevien rahojen kirjaamista vankitietojärjestelmään. Suljetuissa vankiloissa vangeilla ei saa olla rahaa itsellään hallussa, vaan ne kirjataan vankitilille. Vangilla on yleensä rahaa vankilaan tullessaan, jolloin ne lasketaan, kirjataan vankitietojärjestelmään, tulostetaan kuitti ja rahat tilitetään vankitilille. Vangeille lähetetään usein rahaa kirjeissä tai vankien tapaajat tuovat rahaa tapaamisten yhteydessä. Avovankiloissa on pääasiassa vangeilla rahat itsellään hallussa ja vankitietojärjestelmään tehdään kirjaamisia vain poikkeustapauksissa.

Kirjeet -kohtaan kirjataan sellaiset vangeille tulevat tai vangeilta lähtevät postilähetykset, jotka postin tarkastuksen yhteydessä vankilassa esimerkiksi luetaan tai pidätetään rikosepäilyn vuoksi tai luvattomien aineiden ja esineiden välittämisen estämiseksi. Vangeille tulevissa korteissa ja kirjeissä on silloin tällöin pieniä määriä huumausainetta esimerkiksi postimerkin alle piilotettuna tai postikorttiin on voitu imeyttää huumausainetta. Kirjeitä ja posteja, jotka eivät joudu erityisen tarkastelun kohteeksi, ei kirjata myöskään vankitietojärjestelmään.

3.3.5 Mitä tapaajaluettelolla ja tapaamisryhmillä tarkoitetaan?

Kun vanki saapuu vankilaan, häneltä kysytään ketkä kaikki henkilöt tulevat mahdollisesti häntä tapaamaan. Vankitietojärjestelmän tapaajaluetteloon kirjataan kaikki vangin nimeämät henkilöt, heidän sukulaisuus- tai muun suhteensa vankiin, sekä heidän henkilötunnukset. Tapaamisryhmällä tarkoitetaan yhtä tapaamistilannetta, jossa voi olla yksi tai useampia vankeja tapaajineen. Tapaamisryhmät on määritelty jokaisessa vankilassa vankitietojärjestelmään tilojen ja tarpeiden mukaan. Kuvaan tätä vankitietojärjestelmässä tapahtuvaa tapaamisprosessia esimerkillä siten, että X vankilassa alkaa tapaamiset viikonloppuisin kello 10. Tapaamisaika on 45 minuuttia ja tapaamistilaan mahtuu kerrallaan kuusi vankia ja jokaiselle vangille voi tulla kaksi tapaajaa kerrallaan yhteen tapaamiseen. Vankitietojärjestelmästä valitaan kello 10 alkavaan tapaamisryhmään ne vangit, jotka ovat varanneet tapaamisen kello 10 alkavaksi ja lisäksi tapaajaluettelosta valitaan ne tapaajat, jotka vanki on ilmoittanut tapaajikseen. Näin syntyy tapaajaryhmä. Kello 11 alkaa uusi tapaaminen, joka muodostaa seuraavan tapaamisryhmän jne. Vankitietojärjestelmän tapaamiskyselyllä on myöhemmin selvitettävissä koska ja ketkä henkilöt ovat käyneet tapaamassa vankia tietynä päivänä.

3.3.6 Mitä ilmoitus tarkoittaa?

Kun vanki rikkoo vankilan järjestyssääntöä tai tekee vankilassa rikoksen, siitä kirjataan ilmoitus vankitietojärjestelmään. Ilmoitus voidaan kirjata myös vankilassa tapahtuneesta poikkeavasta tapahtumasta. Jos tapahtumaan ei liity vankia, vaan esimerkiksi vangin tapaaja, tulee kirjata yleinen ilmoitus. Ilmoitukseen kirjataan aina tarkoin tapahtuma-aika ja -paikka. Asia -kenttään valitaan valintalistalta se asia, jota tapahtuma eniten kuvaa. Esimerkiksi jos vangilta on löytynyt jotakin luvattonta tavaraa hallusta, niin asiakenttään valitaan ”luvaton tavarahan hallussapito”. Ilmoitustekstiin kirjoitetaan tapahtuma mahdollisimman tarkasti ja oikein. Lisäksi ilmoituksessa on kohta löydökset, johon tulisi kirjata löytyneet luvattomat aineet tai esineet.

3.3.7 Mitä eristäminen tarkoittaa?

Vankien tekemien järjestyksrikkomuksien yhteydessä vanki usein eristetään eristysseleihin. Eristäminen voi tapahtua tutkinnallisista syistä järjestyksrikkomusten tapahtumien tutkimiseksi tai turvaamistoimenpiteenä esimerkiksi vangin aggressiivisen käytöksen vuoksi. Vanki voidaan eristää myös vangin omasta pyynnöstä. Eristämisen kirjaaminen vankitietojärjestelmään tapahtuu siten, että ensin kirjataan ilmoitus, jossa samalla näytöllä kirjataan vangin eristäminen. Eristämisen yhteydessä kirjataan vankitietojärjestelmään ilmoitus, syy eristämiseen ja sen ajankohta kellonaikoinen. Eristämisen ja sen päättymisen kirjaamiseen on käyttäjillä liittynyt usein virheellisiä kirjaustapoja ja unohduksia vankitietojärjestelmässä.

3.3.8 Mitä ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä tarkoittaa?

Ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä kirjataan vankitietojärjestelmään aina kun vangilta tai vankilasta löytyy huumausaineita tai muita luvattomia aineita sekä esineitä. Luvattomia esineitä voi olla esimerkiksi teräaseet ja muut toisen henkilön vahingoittamiseen tarkoitetut esineet. Vankiloiden järjestyksäänöissä on lueteltu mitä esineitä vangilla saa olla hallussaan ja mitä vanki ei saa pitää hallussaan. Ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä -osaa ei ollut alun perin vankitietojärjestelmässä, vaan se tehtiin vasta myöhemmin. Tämä ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä prosessina käynnistyy myös aina ilmoituksesta.

3.3.9 Mitä eristämistarkkailu ja tarkkailu tarkoittaa?

Vanki voidaan eristää eristämistarkkailuun jos vangilla epäillään olevan luvattomia aineita tai esineitä kehon sisällä tai tarkkailuun jos vanki on esimerkiksi päihtynyt tai päihdeiden käytön vuoksi vieroitusoireissa. Eristämistarkkailusta ja tarkkailusta on vankitietojärjestelmässä oma välilehti vastaanotto ja asuminen -näytöllä. Eristämistarkkailu ja tarkkailu kirjataan eri kohtaan vankitietojärjestelmässä kun muu eristäminen, joten tässä kohtaa vankitietojärjestelmässä on osin epäloogisuutta. Eristämistarkkailuun ja tarkkailuun liittyy vankiin kohdistuvaa valvontaa ja seuranta koko eristämisaikan ja tiedot raportoidaan ja kirjataan vankitietojärjestelmään.

3.3.10 Mitä päihdevalvonta tarkoittaa?

Päihdevalvonta vankitietojärjestelmän kannalta tarkoittaa vankien päihdetestien ja niiden tulosten kirjaamista vankitietojärjestelmään. Vangeista otetaan paljon päihdetestejä muun muassa suljettujen vankiloiden päihdeettömillä osastoilla ja avovankiloissa. Kirjatut päihdetestit ja niiden tulokset on helposti löydettävissä vankitietojärjestelmästä päihdevalvonnan testit -kyselyllä.

3.3.11 Mitä kurinpito tarkoittaa?

Kurinpitorangaistus on seuraamus vangin tekemästä järjestyksirikkomuksesta vankilassa. Kurinpitoprosessi alkaa ilmoituksen kirjaamisella, vangin kuulemisella ja kuulemispöytäkirjojen kirjaamisella, jotka kaikki löytyvät vankitietojärjestelmästä. Vankilan johtaja voi määrätä vangille kurinpitorangaistuksen järjestyksirikkomuksesta tai sellaisesta rikoksesta, josta yleisessä oikeudessa voisi rangaistuksena tulla sakkoa. Kurinpitorangaistuksena voi olla varoitus, oikeuksien menetys määräaikaisena ja yksinäisyys ehdollisena tai ehdottomana. Johtaja voi määrätä kurinpitorangaistuksena enintään 14 vuorokautta yksinäisyyttä ehdottomana.

3.3.12 Mitä vangin päiväkirja tarkoittaa?

Vangin päiväkirja on vankitietojärjestelmässä oleva tietonäyttö, johon ei tehdä suoraan kirjaamisia. Tietonäytöllä ovat tiedot esimerkiksi vangin saapumisesta vankilaan, käynnit vankilan ulkopuolella ja siirtoajankohdat eri vankiloihin. Myös tulevia vankiin liittyviä tapahtumia tietonäyttö voi sisältää, kuten vangin mahdollinen vapautumisaika, joka vangin päiväkirjassa näkyy punaisena oletustekstinä. Toteutuneet tapahtumat näkyvät vangin päiväkirjassa mustalla tekstillä.

3.3.13 Mitä päiväkirja tarkoittaa?

Päiväkirja on vankilakohtainen päiväkirja, josta nähdään muun muassa päiväkohtaisesti vankilan ulkopuolinen vankiliikenne, vankivahvuudet ja vankilan ulkopuolella olevien vankien määrä. Päiväkirja on tietonäyttö, jonka yläosassa on kenttä vapaalle tekstile. Kyseiseen kenttään kirjoitetaan joissakin vankiloissa esimerkiksi kyseisenä päivänä vankilaan tulevat vieraat tai sovitut erityiset tapaamiset. Muuten päiväkirjan tiedot kirjataan muualla tietojärjestelmässä.

3.4 Valvontahenkilökunnan suhtautuminen vankitietojärjestelmään

Suurin osa valvontahenkilökunnasta on työskennellyt vankeinhoidon parissa jo ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa ja he muistavat vielä miten kaikki vankiin liittyvät asiat kirjattiin erilaisille paperisille lomakkeille. Vankitietojärjestelmän käyttöönotto oli pitkään odotettu uudistus vankeinhoidossa. Joidenkin kohdalla se saattoi olla myös epävarmuustekijä, sillä kaikki eivät olleet aikaisemmin käyttäneet tietotekniikkaa lainkaan tai tietotekniikan käyttö oli ollut hyvin vähäistä. Joidenkin virkamiesten kohdalla se on huomattu passiivisena suhtautumisena tai jopa vastustuksena vankitietojärjestelmään ja sen käyttöön. Asiaa ei ole

sen paremmin tutkittu, mutta se on ollut havaittavissa muun muassa lokitiedoista, joista näkee kuinka monta kertaa henkilö on kirjautunut vankitietojärjestelmään. Toisaalta tässä tutkimuksessa saadaan vastauksia myös kysymykseen, kuinka valvontahenkilökunta nykyisin suhtautuu vankitietojärjestelmään.

Usein työyhteisöissä muutoksia vastustetaan ja kritisoidaan ja eri henkilöt saattavat nähdä asioita eri tavalla. Esimerkiksi Mika Junnisen haastattelu- ja havainnointitutkimuksessa vankilaturvallisuudesta, joka on tehty vuonna 2008, kritisoitiin vankitietojärjestelmää ja siihen tietojen kirjaamista seuraavalla tavalla:

”ATK -pohjaisten lomakkeiden täyttämistä on myös kritisoitu vankilaturvallisuuksia heikentävänä tekijänä, koska tietojen kirjaaminen vie aikaa ja kaikki se aika on pois vankien valvonnasta tai lähityöstä”(Junninen 2008: 51)

Toisaalta olemme saaneet kehitysehdotuksia, että vankitietojärjestelmään pitäisi saada sellaisia lomakkeita, joita sieltä puuttuu ja jotka käsitellään edelleen paperiversioina. Osa vankitietojärjestelmän käyttäjistä voi nähdä asian siltä kannalta, että vankitietojärjestelmä työllistää kun siihen joutuu kirjaamaan paljon vankiin liittyviä asioita. Toinen virkamies, joka näitä tallennettuja tietoja työssään tarvitsee, saattaa nähdä asian juuri päinvastoin ja kokee tietojärjestelmän hyödyllisenä työvälineenä.

Jonkin yksittäisen tiedon kirjaaminen tietojärjestelmään voi viedä kohtuuttomankin paljon aikaa, jos käyttäjä joutuu ensiksi avaamaan tietokoneen, kirjautumaan tietokoneelle ja erikseen vielä kirjautumaan vankitietojärjestelmään ennen varsinaisen tiedon kirjaamista ja tallentamista vankitietojärjestelmään. Myös terveydenhuollon tutkimuksessa on kritisoitu tietojärjestelmiä, joihin asioiden kirjaaminen esimerkiksi lääkäreiltä vie paljon aikaa ja tuo aika on pois varsinaisesta hoitotyöstä.(Viitanen & Nieminen 2009)

3.5 Vankitietojärjestelmä vangin vankeusajan prosessissa

Vankeusaikaista prosessia hallitaan yhdellä pääasiallisella tietojärjestelmällä. Yhden tietojärjestelmän etuna on se, että käyttäjän ei tarvitse siirtyä tietojärjestelmästä toiseen kirjatakseen vankiin liittyviä asioita tai tapahtumia. Yhden tietojärjestelmän ansiosta samaa asiaa ei tarvitse kirjoittaa useaan eri paikkaan tai eri tietojärjestelmiin. Vertailun vuoksi tässä voisi mainita esimerkiksi poliisiviranomainen, jolla on käytössä useita eri tietojärjestelmiä. Myös terveydenhuollossa on käytössä satoja ellei jopa tuhansia eri potilastietojärjestelmiä.

3.6 Vankitietojärjestelmä vankiloiden toimintojen prosessissa

Vankiin liittyvien tietojen kirjaamisen lisäksi vankitietojärjestelmää käytetään moniin vankilan ja vankiloiden päivittäisten toimintojen tukena. Vankilakohtaiset vankitietojärjestelmässä olevat päiväkirjat, joista näkyy vankiloissa paikalla - ja kirjoilla olevien vankien lukumäärät vankilajeittain ja osastoittain, ovat jokaisen vankeinhoitajan nähtävissä ja käytettävissä erilaisiin tarpeisiin. Päiväkirjoissa on myös ennakkoon tietoja vankilaan saapuvista ja vankilasta lähtevistä vangeista. Tämä on tärkeä työkalu valvontaresurssien käytön kannalta. Esimerkiksi tutkintavankiloissa, joista viedään arkisin jopa kymmeniä vankeja oikeudenkäynteihin, osataan näin paremmin varautua henkilökunnan resursointiin saattamaan vankeja vankilan ulkopuolelle. Päiväkirjan huomio -kenttään kirjataan kokemuksi mukaan useissa vankiloissa kyseisen päivän ulkopuoliset vierailijat jotka eivät liity vankien normaali tapaamisiin. Tämä on tärkeä tieto vankilan portilla tai päivystyksessä työskenteleville, jotka ensimmäisenä yleensä ottavat ulkopuolisen vieraan vastaan. Vankilassa asiointi on kontrolloidumpaa kun vieraista on riittävästi etukäteistietoa ja turvallisuuden kannalta etukäteistiedolla voi joskus olla suuri merkitys. Etukäteistiedolla on myös rikosseuraamuslaitoksen julkisuuskuvaa parantava vaikutus, koska kyse on kuitenkin suuren turvallisuusluokituksen omaavasta laitoksesta.

4 Vankitietojärjestelmä henkilörekisterinä

Vankitietojärjestelmä on valtakunnallinen henkilörekisteri, joka perustuu lakiin henkilötietojen käsittelystä rangaistuksen täytäntöönpanossa. Kyseisessä laissa on määritelty eri rekisterit, jotka sisältyvät rikosseuraamuslaitoksessa ylläpidettäviin henkilörekistereihin. Vankitietojärjestelmässä kyseisessä laissa määritellyt rekisterit ovat täytäntöönpanorekisteri, joka tarkoittaa täytäntöönpano-osaa (laitokset) ja valvonta- ja toimintarekisteri, joka kattaa vankitietojärjestelmän valvonta- ja toimintaosan. Lisäksi vankitietojärjestelmässä on laissa mainittu tapaajarekisteri, joka mahdollistaa vankien tapaajien nimien ja henkilötunnusten kirjaamisen vankitietojärjestelmään. Vankilan johtaja voi määrätä vangin tapaajalle tapaamiskieltoa määrääjäksi, jos vangin tapaaja on esimerkiksi yrittänyt tapaamisen yhteydessä salakuljettua vangille huumeaineita tai muita luvattomia aineita tai esineitä. Tapaamiskiellossa olevien tietojen kirjaamisen vankitietojärjestelmään mahdollistaa tapaamiskieltoarekisteri. (Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa 24.5.2002/422)

5 Vankitietojärjestelmän historiaa

Tässä luvussa kuvaan vankitietojärjestelmän historiaa, suunnittelemista ja käyttöönottoa. Lisäksi kuvaan muutamalla sanalla vankitietojärjestelmän käyttöönottovaiheeseen liittyvää

koulutusta, vati -valvonnan tiimiä ja yhteistyötä vankitietojärjestelmän toimittajan Fujitsu Service Oyj:n kanssa.

5.1 Vankitietojärjestelmän esiselvitys

Vankitietojärjestelmän suunnittelu oli aloitettu jo vuonna 1996, jolloin tehtiin esiselvitys vankitieto-projektista. Päätös esiselvitysprojektin organisoimisesta oli tehty vankeinhoito-osaston johtoryhmässä vuonna 1996 ja hanketta koskeva esiselvitys oli tilattu Cap Gemini Oy:ltä (myöhemmin Cap Programator Oy). Esiselvityksessä oli kuvattu karkealla tasolla järjestelmän toiminnot, sidosryhmäyhteydet ja odotukset vankitietojärjestelmästä. Esiselvityksen tuloksena syntyneitä hankesuunnitelmaa oli käsitelty Vankeinhoito-osaston (nyk. rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö) johtoryhmässä 1.11.1996 ja varsinainen päätös projektin jatkamisesta oli tehty 16.12.1996. Projektin tarkempi määrittely jatkui vuonna 1997 ja Cap Programator Oy:n toimeksiantoa oli jatkettu tulevaan vankitietojärjestelmään sisältyvien toimintojen ja tietojen tarkemmalla määrittelyllä ja sillä tavoitteella, että dokumentin pohjalta voitaisiin järjestää tarjouskilpailu. Määrittely oli onnistunut muilta osin, mutta täytäntöönpanon osalta se oli jäänyt vaillinaiseksi. Syynä tähän oli ollut se, että vasta määrittelyn loppuvaiheessa oli vahvistunut käsitys, että myös täytäntöönpano-osa sisältyisi vankitietojärjestelmän kokonaisuuteen. Alun perin täytäntöönpano-osaan liittyvät asiat oli tarkoitus kehittää muusta järjestelmästä erillään. (Lempiön & Tuomi 2001)

Vankitietojärjestelmän suunnittelun ja määrittelyn alkuvaiheisiin liittyi myös tarjouskilpailun ja toimittajan valinnat, jotka tehtiin vuonna 1997. Sopimuksen järjestelmän toimittamisesta vankeinhoito-osasto solmi 29.5.1998 ICL Data Oy:n kanssa. Joulukuussa 1998 ICL Data Oy:ssä oli todettu, etteivät he pysty toteuttamaan hanketta sovitulla arkkitehtuurilla ja ohjelmointityö oli jouduttu keskeyttämään. Vankeinhoito-osastossa tehtiin kuitenkin päätös 25.1.1999, että yhteistyötä ICL Data Oy:n kanssa jatketaan ja vankitietojärjestelmän toimitusajaksi oli sovittu 10.11.2000. Projekti kuitenkin viivästy monesta eri tekijästä johtuen. (Lempiö & Tuomi 2001)

5.2 Vankitietojärjestelmän suunnittelu ja käyttöönotto

Olen ollut mukana vankitietojärjestelmän valvontaosan suunnittelussa ja määrittelyssä, joten vankitietojärjestelmä on tuttu ja sen kehittäminen on itseäni kiinnostavaa. Osittain sen vuoksi valitsin tämän myös opinnäytetyöni aiheeksi. Valvontaosan määrittelytyö aloitettiin vuonna 2000 kuvaamalla vankeinhoidon valvonnan tehtäviä prosessikuvauksina. Tämän prosessikuvauksina tehdyn määrittelytyön jälkeen oli pitkä suunnitteluvaihe, jossa yhdessä tietojärjestelmän kehittäjien kanssa suunniteltiin vankitietojärjestelmän toiminnallisuutta ja

kokonaisuutta. Valvonnan määrittelytyöryhmässä (Vatitiimi) järjestettiin erilaisia työleirejä, joissa muun muassa piirrettiin näyttöjä ja suunniteltiin siirtymiä eri näytöille. Vankitietojärjestelmän valmistumisvaiheessa ennen sen tuotantoon siirtämistä oli testivaihe jolloin testattiin uutta tietojärjestelmää ja sen toimivuutta. Käyttöönottovaiheessa se siirrettiin suoraan käyttäjille tuotantotyökaluksi. Käyttöönottovaiheessa oli myös käyttäjien koulutusvaihe, joka tapahtui vankiloissa. Vankitietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen on kehittämistyö jatkunut edelleen.

Vankitietojärjestelmän suunnittelua aloitettaessa, vankiloissa ei ollut käytössä virallista tietojärjestelmää. Konnunsuon vankilassa oli kehitelty jonkinlainen tietojärjestelmä, johon liittyi joitakin vankien tietojen tallentamista ja tietojen hyödyntämistä. Tämä tietojärjestelmä oli käytössä myös joissain muissakin vankiloissa, mutta sitä pidettiin epävirallisena vankeinhoidossa eikä se saanut silloin virallista hyväksyntää. Tietojärjestelmään liittyi ainakin sen lisensointiin liittyviä ongelmia sen käyttöönoton virallistamiseksi.

Ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa vankiloissa hallittiin lähes kaikkia vankiin liittyviä kirjauksia paperilla manuaalisesti. Vankiloissa oli esimerkiksi osastokohtaiset ja koko vankilaa koskevat päiväkirjat, joissa oli kirjattuna osastoilla tai vankilassa olevat vangit vankilajeittain lukumäärinä. Päiväkirjoihin kirjattiin päivittäinen vankiliikenne vankilasta lähtevistä ja saapuvista vangeista. Uuden vangin saapuessa vankilaan, hänestä tehtiin monta eri lomaketta ja asiakirjaa, joihin kaikkiin kirjattiin muun muassa vangin henkilötiedot ja tiedot kirjattiin pääasiassa käsin tai kirjoituskoneella. Vankitietojärjestelmän myötä työ on muuttunut pitkälti käsin- tai kirjoituskoneella kirjoitetusta muodosta sähköiseen muotoon. Vankitietojärjestelmässä ei tarvitse kuitenkaan vangin henkilötietoja kirjata kuin yhteen kertaan ja useimmiten vangin saapuessa vankilaan tiedot on jo olemassa tietokannassa. Vankitietojärjestelmän käytettävyyden yhtenä tärkeänä määritelmänä voisi olla, että päällekkäisiä kirjaamisia ei tarvitsisi tehdä. Samaa asiaa ei tarvitse kirjoittaa useaan paikkaan tietojärjestelmässä tai jopa useaan eri tietojärjestelmään. Vankitietojärjestelmän suunnittelun ja määrittelemisen yhtenä perusideana tähän pyrittiinkin valvonnan osalta.

Vankitietojärjestelmän etuna on ollut se, että vangin siirtyessä vankilasta toiseen hänen kaikki olemassa olevat tiedot ovat saatavilla myös uudessa sijoitusvankilassa vankitietojärjestelmästä. Näin vältetään edelleen aikaisemmalta käytännöltä eri asioiden päällekkäisyyksien kirjaamisessa. Aikaisemmin vangin siirtyessä toiseen vankilaan, liitettiin joitakin vangin asiakirjoja vankipassin mukana kirjekuoreen. Usein osa asiakirjoista jäi liittämättä kuoreen ja tiedonkulku ja tietojen vaihto vangeista vankiloiden välillä oli enemmän sattumanvaraista ja yksittäisten virkamiesten aktiivisuuden varassa.

Käytäntö käsin kirjaamisesta muuttui, kun vankitietojärjestelmän (Vati) ensimmäinen osa otettiin käyttöön vuonna 2005. Ensimmäisessä käyttöönottovaiheessa oli järjestelmässä valmiina täytäntöönpanon ja valvonnan keskeisimpiä osioita. Varsinainen valvonta -osan suunnittelu ja määrittely oli aloitettu jo vuonna 2000 ja sitä ennen oli aloitettu omassa eri työryhmässä täytäntöönpano -osan suunnittelu ja määrittely. Täytäntöönpano -osaa valmisteltiin valvonta -osan kanssa samanaikaisesti. Rajapintaa ja yhteisiä intressejä oli molemmilla työryhmillä toistensa kanssa, koska samasta tietojärjestelmästä oli kysymys ja molempien työryhmien tietojärjestelmän suunnittelu ja määrittely vaikutti osaltaan toisiinsa.

5.3 Henkilöstön kouluttaminen vankitietojärjestelmän käyttäjiksi

Vankitietojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä koulutettiin jokaiseen vankilaan kouluttajia, jotka perehdyttivät henkilökuntaa omissa vankiloissaan vankitietojärjestelmän käyttöön. Varsinaisen käyttöönoton jälkeen ei ole vankiloissa ollut säännöllistä koulutusta esimerkiksi uudelle henkilöstölle. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa järjestetään koulutusta vankeinhoidon perustutkinnon opiskelijoille. Vankeinhoidon perustutkinto antaa muodollisen pätevyyden esimerkiksi vartijan virkoihin. Vankilan ulkopuolelta tulevalle uudelle henkilöstölle ei ole säännöllisesti järjestetty koulutusta vankitietojärjestelmän käyttöön vankeinhoidon perustutkintoa lukuun ottamatta. Henkilöstön perehtyminen vankitietojärjestelmään on ollut usein henkilön oman aktiivisuuden varassa ja esimerkiksi vankitietojärjestelmään on perehdytty työkavereiden opastuksella tai itse opiskelemalla. Joissakin vankiloissa on ollut omalle henkilöstölle puolen päivän tai päivän mittaisia koulutustilaisuuksia. Koulutus ei ole kuitenkaan ollut järjestelmällistä kaikkien uusien henkilöiden kouluttamista tai sitä ovat saaneet vain joidenkin vankiloiden henkilöstö.

5.4 Valvonnan tiimi

Valvonta -osan (Vatitiimi) työryhmään kuului aluksi viisi vankeinhoidon edustajaa. He olivat tarkastaja Timo Tuomi rikosseuraamusvirastosta (nyk. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö), joka oli vankitietojärjestelmähankkeen tilaajaosapuolen projektipäällikkö. Muut työryhmän jäsenet olivat ylivartija Tarmo Parviainen Helsingin vankilasta, ylivartija Jukka Karjalainen Kestilän vankilasta, vartija Antti Tikkanen Riihimäen vankilasta ja vartiopäällikkö Juha Eriksson Hämeenlinnan vankilasta. Valvontaosan työryhmästä on muodostunut järjestelmän suunnittelu ja kehitystyön tiiviin yhteistyön vuoksi käsite, jota yleisesti jo kutsutaan ”valvonnan vatitiimiksi”. Mainittakoon tässä, että vartija Antti Tikkanen lopetti työryhmässä työskentelyn jo ennen vankitietojärjestelmän ensimmäistä käyttöönottoa ja valvonnan tiimistä on myöhemmin Jukka Karjalainen lähtenyt pois ja tilalle on tullut vartija Ilpo Lipponen Oulun vankilasta.

5.5 Täytäntöönpano-osan ja toimintaosan suunnittelu

Täytäntöönpanon suunnittelussa ja määrittelyssä oli keskeisenä henkilönä vankeinhoidon puolelta Pirjoliisa Joutsen Vankeinhoito-osastosta (nyk. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö). Suunnittelussa ja määrittelyssä oli mukana myös mm. joidenkin vankiloiden notaareja. Täytäntöönpano-osan suunnittelua ja määrittelyä en kuvaa tässä sen enempää, koska olen keskittynyt lähinnä valvontaosan käytettävyyteen. Myöhemmin vankitietojärjestelmän täytäntöönpano- ja valvontaosien ollessa jo osittain käytössä oli kolmas työryhmä suunnittelemassa ja määrittelemässä vankitietojärjestelmään toimintaosaa, joka otettiin käyttöön vuonna 2006. Samanaikaisesti toimintaosan kanssa otettiin käyttöön valvontaosan toinen vaihe. Toimintaosan suunnittelu tapahtui pääasiassa keskusviraston, eli Rikosseuraamusviraston toimesta ja kentällä työskenteleviä ei toimintaosan suunnitteluun juuri osallistunut.

5.6 Vankitietojärjestelmän toimittaja

Vankitietojärjestelmä tehtiin Fujitsu Service Oyj:ssä Vaasassa. Määrittelytyö päätettiin keskittää Vaasaan sen vuoksi, kun IT-ala eli tuolloin nousukautta ja esimerkiksi pääkaupunkiseudulla henkilöt vaihtoivat työpaikkaa usein ja hyvin lyhytaikaisilla työsuhteilla. Juuri kun henkilö oli oppinut ja perehtynyt uuden tietojärjestelmän määrittelytyöhön, hän saattoi saman tien vaihtaa työpaikkaa. Etäällä pääkaupunkiseudulta ei ollut suuria IT-alan firmoja niin paljon, joten kilpailu työntekijöistä oli myös vähäisempää. Tämän vuoksi Vaasassa oli melko pysyvä henkilökunta. (Lempiön & Tuomi 2001) Vankitietojärjestelmän ylläpito- ja kehittämistyö jatkuu edelleen Vaasassa.

Fujitsu Services Oyj:n nimi on vaihtunut useita kertoja vankitietojärjestelmän suunnittelun ja tekemisen aikana. Alkujaan sopimuksen vankitietojärjestelmän tekemisestä on tehty ICL Data Oy:n kanssa. Myöhemmin ICL Data Oy:stä tuli Fujitsu Invia Oyj ennen sen nykyistä nimeä.

Vankitietojärjestelmän suunnittelu ja määrittely on tapahtunut tiiviissä yhteistyössä tilaaja- ja toimittajaosapuolien kesken. Työ on vaatinut paljon keskustelua siitä millaista toiminnallisuutta käyttäjät haluavat ja mihin koodaajat kykenevät ja minkä tekniikka mahdollistaa. Fujitsun VATI sovelluspalveluiden palvelupäällikön mielestä tiivis yhteistyö sekä sovelluksen ylläpidon että projektien määrittelyiden ja toteutuksen aikana käyttäjien kanssa on ollut ensiarvoisen tärkeää. Käyttäjäpalautteen myötä sovellusta on muokattu käyttäjien tarpeiden mukaiseksi. Lisäksi toimittajan on ollut hyvä kuulla, että sovellusta käytetään ja kuinka sovelluksen käyttö on nivoutunut päivittäiseen työskentelyyn laitoksissa. VATI sovelluksen laajuudesta ja ainutkertaisuudesta johtuen, toimittajalle on ollut tarpeen

laajentaa ja syventää substanssi-osaamista ja prosessien osaamista, jotta vankeinhoidon syvin ajatus on saatu käännettyä toimivaksi VATI sovelluksen koodiksi. (Sohlberg 2011)

Vankitietojärjestelmää odotettiin vankiloissa pitkään ja moni vankeinhoitaja tuolloin ajatteli, että vankitietojärjestelmä ei valmistu koskaan. Toisin kuitenkin kävi ja 28.11.2005 oli vankitietojärjestelmä täyttä totta ja käytössä niiltä osin kuin se silloin oli valmis. Ennen käyttöönottoa vankitietojärjestelmää testattiin ja todettiin ja korjattiin testauksessa havaitut virheet. Suurin osa toimintavirheistä pyrittiin poistamaan ennen varsinaista käyttöönottoa. Ensimmäiset testaukset olivat määrittelijän kannalta pitkään odotettuja ja hienoja hetkiä. Suurin palaute vankitietojärjestelmästä onkin tullut ehkä siitä, että on itse saanut kokea vankitietojärjestelmän toimivuuden ja käytettävyyden.

6 Vankitietojärjestelmän kehittämis- ja päivitystarpeet

Vankitietojärjestelmän kehittäminen on jatkunut koko sen ajan kun se on ollut käytössä ja kehitystyö jatkuu edelleen. Päivitysversioita tehtiin aluksi vuodessa useampia, mutta nykyisin niitä on tehty noin kaksi kertaa vuodessa. Kehittämistyötä on vaatinut eniten 1.10.2006 voimaan tullut uusi vankeuslaki ja organisaatiouudistus. Vankeuslaki (aikaisemmin Laki rangaistusten täytäntöönpanosta) aiheutti paljon toiminnallista muutosta käytännön vankeinhoitoon. Samalla lakimuutokset vaikuttivat vankitietojärjestelmään, siten että sen toiminnallisuudet piti saada lakeja vastaaviksi. Viimeisin organisaatiouudistus vankeinhoidossa tuli 1.1.2010 ja se vaati vankitietojärjestelmältä paljon muutostarpeita, koska alueorganisaatio muuttui ja esimerkiksi kriminaalihuoltolaitos lopetettiin ja liitettiin vankeinhoitolaitoksen kanssa yhteen osaksi rikosseuraamuslaitosta. Yksikköjen määrä lisääntyi ja toisaalta monien yksiköiden nimet ja lyhenteet vaihtuivat.

7 Tutkimuskysymykset

Vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyydestä tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää, onko vankitietojärjestelmä toimiva työväline valvontahenkilökunnalle vai onko sen käytössä suuria ongelmia ja puutteita. Vankitietojärjestelmän valvontaosassa olevista ongelmista on kerätty tietoja sitä mukaan kun käyttäjät ovat niitä havainneet ja niistä ilmoittaneet. Tietoja ongelmista on ottanut vastaan useammat henkilöt ja kaikkia ongelmia ei ole järjestelmällisesti kirjattu muistiin tai kaikista ongelmista ei ole välttämättä ilmoitettu lainkaan.

Vankitietojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä vuonna 2005 koulutettiin koko henkilökunta vankitietojärjestelmän käyttäjiksi. Kuinka hyvin henkilökunnan koulutuksessa onnistuttiin

käyttöönottovaiheessa ja miten myöhemmin alalle tulleet ovat kokeneet koulutuksen riittävyyden?

Tarkoituksena oli selvittää valvontahenkilökunnan näkemykset vankitietojärjestelmän tarpeellisuudesta valvontatyössä. Onko henkilökunta kokenut esimerkiksi vankitietojärjestelmän myötä vankituntemuksensa parantuneen verrattuna aikaisempaan, kun tietoja vangeista ei ollut sähköisessä muodossa?

Käytettävyytystutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vankitietojärjestelmän käytettävyyttä tai käyttöä estäviä ja haittaavia tekijöitä. Lisäksi tarkoituksena oli saada käyttäjiltä kehitysehdotuksia, jotta vankitietojärjestelmää voitaisiin kehittää siten, että estävät tai haittaavat tekijät saataisiin poistettua tai minimoitua.

8 Vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyytystutkimus

Vankitietojärjestelmän käytettävyyttä ei ole aikaisemmin tutkittu. Vankitietojärjestelmä on ollut käytössä jo yli viisi vuotta ja sitä on kehitetty koko sen käyttöhistorian ajan. Ajatus käytettävyytystutkimuksesta tuli valvontaosan määrittelytyöryhmästä. Käyttäjiltä saatavasta palautteesta oli tarkoitus saada käyttäjien kokemusten perusteella tarpeellisia kehitysehdotuksia, jotta vankitietojärjestelmää voitaisiin edelleen parantaa. Vankitietojärjestelmä on laaja kokonaisuus johon kuuluu osat täytäntöönpanosta, valvonnasta ja toiminnasta. Tässä käytettävyytystutkimuksessa keskitytään pääasiassa vain valvontaosaan ja sen käytettävyyteen. Rikosseuraamuslaitoksessa ei ole aikaisempaa vastaavaa tietojärjestelmää, jota voisi verrata tässä tutkimuksessa.

8.1 Mitä käytettävyydellä tarkoitetaan?

Tietojärjestelmien käytettävyyttä tai käyttöönottoa sekä muutosjohtamista tietojärjestelmien käyttöönotossa on tutkittu esimerkiksi terveydenhuollossa. Käytän tässä tutkimuksessa lähdeaineistona joitakin terveydenhuollon tietojärjestelmien tutkimustietoa. Muun muassa Satu Paloniemi on tehnyt tutkimuksen tietojärjestelmien käytön ongelmista suomalaisessa terveydenhuollon työssä. (Paloniemi, 2008) Lisäksi terveydenhuollon tutkimus muutosjohtamisesta tietojärjestelmien käyttöönotossa on myös lähdeaineistonani. (Rahkonen 2007) Poliisin tietojärjestelmien kehittämisestä löytyi yksi tutkimus, jota myös käytän tässä tutkimuksessa lähdeaineistona. (Järvinen 2010)

Filosofian tohtori Sampsa Hyysalo on tutkinut useita vuosia muun muassa käyttäjätietoa ja innovaatioita. Hän on keskittynyt siihen, miten IT-tuotekehittäjät käytännössä ratkaisevat käyttäjätiedon hankintaa innovaatioprosessien eri vaiheissa. (Hyysalo 2006) Käytän

tutkimusaineistona joitakin Hyysalon tutkimuksia muun muassa tietojärjestelmien kehittämisestä ja määrittelemisestä ja käytettävyydestä.

Vankitietojärjestelmän käytöstä on maininta vankeinhoitoa koskevassa kahdessa tutkimuksessa, joista toinen on Mika Junnisen haastattelujen ja omien havaintojen perusteella tehty tutkimus vankiloiden turvallisuudesta (Junninen 2009) ja toinen on Ilkka Neiramoin haastattelututkimus vartijoiden työstä. (Neiramo 2007)

Koska tein tutkimuksen kyselytutkimuksena, jossa käytin Webropol realtime analyzer -ohjelmaa, niin käytän myös soveltuvin osin hyväksi tutkimusta jossa tutkittiin tietoverkossa tapahtuvaa kyselyä ja siihen liittyvää aineistoa. (Kuntola 2006)

Vankitietojärjestelmän käytettävyyteen voisi liittyä määritelmiksi esimerkiksi tietojen kirjaamisen ja tallennettujen tietojen hakemisen nopeus ja helppous. Tämä edellyttää sivulta toiselle siirtymisen loogista järjestystä. Asioiden kirjaaminen ei saa viedä liian paljon aikaa muulta työltä ja tietojen kirjaaminen ja tallennetun tiedon löytyminen täytyy olla helposti opittavissa. Vankitietojärjestelmän valvontaosaa suunniteltaessa pyrittiin siihen, ettei yhtä samaa asiaa tarvitsisi kirjata useaan eri paikkaan. Näin käyttäjä välttyy päällekkäisten asioiden monilta kirjaamisilta. Vankitietojärjestelmän käyttäjäkunta on laaja ja käyttäjät edustavat koko rikosseuraamusalan henkilöstöä. Jos vankitietojärjestelmää verrataan esimerkiksi poliisin tai terveydenhuollon tietojärjestelmiin, niin vankitietojärjestelmän etuna verrattuna niihin on se, että yhdessä tietojärjestelmässä on koottuna paljon tietoa ja vankiloissa toimitaan pääasiassa yhdellä tietojärjestelmällä. Poliisilla ja terveydenhuollossa on käytössään useita tietojärjestelmiä ja tiedon hakeminen on näin rikkonaista ja jo itse tietojärjestelmien avaaminen vaatii useita kirjautumisia ja salasanoja.

Esimerkiksi terveydenhuollon eri tietojärjestelmissä on ongelmana eri tietojärjestelmien yhteistoiminnallisuuden puute sekä käytettävyyden heikkoudet. Tietojärjestelmän kehittäjillä ja käyttäjillä ei ole ollut yhteistä kieltä ja tietojärjestelmiä on kehitetty eri aikoina ja toisistaan erillisinä tietojärjestelminä, jotka eivät ole yhteistoiminnallisia. (Paloniemi 2008: 13,15)

”Yhteistoiminnallisuuden ongelma näkyy selkeästi käyttäjän eli terveydenhuollon työntekijän toiminnan näkökulmasta. Nykyisellään käyttäjä joutuu kirjaamaan moneen eri järjestelmään eri tunnus-salasana - yhdistelmällä. Pahimmassa tapauksessa hän joutuu kirjoittamaan toisen järjestelmän tietoja paperille siirtääkseen ne taas toiseen järjestelmään, jolloin tietojärjestelmä saatetaan kokea enemmän työn haittaajaksi kuin

helpottajaksi. Yksinkertaisinta olisi jos käytössä olisi kaikenkattava järjestelmä, mutta käytännössä tämä lienee nykyisellään mahdotonta.” (Paloniemi 2008: 15)

Käytettävyyteen liittyy myös käyttäjien odotuksia siitä, että käyttöjärjestelmä on aina käytössä ilman ennalta arvaamattomia käyttökatkoja. Vankitietojärjestelmässä on ollut hallittuja ja etukäteen tiedossa olevia käyttökatkoja pääasiassa uusien päivityksien aikana ja pitkiltä yllättäviltä käyttökatkoilta on välttytty. Etukäteen tiedossa olleista käyttökatkoksista on aina tiedotettu henkilökuntaa sähköpostitse ja rikosseuraamuslaitoksen sisäisessä intranetissä Ringissä. Yllättäviä käyttökatkoja on ollut harvoin ja jotkut käyttökatkot ovat ajaneet alas koko vankitietojärjestelmän ja osa katkoksista on kohdistunut vain esimerkiksi yhteen vankilaan, jossa on ollut verkkoyhteydet poikki.

Tutkin vankitietojärjestelmän käytettävyyttä tässä tutkimuksessa lähinnä valvontahenkilökunnan näkökulmasta. Käytettävyyden avainsanoja voisi olla vankitietojärjestelmän loogisuus, informatiivisuus ja hyödyllisyys, tietojen kirjaamisen ja hakemisen helppous, vankitietojärjestelmään annetun koulutuksen riittävä taso, tietojärjestelmän tehokkuus ja laatu. Käytettävyyden määrittelystä ja arvioinnista on esimerkiksi seuraava Suomen standardoimisliiton ISO STANDARDIN 9241-11,1996 mukainen määrittely. (ks. esim. Viitanen & Nieminen 2009)

”Käytettävyys on se kokonaisuus, joka määrittää, miten hyvin tietyt käyttäjät kykenevät käyttämään käytössään olevaa välinettä tiettyjen tehtävien suorittamiseen tietyssä ympäristössä tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseen”.(ISO 9241-11,1996 Käytettävyyden määrittely ja arviointi)

Käytettävyydellä voidaan vankitietojärjestelmässä tarkoittaa tietojen kirjaamisen helppoutta ja siihen tarvittavaa aikaa. Toisaalta käytettävyydellä voidaan tarkoittaa sellaista käytettävyyttä, jolla tarkoitetaan tietojärjestelmään tallennettujen tietojen löytymistä helposti ja nopeasti tarpeen mukaan. Myös vankitietojärjestelmän selkeys ja loogisuus ovat hyviä mittareita mitattaessa sen käytettävyyttä. Vankitietojärjestelmän kannalta yksi tärkeä käytettävyyden mittari voisi olla vielä se, että se tukee vangin vankeusaikaisen prosessin etenemistä kokonaisuudessaan ja että vankitietojärjestelmään tallennettujen tietojen avulla voidaan myöhemmin arvioida muun muassa vangin rikosten uusimisriskiä. Vankeinhoidon yhtenä keskeisenä tavoitteena on vangin uusimisriskin pienentäminen.

Vankitietojärjestelmän käytettävyydetutkimuksessa keskityn valvontaosan käytettävyyteen käyttäjän kannalta. Tässä tutkimuksessa ei siis tutkita tarkemmin sitä, minkälaista dataa ja mille sovellusalustalle vankitietojärjestelmä on tehty. Tutkimuksessa kiinnostaa lähinnä se, miten käyttäjät kokevat vankitietojärjestelmän työkalunaan? Onko vankitietojärjestelmä

sellainen työkalu, joka koetaan hyödylliseksi ja pitävätkö käyttäjät vankitietojärjestelmää tärkeänä työssään ja ovatko tietyt valvonnan osat tai näytöt riittävän informatiiviset? Tarkoitus on tutkia itse vankitietojärjestelmän käytettävyyttä eikä siis esimerkiksi järjestelmän käyttäjiä.

Tietojen tallentaminen tietojärjestelmään ei ole mielekästä, jos se vie liikaa aikaa suhteessa tiedon merkitykseen. Tämä saattaa aiheuttaa sen, että joihinkin vankiloihin syntyy tai on syntynyt sellainen käytäntö, että koko tietojärjestelmää ei käytetä kokonaisuudessaan hyväksi. Ilmiötä saatetaan selitellä tietojen kirjaamisen hyödyttömyydellä kyseisessä vankilassa ja juuri sen vankilan toimintojen kannalta. Kirjaamattomilla tiedoilla saattaisi kuitenkin olla merkitystä siinä vaiheessa kun vanki siirretään toiseen vankilaan. Näin esimerkiksi avovankilassa kirjaamatta jääneet tiedot olisivat ehkä tarpeellista tietoa myöhemmin suljetussa vankilassa, johon vanki mahdollisesti joudutaan siirtämään.

8.2 Tutkimuslupa

Hain tutkimuslupaa kyselytutkimukseen rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä. Kyselytutkimuksessa kysely suoritetaan ainoastaan henkilökunnalle ja vankien tietoja ei käsitellä tutkimuksessa. Koska tutkimukseen ei liity vankien haastatteluja tai siinä ei käytetä vankien tietoja, tutkimuslupa ei olisi ollut pakollinen. Hain tutkimuslupaa kuitenkin sen vuoksi, koska kyselytutkimus tehtiin isolle henkilökuntamäärälle ja se kohdistui useiden vankiloiden henkilökuntiin kaikista rikosseuraamusalueista. Tutkimuslupahakemuksessa mainitsin, että kysely suoritetaan sähköpostitse lähetettävällä kyselylomakkeella ja että vastaajan henkilötiedot eivät tule näkyviin itse tutkimuksessa. Tutkimuslupahakemuksessa mainitsin myös, että pyrin tekemään kyselytutkimuksen kyselyn tammikuussa 2011. Kun tutkimuslupa oli myönnetty, siitä välitettiin tieto eri rikosseuraamusalueiden aluejohtajille.

9 Tutkimusaineiston kerääminen

Keräsin tutkimusaineiston Webropol realtime analyzer -kyselyohjelmalla. Tutkimusaineistoa olisi voinut kerätä myös haastattelemalla henkilökohtaisesti vankitietojärjestelmän valvontaosan käyttäjiä tai paperisella kyselylomakkeella lähettämällä käyttäjille postitse kirjekuudessa kyselylomake, johon vastaaja olisi voinut vastata ja palauttaa lomakkeen vastauskuudessa. Kun perehdyin Webropol -ohjelmaan, päätin kokeilla sitä ja sähköpostitse lähetettävää kysymyslomaketta. Webropol -ohjelmalla sähköpostitse lähetettävän kyselytutkimuksen etuna oli, että vastaajan lähettäessä vastauksensa, tulokset on heti reaaliajassa nähtävillä ja osa vastauksista on myös osin analysoitu valmiiksi. Ohjelman käyttö oli suhteellisen helppoa ja se sopi myös melko kiireiseen aikatauluun tutkimusaineiston keräämisessä. Haastattelututkimus olisi vienyt enemmän aikaa ja siihen ei olisi voinut ottaa

kovin montaa haastateltavaa, joten haastattelututkimuksessa otanta olisi joka tapauksessa ollut paljon pienempi.

9.1 Kysymysten tekeminen kyselyyn

Kysymysten tekeminen käytettävyysselvitykseen on iso haaste ja kysymykset tuli huolella valmistella. Kysymysten piti olla selkeitä ja vastaajien ymmärrettävissä. Vastaajan täytyy ymmärtää mihin kysymyksellä pyritään ja mitä sillä tarkoitetaan. Kysymyssarjan alussa tulee olla helppoja ja vastaajia motivoivia kysymyksiä, jotka motivoivat vastaajaa jatkamaan vastaamista kysymyssarjan loppuun asti. Alussa olevat hankalat kysymykset saattavat aiheuttaa sen, että vastaaja ei vastaa kaikkiin kysymyksiin tai jättää kokonaan vastaamatta kyselyyn. Haastavan kyselylomakkeesta tekee se, että kysymykset tulisi olla niin mielenkiintoisia, että vastaaja ei jätä vastaamatta tai keskeytä vastaamista sen vuoksi. Kysymyksissä on hyvä käyttää myös vastaajille tuttua kieltä ja kysymykset tulisi järjestää loogisesti asiakokonaisuuksiin. (Kuntola 2006)

Vankeinhoito on erikoisala, jolla on oma yhteiskunnallinen merkityksensä yhtenä turvallisuusviranomaisena ja erilaisiin rangaistuksiin tuomittujen ihmisten rangaistusten täytäntöönpanijana. Vankiloissa on oma kulttuurinsa ja yksittäistä vankilaa voisi kuvata yhteiskuntana pienoiskoossa. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet ovat usein tuttuja toisilleen ja vaikka henkilö työskentelisi missä tahansa Suomen vankilassa, niin eri vankiloissa työskentelevien välillä on yleensä yhteinen kieli ja yhteinen ymmärtämys vankeinhoidon asioista. Tästä lähtökohdasta tein kysymyslomaketta ja luotin siihen, että kysymyksissä olevat termit ovat rikosseuraamuslaitoksen henkilöstölle tuttuja ja ymmärrettäviä. Jos kysymykset olisi laatinut vankeinhoidon ulkopuolinen henkilö, niin kysymykset olisivat todennäköisesti olleet erilaisia ja kysymyslomaketta olisi pitänyt testata useammalla henkilöllä. Kyselytutkimuksen kysymysten sisältöä tarkastelivat myös tarkastaja Timo Tuomi ja suunnittelija Tarmo Parviainen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä sekä opinnäytetyöni ohjaaja yliopettaja Nina Nurminen Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksesta.

9.2 Kysymyslomakkeen testaaminen

Kysymyslomake on hyvä testata testiryhmällä ennen sen lähettämistä kaikille vastaajille. Testiryhmä voi antaa kommentteja kysymyksiin liittyen. Testiryhmä esimerkiksi testaa, että kysymykset ovat ymmärrettäviä ja että niitä ei voi ymmärtää väärin. Mikäli kysymyksestä saisi väärän kuvan tai vastaaja ymmärtäisi kysymyksen eri lailla kuin on tarkoitettu, niin vastauskin olisi tulkinnanvarainen tai tutkija ei tietäisi mihin vastaaja on vastannut. (Kuntola 2006)

Ennen varsinaista kyselyä lähetin kysymyslomakkeen testattavaksi 16 virkamiehelle. He kaikki olivat rikosseuraamusalan koulutusohjelman opiskelijoita Laureasta ja ovat olleet jo pidemmän aikaa työssä rikosseuraamusalalla. Kaikilla heillä on kokemusta myös vankitietojärjestelmän käytöstä. Heidän joukossaan oli myös kaksi vankitietojärjestelmän käyttöönottoaiheessa v 2005 koulutettua laitoskouluttajaa, joten kokemusta testiryhmällä oli vankitietojärjestelmän käytöstä vaihtelevasti.

Sain kysymyslomakkeesta palautetta usealta testaaajalta ennen sen varsinaista lähettämistä vastaajille. Osa testiryhmästä ei kuitenkaan kommentoinut millään tavalla. Testiryhmän palaute kysymyksistä oli, että kysymykset ovat hyvin ymmärrettäviä ja että niissä ei ollut tulkinnanvaraa. Tärkeä palaute, jonka sain useammalta testiryhmään kuuluvalta, oli että painottaisin vastaajille, että heidän kannattaa kysymyksiin vastaamisen aikana pitää esillä myös vankitietojärjestelmää. Näin kysymyksiin ei tarvitsisi vastata muistinvaraisesti vaan vastaaja voi myös tarkastaa asian vankitietojärjestelmästä. Vastaaja voisi vankitietojärjestelmää vertaamalla ennen vastaamista varmistua, että vastaa aidosti kysytyyn kysymykseen. Palautetta kysymyslomakkeeseen sain testiryhmältä pääasiassa suullisesti ja sähköpostitse ja se oli pääasiassa myönteistä. Kysymyksiin tai kysymyslomakkeeseen en tehnyt muutoksia saamani testiryhmän palautteen perusteella.

9.3 Kohderyhmän valitseminen

Vankitietojärjestelmästä pystyy pääkäyttäjäoikeuksilla hakemaan henkilölistan eri virkanimikkeellä olevista henkilöistä, joilla on käyttöoikeudet vankitietojärjestelmään. Koska itselläni on pääkäyttäjäoikeudet, niin hain kaikki aktiiviset käyttäjät, joiden virkanimike on joko vartija tai rikosseuraamusesimies. Näin sain luettelon kaikista valvonnan henkilöistä. Aktiivinen tässä merkitsee sitä, että henkilö on tällä hetkellä virassa ja hänellä on vankitietojärjestelmään käyttöoikeudet voimassa. Passiivinen tarkoittaisi sitä, että henkilö on joskus ollut työssä vankilassa, mutta tällä hetkellä hänellä ei ole voimassa olevia käyttöoikeuksia joko pitkän virkavapauden tai alalta pois siirtymisen vuoksi.

9.4 Vastaajien sähköpostiosoitteet ja niihin liittyvät ongelmat

Perusjoukkoon olisi kuulunut noin 1572 henkilöä, joka edustaa siis koko valvontahenkilökuntaa kaikissa Suomen vankiloissa. Vastauslomakkeen lähettäminen koko perusjoukolle sähköpostilla olisi ollut työlästä ja aikaa vievää, koska Webropolissa lähetettävä kysely vaatii, että vastaajan sähköpostiosoite on internet -muodossa (etunimi.sukunimi@om.fi). Rikosseuraamulaitoksessa käytössä olevan selainsähköpostin tai Notes client -sähköpostin avulla ei pystynyt määrittelemään ryhmälle internet -muotoisia sähköpostiosoitteita. Internet -muotoinen sähköpostiosoite piti hakea yksitellen valitsemalla ensin henkilön nimi

osoitehakemistosta ja internetmuotoisen pystyi katsomaan lisätiedot- kohdasta. Jokaisen vastaajan sähköpostiosoite piti hakea siis yksitellen ja lisätiedot kohdasta oli mahdollista kopioimalla saada vastaajan internet -muotoinen sähköpostiosoite. Suurimmalla osalla on internet -muotoinen sähköpostiosoite muotoa etunimi.sukunimi@om.fi. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa niiden henkilöiden kohdalla joita on useampia samannimisiä. Oikeusministeriön sähköpostilistalla on useampia henkilöitä, joiden sukunimi ja etunimi ovat identtisiä. Tällöin on internet -muotoisessa sähköpostiosoitteessa käytössä myös henkilöiden toisen nimen alkukirjain etunimen ja sukunimen välissä. Vaikka henkilö olisikin tuttu, niin harvoin tiedetään hänen toista nimeään tai toisen nimen alkukirjainta. Sen vuoksi tällä menetelmällä pyrin siihen, että kyselylomake tavoittaa oikeat henkilöt, joille alun perin sen olin tarkoittanut.

9.5 Miten otanta valikoitui?

Vastausten analysointi vapaamuotoisten vastausten osalta olisi ollut kohtuuttoman työlästä jos olisin lähettänyt kyselyn koko perusjoukolle ja sillä oletuksella että kaikki myös vastaisivat kyselyyn. Sen vuoksi en valinnut koko perusjoukkoa, vaan valitsin ensin tietyt vankilat, joiden valvontahenkilökunnalle lähettäisin kysymyslomakkeen vastattavaksi. Vankilat valitsin siten, että ne edustaisivat mahdollisimman kattavasti erityyppisiä vankiloita avovankiloista suljettuun vankilaan. Vankiloiden valitsemisen jälkeen kohderyhmäksi valikoitui kaikkien näiden vankiloiden valvontahenkilökuntaan kuuluvat. Valitsemisessä vankiloissa oli valvontahenkilökuntaan kuuluvia noin kolmasosa koko perusjoukosta. Kun lähetin kysymyslomakkeen vastattavaksi myös joillekin apulaisjohtajille ja johtajille, tuli kaiken kaikkiaan valituksi otantaan 549 henkilöä, jolle sähköpostitse lähetin kysymyslomakkeen vastattavaksi.

Sähköpostitse suoritettava kysely on helpompi tehdä kuin postitse lähetettävät kysymyslomakkeet vastauskuorineen. Sähköpostikyselyn vastausprosenttia saattaa kuitenkin pienentää se, että kaikki vartijat eivät välttämättä jokaisessa vankilassa käytä aktiivisesti sähköpostia. Lisäksi osa vastauslomakkeen saajista saattaa poistaa sähköpostin sitä tarkemmin lukematta tai huomattuaan, että se liittyy tutkimuskyselyyn. Tiedossani on myös, että valvontahenkilökuntaa on aina vuosilomalla, koska valvontahenkilöstön vuosilomalistat on laadittu siten, että vuosilomat jakautuvat tasaisesti koko vuodelle.

Laadullisessa tutkimuksessa ei tarvitse tutkia koko kohderyhmää luotettavan tiedon saamiseksi. Koko kohderyhmän tutkiminen olisi ollut kyllä kiinnostavaa. Vankitietojärjestelmän käytettävyydetutkimuksessa tutkijan kannalta tärkeintä on, että vastaajien joukossa on erilaisista vankiloista olevia vankitietojärjestelmän käyttäjiä. Esimerkiksi avovankiloissa vankitietojärjestelmän valvontaosan kaikki osiot eivät ole niin

tehokkaasti käytössä kuin suljetuissa vankiloissa. Avovankilat käyttävät kuitenkin järjestelmän joitakin osia enemmän kuin suljetun vankilan henkilökunta. Tästä syystä tutkimuskyselyn kohderyhmäksi valitsin mahdollisimman kattavasti erilaisten vankiloiden valvontahenkilökuntaa.

Valitsin aluksi vankilat, joiden valvontahenkilökunnalle lähetin kyselylomakkeet. Valitut vankilat edustavat mahdollisimman erilaisia vankilatyyppejä avolaitoksista suljettuihin vankiloihin. Lisäksi vankiloista kaksi on tutkintavankiloita. Valitsin avovankiloista Haminan, Juuan, Suomenlinnan, Vanajan ja Vilppulan vankilat sekä Keravan vankilan avovankilaosaston. Suljettuja vankiloita edustaa Hämeenlinnan, Keravan ja Riihimäen vankilat. Tutkintavankiloita, jotka myös ovat suljettuja vankiloita, edustaa Kylmäkosken ja Oulun vankilat.

Lähetin kyselylomakkeen edellä mainittujen vankiloiden kaikille vartijoille ja rikosseuraamusesimiehille. Lähetin lisäksi kyselylomakkeen joidenkin kohdevankiloiden apulaisjohtajille ja johtajille. Kyselylomakkeen sai sähköpostiinsa kaikkiaan 549 rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä. Luvussa on mukana testiryhmään kuuluvat 16 virkamiestä. Kyselylomakkeen testiryhmältä sain vastausten lisäksi arvokasta palautetta kysymyksistä ja itse kysymyslomakkeesta. Testiryhmässä oli kaksi henkilöä, jotka eivät varsinaisesti kuuluneet kohderyhmään ja edustivat muuta henkilöstöryhmää.

9.6 Mahdolliset virhelähteet

Tähän tutkimukseen saattaa liittyä virhelähteitä, joita on otettava huomioon tutkimuksen lopputuloksessa. Janne Kuntola on omassa gradu-tutkielmassaan luetellut seuraavat mahdolliset virhelähteet, jotka saattavat esiintyä myös tässä tutkimuksessa. Koska vastaajiksi ei ole valittu koko perusjoukkoa, vaan otokseen on valittu vain osa perusjoukkoon kuuluvista, saattaa tulla peittävyysvirhe. Peittävyysvirhe syntyy siitä kun kaikilla perusjoukkoon kuuluvilla ei ole samanlaista mahdollisuutta tulla valituksi kyselyyn. Lisäksi on hyvä tiedostaa mahdollinen otantavirhe, joka muodostuu siitä kun kyselyyn valitaan vain osa perusjoukosta. Mittausvirhe saattaisi johtua huonoista kysymyksistä, jotka tuottavat epätarkkoja vastauksia. Lisäksi virhelähteenä saattaa olla kato, joka aiheutuu siitä että kaikki eivät vastaa kyselyyn. (esim. Kuntola 2006: 26)

9.7 Kyselyyn vastanneet ja vastausprosentti

Kyselyyn vastasi yhteensä 159 henkilöä 549:stä, joten vastausprosentti on noin 29. Aluksi lähetin kyselyn 14.1.2011 - 15.1.2011 välisenä aikana kaikille niille vartijoille ja rikosseuraamusesimiehille, jotka työskentelevät valitsemisani vankiloissa. Ensimmäisen

viikon aikana sain vastauksia noin 70. Lähetin muistutussähköpostin 24.1.2011 ja pian sen jälkeen vastauksia oli kertynyt noin 140. Alkuperäinen vastausaika oli tammikuun 2011 loppuun, mutta lähetin 4.2.2011 vielä kolmannen sähköpostin, jossa muistutin kaikkia niitä jotka eivät vielä olleet vastanneet ja jatkoin samalla vastausaikaa 8.2.2011 saakka. Viimeinen muistutus ja vastaamisen mahdollistava jatkoaika ei tuonut enää montaa vastausta lisää. Lopuksi arkistoin kyselyn 13.2.2011 ja siihen ei ollut enää sen jälkeen mahdollista vastata. Lähetin 14.2.2011 kaikille 549:lle viestin vastausajan päättymisestä ja kiitin kaikkia vastaajia palautteesta ja kehitysehdotuksista.

9.8 Kehitysehdotuksia ja palautetta vapaamuotoisesti

Pyysin kyselyssä vastaajilta jokaisen asiakokonaisuuden lopuksi kehitysehdotuksia ja palautetta. Vastaajat saivat vastata vapaamuotoisesti tekstikenttään omia kehitysehdotuksiaan ja palautetta vankitietojärjestelmän käytettävyydestä. Joihinkin kohtiin sain paljon erilaisia kehitysehdotuksia ja runsaasti palautetta. Jotkin kohdat eivät innostaneet vastaajia vapaan tekstin kirjoittamiseen. Vapaamuotoisen palautteen analysoiminen on työlästä, mutta ei mahdotonta. Huomasin kuitenkin myös, että se on tarpeen, sillä muuten kyselyn vastaukset olisi jääneet melko suppeiksi. Vapaamuotoisen tekstin mahdollisuus antaa vastaajalle oikeutuksen kirjoittaa myös sellaista, jota ei kysymyksissä ole osattu kysyä, mutta joka saattaa silti olla tutkimuksen kannalta merkittävää. Toisaalta vastaaja saattaa vastata myös siten, että sillä ei ole tutkimuksen kannalta merkitystä.

10 Tutkimustulokset

Käsittelen tässä luvussa vastaajien vastauksia ja seuraavassa on esitetty vastausten määrät vankiloittain sekä lukumäärinä että prosentuaalisena osuutena kaikista kyselyyn vastanneista. Mikään kysymyksistä ei ollut pakollinen, joten vastaaja saattoi halutessaan jättää vastaamatta mihin tahansa kysymykseen. Määrämuotoisiin valintakysymyksiin tuli paljon vastauksia ja niihin vastasi suurin osa vastaajista. Sen sijaan avoimiin kysymyksiin, johon piti vastata vapaamuotoisella tekstillä tuli vastauksia vaihtelevasti.

Kyselylomakkeen ensimmäisissä kysymyksissä kysyin, että 1) missä vankilassa vastaaja työskentelee, 2) työ- tai toimintapaikkaa, jossa useimmiten työskentelee, 3) vastaajan sukupuolta, 4) vastaajan ikää ja 5) virkavuosien määrää vankeinhoidossa.

10.1 Missä vankilassa vastaaja työskentelee?

Kyselylomakkeen ensimmäisessä kohdassa vastaajaa pyydettiin valitsemaan listalta se vankila, jossa hän työskentelee. Vaikka lähetin kyselyn vain tiettyjen vankiloiden

valvontahenkilökunnalle, niin heidän lisäksi kysymyslomakkeen testiryhmässä oli sellaisia jotka työskentelivät jossakin muussa vankilassa, jota en ollut valinnut kohdevankilaksi. Valitsemaani kohderyhmään kuuluvia vankiloita oli kymmenen. koska testiryhmän vastaukset otan tässä tutkimuksessa myös huomioon, niin vastaajia oli kaikkiaan 18:sta eri vankilasta. Yksi vastaajista ei työskentele vankilassa, mutta käyttää vankitietojärjestelmää työssään päivittäin.

Valitsin tutkimuksen kohdevankilat siten, että ne kattaisivat kaikki erilaiset vankilatyypit Suomessa avovankiloista suljetuimpaan vankilaan. Lisäksi valitsin kohdevankiloiksi kaksi tutkintavankilaa. Erilaisissa vankiloissa vankitietojärjestelmää hyödynnetään eri tavalla. Avovankiloissa ei kirjata ja tallenneta kaikkea sellaista vankiin liittyvää tietoa, jota esimerkiksi suljetussa vankilassa kirjataan ja tallennetaan. Vastaavasti avovankilan henkilökunta saattaa kirjata ja tallentaa joitakin asioita enemmän, jota suljetussa vankilassa ei ole niin usein kirjattavana ja tallennettavana. Valvontahenkilökunnan toimenkuva on avovankiloissa erilainen johtuen avovankiloiden pienistä henkilökuntamääristä ja sen vuoksi valvontahenkilökunta saattaa kirjata ja tallentaa vankitietojärjestelmään sellaisia asioita, joita suljetussa vankilassa kirjaavat muuhun henkilöstöryhmään kuuluvat. Sen vuoksi on tärkeää tutkia, minkälaisia käyttökokemuksia vankitietojärjestelmästä on erilaisissa vankiloissa ja palveleeko vankitietojärjestelmä kaikenlaisia vankiloita.

Eniten vastauksia tuli Hämeenlinnan vankilasta 32 kpl (20,3%). Toiseksi eniten vastauksia tuli Riihimäen vankilasta 26 kpl (16,5%) ja Kylmäkosken vankilasta 18 kpl (11,4%). Keravan vankilasta tuli 10 kpl (6,3%) vastausta suljetusta vankilasta ja 4 kpl (2,5%) avovankilasta. Sukevan vankilasta tuli vastauksia 13 kpl (8,2%), Vanajan vankilasta 12 kpl (7,6%), Vilppulan vankilasta 9 kpl (5,7%), Oulun vankilasta 9 kpl (5,7%), Haminan vankilasta 7 kpl (4,4%), Vantaan vankilasta 4 kpl (2,5%), Suomenlinnan vankilasta 3 kpl (1,9%), Juukan vankila 3 kpl (1,9%), Pelson vankila 2 kpl (1,3%), Jokelan vankilan suljetusta 1 kpl (0,6%) ja avovankilasta 1 kpl (0,6%). Satakunnan 1 kpl (0,6%), Turun 1 kpl (0,6%), Vaasan 1 kpl (0,6%) ja Ylitornion 1 kpl (0,6%) vankiloista on tullut jokaisesta yksi vastaus.

Lisäksi yksi vastaajista ei työskentele vankilassa, joten hän jätti oletettavasti tähän kysymykseen vastaamatta. Vastauksia kyselytutkimukseen tuli kaiken kaikkiaan 159 kpl (100%) ja tähän kysymykseen, että missä vankilassa vastaaja työskentelee tuli vastauksia 158 kpl.

10.2 Työ- tai toimintapaikka, jossa vastaaja useimmiten työskentelee

Valvontahenkilökunta työskentelee hyvin erilaisissa tehtävissä vankiloissa. Vartijan perustehtävänä on vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito ja karkaamisten estäminen. Suljetuissa vankiloissa vartija työskentelee päivisin usein yhdessä vakituksessa toimipaikassa.

Mikäli vartijalla ei ole vakituista toimipaikkaa, hän saattaa vaihtelevasti työskennellä eri toimipaikoissa ja toimipaikka voi vaihdella päivittäin tai joskus jopa kesken päivän. Vartijan toimipaikkoja ovat esimerkiksi vastaanotto-osastoon, asunto-osastoon, vangin kuljetukseen, valvomoon, vankityöryhmän valvontaan ja ohjaamiseen ja vankikirjeiden tarkastamiseen liittyvät tehtävät.

Rikosseuraamusesimiehet on vankiloissa jaettu kahteen ryhmään, joista toinen ryhmä vastaa vankilan päivittäisistä rutiineista ja turvallisuudesta päivystyksissä ja toinen ryhmä vastaa vankiosastoilla vankien rangaistusajan suunnitelmista yms. tehtävistä. Avovankiloissa vartijan toimenkuva on monipuolisempi ja yhden vartijan työtehtävät saattavat liittyä kaikkiin niihin tehtäviin, joita suljetuissa vankiloissa hoitaa useammat vartijat eri toimipisteissä.

Vankilan eri toimipisteissä tehdään vankitietojärjestelmään erilaisia kirjauksia vangeista. Asunto-osastolla kirjataan erilaisia asioita kuin esimerkiksi vastaanotto-osastolla. Valvomossa ei välttämättä tehdä kirjaamisia lainkaan. Työryhmän valvontaan ja ohjaukseen tai vangin kuljetukseen liittyvät tehtävät eivät välttämättä vaadi vartijoilta päivittäisiä kirjaamisia vankitietojärjestelmään. Heidänkin on syytä kuitenkin tutustua vankien rikoshistoriaan ja vankilassa käyttäytymiseen etukäteen ennen työtehtävien aloittamista, jotta osaa varautua mahdollisiin konflikteihin, vankien karkaamisiin, karkaamisten yrityksiin tai muihin poikkeuksellisiin tilanteisiin.

Valvontahenkilökunta kirjaa siis vaihtelevasti vangin tietoja vankitietojärjestelmään riippuen toimipisteestä tai siitä onko kyseessä avovankila vai suljettu vankila. Vankien tietoihin perehtyminen edellyttää vankitietojärjestelmän käyttöä ja jokainen vartija on velvollinen perehtymään niiden vankien tietoihin, joiden kanssa itse joutuu työssään tekemisiin.

Valvontahenkilökunnan lisäksi kohdistin kyselyn myös joillekin apulaisjohtajille ja johtajille. Apulaisjohtajat ja johtajat käsittelevät ainakin kurinpitoasioita ja kirjaavat ja tallentavat vankien järjestysrikkomuksien seuraamuksia vankitietojärjestelmään. Lisäksi heidän toimivaltaan liittyy vankien erilaisista luvista, kuten poistumisluvista päättäminen. Tästä syystä heidän on myös laajasti perehdyttävä vankitietojärjestelmässä oleviin vankien tietoihin.

Kyselyyn vastanneista vartijoista 39 (24,5%) työskenteli pääsääntöisesti vastaanotto-osastoilla. Asunto-osastoilla työskenteli 54 (34%). Vanginkuljetukseen liittyvissä työtehtävissä oli 26 (16,4%). Vankilan päivystyksessä työskenteli 33 (20,8%) ja valvomossa 23 (14,5%). Vankityöryhmien valvontaan ja ohjaukseen liittyvissä tehtävissä työskenteli 15 (9,4%) vastaajista. Lisäksi kirjeiden tarkastukseen liittyvissä tehtävissä vartijoista työskenteli 18 (11,3%) vastaajaa.

Rikosseuraamusesimiehistä vankilan valvontaan ja turvallisuuteen liittyvissä tehtävissä vankilan päivystyksissä oli 23 (14,5%) ja osastoilla vankien rangaistusajansuunnitelmista vastaavia rikosseuraamusesimiehiä oli vastaajista 24 (15,1%). Vankilan johtoa vastanneista vastaajista oli 11 (6,9%). Lisäksi vastaajien joukossa oli 18 (11,3%) sellaisia, joiden toimenkuva tai toimipaikka oli jokin muu kuin edellä mainitut. Osa näistä vastaajista kuului kysymyslomakkeen testiryhmään ja osan heidän toimenkuva liittyy muuhun kuin vankien valvontatyöhön tai vankilan johtoon.

10.3 Vastaajien sukupuoli

Kysymykseen, jossa haluttiin selvittää vastaajan sukupuoli, tuli vastauksia 157 kpl. Kaksi vastaajaa on jättänyt vastaamatta sukupuolikysymykseen. Vastanneista vastaajista 109 kpl (69,4%) oli miehiä ja vastaavasti 48 kpl (30,6%) oli naisia. Kysymyslomakkeen lähetin vastattavaksi 448:lle (81,6%) miehelle ja 101:lle (18,4%) naiselle. Naisten vastausprosentti vastaajista on suurempi kuin miesten suhteessa jakaumaan kuinka monelle kysymyslomake alun perin on lähetetty. Tällä tutkimuksella ei sinänsä haluta selvittää, onko sukupuolella merkitystä siihen, kuinka käyttäjät kokevat vankitietojärjestelmän käytettävyyden. Tämä saattaa kuitenkin kertoa jotakin naisten suuremmasta aktiivisuudesta vastata kyselyihin.

10.4 Vastaajan ikä

Kysyessäni vastaajien ikää, jaoin vastausvaihtoehdot kymmenen vuoden aikaväleihin. Tämän tarkempaa ikäjaottelua en tehnyt, koska tarkemmalla jaottelulla en katsonut olevan merkitystä. Nuorin ikähaarukka oli alle 20 -vuotiaat, mutta heitä ei vastaajista löytynyt. Tulos on odotettu, koska alaikäisiä ei rekrytoida alalle ja usein sijaisetkin ovat jo yli 20 -vuotiaita. Kyselyn ajankohta oli myös tammikuussa, jolloin vankiloissa ei ole pääsääntöisesti sijaisvartijoita. Vastanneista vastaajista ikäjakaumassa välillä 21 - 30 vuotiaita oli 23 (14,6%), 31 - 40 vuotiaita 39 (24,7%), 41 - 50 vuotiaita 61 (38,6%), 51 - 60 vuotiaita 32 (20,3%) ja yli 60 vuotiaita oli 3 (1,8%). Yksi vastaaja ei ole vastannut ikää koskevaan kysymykseen, joten vastauksia kysymykseen tuli 158.

Kun lähetin kysymyslomakkeet vastaajille, heidän ikänsä ei ollut tiedossani. Etukäteen ajattelin, että alle 20 -vuotiaita vastaajia ei voi olla kovin montaa ja huomioiden vartijoiden eläkeiän olevan ennen vuotta 1989 palvelukseen tulleilla valinnaisesti joko 58 vuotta tai 65 vuotta, niin arvelin myös että yli 60 -vuotiaita vastaajia ei ole kovin montaa. Vaikka vastaajan iällä ei ole suurta merkitystä tässä tutkimuksessa, niin halusin sen selvittää kuitenkin siitä syystä, että se voisi antaa jonkinlaisen kuvan käyttäjien ikäjakaumasta ylipäätään. Suurin osa vastanneista kuuluu ikäryhmään 41 - 50 -vuotiaat.

Seuraavissa kohdissa selvitetään vielä kuinka pitkään vastaaja on työskennellyt vankeinhoidossa ja kuinka moni vastaajista on työskennellyt vankeinhoidossa ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa, eli yli viisi vuotta.

10.5 Virkavuosien määrä vankeinhoidossa

Kysyin vastaajilta virkavuosien määriä, jonka he ovat olleet vankeinhoidon palveluksessa. Virkavuosien määrän jaottelin viiden vuoden aikavälillä. Kysymykseen vastasi kaikki 159 kyselyyn vastannutta. Alle viisi vuotta palveluksessa olleiden määrä oli 22 (13,8%) ja he ainakin edustavat sitä joukkoa jotka eivät ole olleet palveluksessa ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa. Vankitietojärjestelmä otettiin käyttöön vasta vuonna 2005 eli runsas viisi vuotta sitten. Lukumääräisesti eniten oli 6 - 10 vuotta palveluksessa olleita ja 36 (22,6%) ilmoittaa kuuluvansa siihen joukkoon. Virkavuosien vaihteluväli näyttäisi olevan vastaajien kesken suhteellisen tasainen, koska 11 - 15 vuotta palveluksessa olleita 15 (9,4%), 16 - 20 vuotta palvelusaikaa 21 (13,2%), 21 - 25 vuotta palvelusaikaa 32 (20,1%), 26 - 30 vuotta palvelusaikaa 13 (8,2%) ja yli 30 vuotta palvelusaikaa vankeinhoidossa oli 20 (12,6%) vastaajalla.

10.6 Päävalikosta valittavat osa-alueet

Seuraavassa kysymyksessä vastaajilta kysyttiin, mitä osaa vankitietojärjestelmästä he pääasiassa käyttävät. Kirjautuessa vankitietojärjestelmään, aukeaa ensiksi päävalikko, josta on kolme pääasiallista linkkiä tai siirtymää itse tietojärjestelmän käyttäjäksi. Laitokset - linkkiä käyttävät pääasiassa täytäntöönpanohenkilökunta, joiden tehtävänä on rangaistusaikalaskelmien tekeminen ja muut rangaistuksen muodolliseen täytäntöönpanoon liittyvät tehtävät. Valvonta - linkkiä käyttävät pääasiassa vankiloiden valvontahenkilökunta. Valvontahenkilökunnan lisäksi valvonta -linkkiä käyttää kuitenkin monet, joilla ei ole tietojärjestelmään kirjaamisoikeuksia, mutta he tarvitsevat työssään katseluoikeudet vangin tietoihin. Yhtenä tällaisena käyttäjäryhmänä ovat esimerkiksi arviointikeskuksen henkilökunta, jotka tekevät vangeista riski- ja tarvearvioita ja rangaistusajan suunnitelmia sekä sijoituspäätöksiä. Toinen käyttäjäryhmä on yhdyskuntaseuraamustoimistojen virkamiehet, jotka huolehtivat muun muassa vapautuvien vankien ehdonalaivalvonnasta.

Kolmas sisään kirjautumisen jälkeen päävalikosta valittava linkki on toiminta, jota käyttävät pääasiassa vankiloiden toiminnoista vastaavat ja toiminta- ja ohjelmatyöhön osallistuvat. Tyypillisiä toimintaosan käyttäjiä vankiloissa ovat esimerkiksi sosiaalityöntekijät, työnjohtajat, psykologit, pastorit ja ohjaajat.

Vastaajat vastasivat kysymykseen, mistä näistä kolmesta mahdollisesta linkistä he pääasiallisesti kirjautuvat vankitietojärjestelmän käyttäjiksi. Suurin osa vastaajista on valvontahenkilökuntaa, eli vartijoita ja rikosseuraamusesimiehiä. Vastaajista 140 (88,6%) ilmoittaa käyttävänsä valvonta -linkkiä. Toiminta -linkkiä ilmoittaa käyttävänsä vastaajista 6 (3,8%) ja laitokset -linkkiä ilmoittaa pääasiallisesti käyttävänsä 12 (7,6%) vastaajista. Laitokset -linkki ei ole aktiivisena kaikille suljetussa vankiloissa työskentelevillä vartijoilla, koska heillä ei ole käyttöoikeuksia niin paljon. Sen sijaan rikosseuraamusesimiehillä ja avovankiloissa työskentelevillä vartijoilla se on aktiivisena ja heillä on käyttöoikeudet työtehtäviensä vuoksi myös laitokset -osaan.

Tämä kysymyksen halusin esittää käyttäjille siksi, koska laitokset -linkkiä ei tulisi valvontahenkilökunnan käyttää muulloin kuin siihen on erityiset perusteet. Valvonta -linkki on valvontahenkilökunnan oikea tapa siirtyä vankitietojärjestelmän käyttäjäksi. Valvonnan toiminnallisuuskin on tehty juuri valvontahenkilökunnan työvälineeksi. Valvontahenkilökunta kirjautuneen tietojärjestelmään pääasiassa oikein.

10.7 Työssä vankeinhoidossa ennen vankitietojärjestelmää

Seuraavassa kysymyksessä kysyin, onko vastaaja ollut työssä vankeinhoidossa jo ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa. Vankitietojärjestelmä otettiin käyttöön syksyllä vuonna 2005. Ainakin sellaiset vastaajat, jotka vastasivat aikaisempaan kysymykseen virkavuosien määrän olevan alle viisi vuotta, pitäisi olla vastannut tähän kysymykseen kielteisesti. Vastaajista 136 (85,5%) ilmoittaa olleensa työssä vankeinhoidossa ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa. Vain 23 (14,5%) vastaajista ilmoittaa, että on tullut vankeinhoitotyöhön vasta käyttöönoton jälkeen.

Aikaisemmin käsiteltiin virkavuosien määrää ja enintään viisi vuotta virkavuosia oli 22 vastaajalla.

10.8 Vankitietojärjestelmän käyttöönottoon liittyvät asiat

Seuraavissa kysymyksissä käsitellään vankitietojärjestelmän käyttöönottoon liittyviä asioita ja kuinka vastaajat ovat kokeneet vankitietojärjestelmän käyttöönoton. Vastaajia, jotka eivät ole ollut työssä vankeinhoidossa ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa, pyysin jättämään vastaamatta tähän kysymyssarjaan. Kysymyssarjassa on väittämiä, joihin vastaajat pystyivät vastaamaan viisiportaisella asteikolla. Vastausvaihtoehtoina olivat, että vastaaja on väittämään täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, en osaa sanoa, osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä.

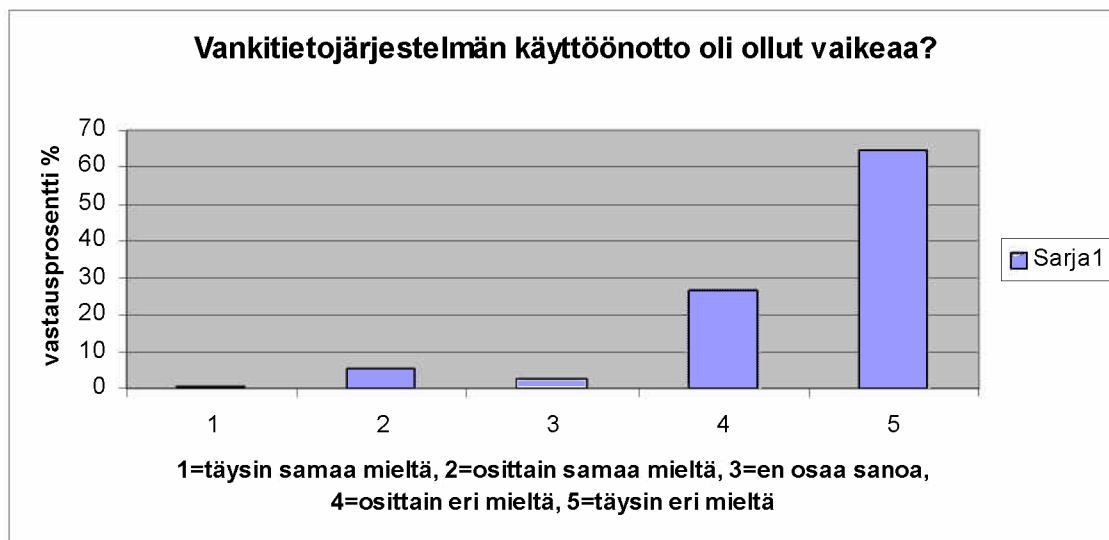
10.9 Kuinka vaikeaksi on koettu vankitietojärjestelmän käyttöönotto?

Ensimmäisessä väittämässä esitin, että vankitietojärjestelmän käyttöönotto on ollut vastaajalle vaikeaa. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli ollut työssä vankeinhoidossa vankitietojärjestelmän käyttöönottovaiheessa ja vain 22 vastaaja on tullut töihin vankeinhoidon pariin sen käyttöönoton jälkeen. Kysymyssarjan väittämiin vastasi 144 vastaajaa.

Vankitietojärjestelmän käyttöönottovaiheessa oli tiedossa, että osa henkilökunnasta ei ollut aikaisemmin käyttänyt tietokonetta lainkaan ja osan käyttö oli rajoittunut vain kotona tapahtuvaan käyttöön. Vankiloissa oli varauduttu jo muutamaa vuotta aikaisemmin vankitietojärjestelmän valmistumiseen ja tietokoneita oli asennettu eri osastoille vaihtelevasti. Näin ainakin Hämeenlinnan vankilassa, jossa itse työskentelin kyseisenä ajankohtana, oli tietokoneita asennettu eri osastoille henkilökunnan käyttöön. Asennetuissa tietokoneissa ei ollut tuolloin mitään vankeinhoitoon liittyvää ohjelmistoa tai tietojärjestelmää. Esimerkiksi Hämeenlinnan vankilassa järjestettiin jonkin verran henkilökunnalle koulutusta 1990 -luvun loppupuolella muun muassa tekstinkäsittelystä.

Suurin osa vastaajista 93 (64,6%) oli väittämistä, että vankitietojärjestelmän käyttöönotto oli ollut vaikeaa, täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli 38 (26,4%) vastaajaa. Vain yksi vastaajista vastasi olevansa täysin samaa mieltä ja koki siis vankitietojärjestelmän käyttöönoton vaikeaksi. Vastaajista 8 (5,6%) oli vastannut olevansa osittain samaa mieltä ja en osaa sanoa -vastauksia oli 4 (2,8%).

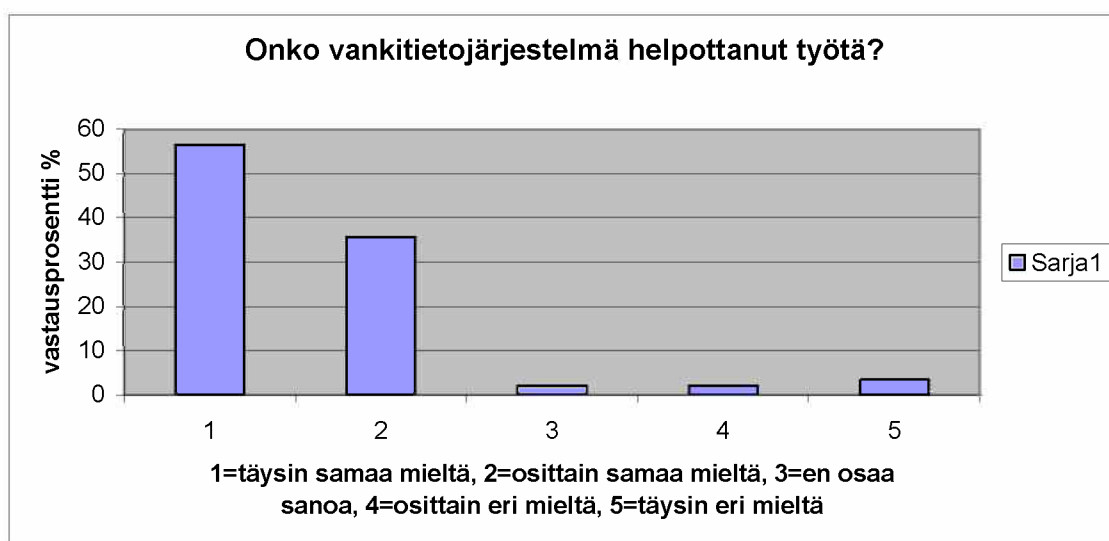
Vastauksia tähän väittämään tuli 144. Suurin osa heistä on siis kokenut vankitietojärjestelmän käyttöönoton helpoksi tai melko helpoksi, koska vastaajista 131 (91%) oli vastannut väittämään olevansa joko täysin tai osittain eri mieltä. Vankitietojärjestelmän käyttöönotosta on aikaa yli viisi vuotta, joten jos kysymys olisi esitetty aikaisemmin lähempänä käyttöönottotapahtumaa, tulos olisi saattanut olla erilainen. Taulukossa 1 on vastaajien näkemykset esitettyinä pylväsdiagrammin avulla.

Taulukko 1: Vastaukset väittämästä vankitietojärjestelmän käyttöönotto oli ollut vaikeaa

10.10 Onko vankitietojärjestelmä helpottanut työtä?

Seuraava väittämä oli, että vankitietojärjestelmä on helpottanut työtäni. Kyselyyn vastanneista 81 (56,5%) koki työnsä helpottuneen vankitietojärjestelmän ansiosta. Osittain samaa mieltä oli 51 (35,7%) vastanneista. Vain 3 (2,1%) vastasi väittämään siten, että ei osaa sanoa. Vastaajista 3 (2,1%) oli sen sijaan osittain eri mieltä ja 5 (3,5%) vastaajaa oli sitä mieltä, että vankitietojärjestelmä ei ole helpottanut työtä. Suurimman osan vastaajista voidaan tulkita hyötynneen työssään vankitietojärjestelmästä, koska heistä 132 (92,2%) vastasi olevansa joko täysin tai osittain samaa mieltä väittämän kanssa. Vastaajista 8 (5,6%) koki sen sijaan, että vankitietojärjestelmä ei ole helpottanut heidän työtään. Taulukossa 2 on vastaajien näkemykset esitettyinä pylväsdiagrammin avulla.

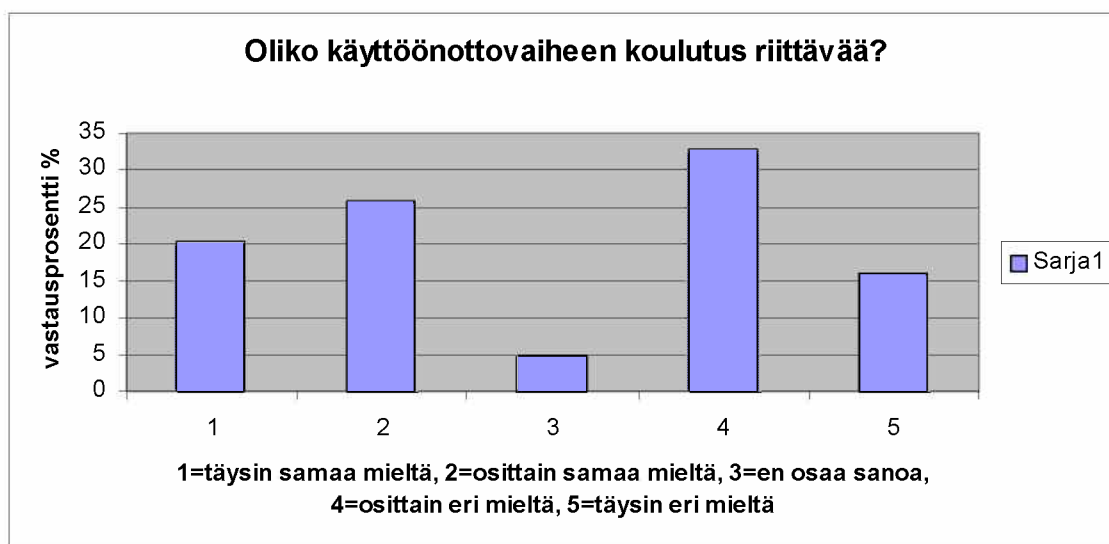
Taulukko 2: Vastaukset väittämästä onko vankitietojärjestelmä helpottanut työtä

Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen yliopettaja psykologi Ilkka Neiramo teki vuonna 2007 haastattelututkimuksen vartijan työstä. Haastattelututkimuksen mukaan haastateltavat olivat kokeneet vuosien saatossa vartijan työn muuttuneen ja yhtenä muutostekijänä oli uusi vankitietojärjestelmä. Tutkimuksessa todettiin, että tiedonkulku oli vankitietojärjestelmän myötä parantunut ja vartija saa helposti vankitietojärjestelmästä käsiinsä vankeja koskevat tiedot. Toisaalta tietojen kirjaaminen vie aikaa, mutta kaiken kaikkiaan vankitietojärjestelmää pidettiin hyödyllisenä. (Neiramo2007: 43)

10.11 Koulutus vankitietojärjestelmän käyttäjäksi käyttöönottovaiheessa

Seuraavaksi esitin väittämän, jolla vastaajaa pyydettiin arvioimaan vankitietojärjestelmän käyttöönottovaiheen koulutuksen riittävyttä. Myöhemmin palaan vastaajien mielipiteisiin siitä, onko koulutus vankitietojärjestelmään nykyisin riittävää ja kuinka sitä tulisi kehittää.

Vastaajista 29 (20,3%) koki saaneensa riittävästi koulutusta vankitietojärjestelmän käyttöönottovaiheessa. Osittain samaa mieltä, että koulutus oli riittävää, oli 37 (25,9%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 7 (4,9%) ja koulutuksen koki osittain riittämättömäksi 47 (32,9%) ja täysin riittämättömäksi 23 (16,1%) vastaajista. Taulukossa 3 on vastaajien näkemykset esitettyinä pylväsdiagrammin avulla.

Taulukko 3: Vastaukset väittämästä oliko käyttöönottovaiheen koulutus riittävää

Vankitietojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä valvontaosan suunnittelussa ja määrittelyssä mukana olleet tarkastaja Timo Tuomi, ylivartija Tarmo Parviainen, ylivartija Jukka Karjalainen ja vartiopäällikkö Juha Eriksson kouluttivat aluksi jokaiseen vankilaan 1 - 2 henkilöä vankitietojärjestelmän kouluttajiksi ja laitoskohtaisiksi pääkäyttäjiksi. Koulutettavia

vankilakohtaisia laitoskouluttajia oli noin 45. Heidän tehtävinään oli kouluttaa oman vankilansa henkilökuntaa vankitietojärjestelmän käyttäjiksi. Suurin osa laitoskouluttajista teki koulutustyön oman virkansa ohella. Suurin osa heistä saatiin irrotettua kuitenkin lyhyeksi määräajaksi kouluttamaan henkilökuntaa myös päätoimisena, jolloin he kykenivät keskittymään tietojärjestelmän kouluttamiseen kokopäiväisinä. Osa laitoskouluttajista toimii edelleen aktiivisesti oman vankilansa henkilökunnan uusien työntekijöiden kouluttajina vankitietojärjestelmän käyttöön oman virkatyönsä ohella.

Vankitietojärjestelmään koulutettiin henkilökuntaa joko vankilaan rakennetussa koulutusympäristössä tai joissakin vankiloissa tilojen puutteen vuoksi jouduttiin turvautumaan muihin vankilan ulkopuolisiin koulutustiloihin. Vankitietojärjestelmästä tehtiin koulutusversio, jota pystytään käyttämään koulutuksissa aidossa käyttöympäristössä, mutta varsinaista tuotantoversiota sotkematta. Henkilökuntaa koulutettiin pääasiassa heidän työvuorojensa puitteissa tai siten, että vapaapäivältä koulutukseen osallistuminen luettiin palkalliseksi työpäiväksi. Työpäivältä koulutukseen osallistuminen ei ole välttämättä vankilassa toimivien ratkaisu. Henkilökunnan poissaolojen tai esimerkiksi vankien kuljettaminen vankilan ulkopuolelle vaatii aina ylimääräistä henkilökuntaa. Tällaisten työkiireiden vuoksi on henkilön valittava joko koulutukseen osallistuminen tai työtehtävien hoito. Jokaisella ei ollut edes mahdollisuutta valita koulutusta, koska työtehtävät menivät koulutuksen edelle. Tämä saattaa olla selittävänä tekijänä ainakin osaltaan siihen, miksi niin monet ovat kokeneet vankitietojärjestelmän käyttöönottoaiheen koulutuksen riittämättömäksi.

Hannele Rahkonen on tehnyt Pro gradu -tutkielman muutosjohtamisesta tietojärjestelmien käyttöönotossa, jossa hän on kerännyt hoitohenkilökunnan ja lähihoitajien kokemuksia. Myös Rahkosen tutkimuksessa on hoitohenkilökunta ja lähihoitajat kokeneet ongelmalliseksi koulutuksen uuteen tietojärjestelmään. Hoitohenkilökunta oli kritisoinut kesken työpäivän tapahtuvaa koulutusta ja työkiireiden vuoksi jotkin suunnitellut koulutustilaisuudet oli jouduttu perumaan. He olivat kokeneet myös koulutuksen riittämättömäksi ja tiivistähtiseksi. Hoitohenkilökunta ei pitänyt hyvänä myöskään sitä, että koulutusta annettiin liian varhain ennen tietojärjestelmän käyttöönottoa ja koulutukseen oli vaikea päästä kesken työpäivän. Lähihoitajat olivat tuoneet esille sen, että koulutus olisi tullut olla suunnitelmallisempaa, jotta se ei tapahtuisi kesken työpäivän. (Rahkonen 2007: 65)

Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksen yliopettaja psykologi Ilkka Neiramo on vartijan työstä tehdyssä haastattelututkimuksessaan myös todennut, että vankitietojärjestelmän käytön oppiminen oli etenkin varttuneemmilta vartijoille vaikeaa ja se oli vienyt paljon aikaa. (Neiramo 2007: 43) Neiramo teki haastattelututkimuksen vartijan työstä, jossa hän haastatteli vartijoita ja vankeinhoitoesimiehiä (nyk. rikosseuraamusesimiehiä) vuonna 2007.

10.12 Vankituntemus

Viimeinen väittämä tässä kysymyssarjassa liittyy vankituntemukseen. Niiltä vastaajilta, jotka olivat työskennelleet vankeinhoidossa jo ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa, halusin kysyä, onko heidän vankituntemus parantunut vankitietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen ja sen ansiosta. Vankituntemusta pidetään tärkeänä vankiloissa lähityötä tekeville. Etenkin lähityötä tekevät ovat sellaisia, jotka joutuvat sekä varautumaan vangin poikkeavaan käytökseen esimerkiksi turvallisuuden näkökulmasta että arvioimaan vankia ja tekemään hänestä lausuntoja erilaisiin tarpeisiin.

Vastaajista 49 (34,3%) oli sitä mieltä, että heidän vankituntemuksensa on parantunut vankitietojärjestelmän ansiosta. Osittain samaa mieltä oli 63 (44,1%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 15 (10,5%). Vankituntemuksen paranemista vankitietojärjestelmän ansioksi ei lukenut 12 (8,4%) osittain eri mieltä vastannutta ja lisäksi täysin eri mieltä asiasta oli 4 (2,8%) vastaajaa.

Neiramon haastattelututkimuksessa vartijan työstä on maininta, että tutkimukseen osallistuneiden mielestä heidän vankituntemuksensa on parantunut, kun kaikki tieto vangista on saatavissa vankitietojärjestelmästä. (Neiramo, 2007 s.43) Vankituntemus on tärkeä osa vankilaturvallisuutta. Kaikkea tietoa vangista ei opita tietenkään vankitietojärjestelmää hyödyntämällä. Vangin tietoja kirjaamalla ja tallentamalla vankitietojärjestelmään auttaa kuitenkin myös niitä, jotka eivät ole vangin kanssa jatkuvasti tekemisissä, mutta esimerkiksi päättää erilaisista vankia koskevista asioista. Vangin poistumisluvut tai sijoittaminen suljetusta vankilasta avovankilaan voisivat olla tähän hyvänä esimerkkinä. Poistumisluvista päättää vankilan johtaja ja sijoittamisesta toiseen vankilaan arviointikeskuksen johtaja. Vankilan johtaja on ehkä tavannut vangin ja johtajalla saattaa olla henkilökohtainen tuntemus vangista. Arviointikeskuksen johtaja joutuu kuitenkin useimmiten tekemään vankeja koskevia päätöksiä pelkästään vankitietojärjestelmässä olevien tietojen perusteella.

10.13 Kehitysehdotuksia ja palautetta vankitietojärjestelmän käyttöönotosta

Pyysin vapaamuotoista palautetta vankitietojärjestelmän käyttöönotosta ja kysymystä ohjasin siten, että halusin palautetta koulutuksesta ja perehdyttämisestä sekä tiedottamisesta. Kommentteja antoi kaikkiaan 31 vastaajaa. Osa vastaajista kertoo saaneensa riittävästi koulutusta vankitietojärjestelmän käyttöön ja lisäksi useassa vastauksessa oli, että on parhaiten oppinut käytön sillä, kun on itse tehnyt vankitietojärjestelmän kanssa töitä. Osassa vastauksissa on maininta, että keskustelu työkavereiden ja tietojen vaihto toisten vankiloiden henkilökunnan kanssa on auttanut paljon uutta vankitietojärjestelmää opeteltaessa. Monissa vastauksissa on kuitenkin, että vastaajat eivät ole saaneet lainkaan koulutusta tai

perehdytystä vankitietojärjestelmän käyttöön. Lisää koulutusta toivotaan edelleen ja koulutus tulisi olla kohdennettu siten, että tarkempaa koulutusta annettaisiin juuri niihin tehtäviin, joita kukin eniten hoitaa.

Vankitietojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä koulutettiin lähes jokaiseen vankilaan laitoskouluttajat, jotka kouluttivat oman vankilan henkilökuntaa. Kouluttajat olivat lyhyen ajan irrotettuna varsinaisista virkatehtävistään koulutuksen ajaksi. Vankiloissa järjestetyissä koulutuksissa pyrittiin kouluttamaan koko henkilökunta. Osa henkilökunnasta ei kuitenkaan päässyt koulutukseen kesken työpäivän tai osa saattoi jäädä ilman koulutusta oman haluttomuudenkin vuoksi. Jokaisessa vankilassa ei ole kuitenkaan koulutettu enää uusia työntekijöitä käyttöönottokoulutuksen jälkeen ja joissakin vankiloissa koulutus on ollut satunnaista. Vankiloissa toimineet kouluttajat ovat osassa vankiloita oman aktiivisuuden ja toimen ohella kuitenkin jatkaneet uuden henkilökunnan kouluttamista ilman erillistä korvausta.

Vankeinhoidon perustutkinnolla Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa, jossa saa muodollisen pätevyyden vartijan virkaan, annetaan opiskelijoille jonkin verran koulusta vankitietojärjestelmän käyttöön. Osa vastaajista kritisoi tätä koulutusta riittämättömäksi ja osin siksi myös turhaksi. Vastaajat olivat käyneet vankeinhoidon perustutkinnon vuosina 2006 ja 2007, joten heillä ei ollut kokemusta siitä onko koulutus perustutkinnolla kehittynyt parempaan suuntaan. Vaikka vankeinhoidon perustutkinnolla opiskelija saakin koulutusta vankitietojärjestelmään, niin useammassa vastauksessa oli toive, että koulutusta järjestettäisiin säännöllisesti muille uusille työntekijöille.

Yhdessä vastauksessa pidettiin koulutusta, perehdyttämistä ja tiedottamista vajavaisina. Toisessa vastauksessa oli kuitenkin kiitos, että kerrankin johonkin asiaan on panostettu ja uhrattu rahaa ja työtunteja tarkoittaen tällä saamaansa koulutusta.

10.14 Valvonta henkilötiedot

Valvonnan henkilötiedot -näyttö on lähinnä tietonäyttö, jossa vankitietojärjestelmän eri osioihin kirjatut tiedot on kootusti yhdellä näytöllä. Henkilötiedot -näytöllä on vangin henkilötietojen lisäksi esimerkiksi vangin saapumisaika vankilaan, tuomion täytäntöönpanoon liittyvät rangaistusajalaskelmat ja päärikos, josta vanki on tuomittu. Lisäksi henkilötiedot -näytöllä voi olla tietoja vangin lähiomaisesta ja joitain merkintöjä jotka liittyvät vangin vankila-aikaiseen käyttäytymiseen.

Valvonta henkilötiedot -näytöltä esitin vain yhden väittämän, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan, onko näytössä tarpeelliset tiedot kokonaiskuvan saamiseksi vangista.

Vastaajista 51 (35,7%) oli täysin samaa mieltä, että tiedot näytöllä on riittävät kokonaiskuvan saamiseksi vangista. Osittain samaa mieltä oli 73 (51%) vastaajista. Eli 124 (86,7%) pitivät kyseisen henkilötiedot -näytön tietoja täysin tai ainakin osittain riittävinä. En osaa sanoa vastasi 6 (4,6%) vastaajaa, osittain eri mieltä oli 12 (8,3%) vastaajaa ja täysin eri mieltä oli 1 (0,7%) vastaaja. Eli käänteisesti 13 (9%) vastaajaa oli osittain tai täysin sitä mieltä, että henkilötiedot -näytöllä ei ole riittävästi tietoja, jotta vastaaja saisi kokonaiskuvan vangista.

10.15 Kehitysehdotuksia ja palautetta valvonta henkilötiedot -kohdasta

Valvonta henkilötiedot -kohdasta pyysin vastaajilta vapaamuotoisia kehitysehdotuksia ja palautetta. Täydensin kysymystä vielä siten, että puuttuuko tietonäytöltä jotakin oleellista tai onko siinä jotakin turhaa tietoa. Vapaamuotoiseen kysymykseen vastasi 43 vastaajaa. Vastaukset voi jakaa kolmeen eri ryhmään. Ensimmäinen ryhmä on tyytyväiset vastaajat, joilla ei ollut kehitysehdotuksia. He pitivät valvonta henkilötiedot -näytön tietoja riittävinä. Tällaisia vastauksia oli yhteensä 13. Seuraava ryhmä on vastaajat, joilla oli kehitysehdotuksia. Tällaisia vastauksia oli 21 ja Viimeinen ryhmä oli ne vastaukset, jotka eivät vastaa varsinaisesti kysytyyn kysymykseen, mutta joissa oli joitakin kehitysehdotuksia vankitietojärjestelmän muuhun kohtaan.

Useammissa kehitysehdotuksissa oltiin tyytyväisiä niihin tietoihin, jotka löytyvät valvonta henkilötiedot -näytöltä. Näytöllä on paljon sellaisia kohtia, jotka useimpien vankien kohdalla ovat tyhjinä. Valvonta henkilötiedot -näytölle ei kirjata suoraan mitään, vaan kirjaaminen tapahtuu muissa osissa vankitietojärjestelmää. Osa vastaajista epäilee, että tallennusautomaatiikka ei toimi vankitietojärjestelmän tässä osassa. Asia lienee tarpeen selvittää ja testata, onko automaattitallennus toiminnassa ja toimiiko se oikein. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että ne jotka tietoja kirjaavat, eivät tee töitään. Tämäkin saattaa viitata vankitietojärjestelmässä olevaan virheeseen, että tallennusautomaatiikka ei toimi valvonta henkilötiedot sivulla.

Valvonta henkilötiedot -näytölle toivottiin joissakin vastauksissa lisää informaatiota vangista. Tällaisia toiveita oli, että esimerkiksi keskeneräiset oikeusasiat pitäisi näkyä henkilötiedot -näytöllä ja tiedot tulisi olla aina ajan tasalla. Kolme kehitysehdotusta liittyi osaksi työturvallisuuteen ja vankien luonteeseen tai vaarallisuuteen, eli vangeista tulisi olla vaarallisuusluokka tai maininta vaarallisuudesta henkilötiedot näytöllä, jotta työturvallisuus paranisi. Myös vangin rikoksesta tai rikoksista haluttiin henkilötiedot -näytölle tarkempaa tietoa. Yksi vastaaja vertasi asiaa jopa riski- ja tarvearvioon, jossa rikostapahtumien kuvaus on kirjattu joillekin vangeille hyvinkin yksityiskohtaiseksi. Vastaaja halusi myös riski- ja tarvearvion kaltaisen rikostapahtumien kuvauksen henkilötiedot näytölle etenkin siitä syystä,

että kaikille vangeille ei tehdä riski- ja tarvearviota. Riski- ja tarvearvioon kyseinen teksti otetaan oikeuden pöytäkirjoista.

Pakkokeinolain 1:8b 5:n mukaiset rajoitukset tulisi yhden vastaajan mielestä näkyä valvonta - henkilötiedot näytöllä. Se olisi informatiivinen ja palvelisi tutkintavankiloita, joissa on paljon tutkinnallisista syistä pakkokeinolain perusteella eristettyjä vankeja. Yksi vastaaja esitti kehitysehdotuksen, joka koskee sellaisia vankeja joilla on huutomerkki henkilötiedoissa, eli tietoja henkilöinfossa. Henkilöinfo -lokerikko tulisi saada suoraan auki kyseisestä huutomerkestä. Lisäksi yksi vastaajista toivoi vangin entiset nimet valvonta henkilötiedot - näyttöön.

Yhdessä vastauksessa pyydettiin vangin mahdollisten tartuntatautien tai terveydentilan tietoja valvonta henkilötiedot -näytölle. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, koska terveydenhuoltohenkilökunta ei voi luovuttaa muulle henkilöstölle vankien sairauksiin tai terveydentilaan liittyviä tietoja ilman vangin kirjallista lupaa. Vangin kirjallisella luvalla voi terveydenhoitohenkilökunta kuitenkin luovuttaa vangin terveystietoja muulle henkilöstölle. Vankitietojärjestelmään asian kirjaaminen on kuitenkin ongelmallista sen vuoksi, että sinne kirjattuja tietoja pääsee lukemaan myös sellaiset henkilöt, joille asia ei kuitenkaan millään tavalla kuulu. Terveydenhuoltohenkilökunta vankiloissa käyttää myös vankitietojärjestelmää työssään, mutta varsinaiseen sairaanhoitoon tai terveydenhoitoon liittyvissä asioissa heillä on käytössään yleisesti terveydenhuollolle tehtyjä tietojärjestelmiä.

10.16 Vangin vastaanotto ja asuminen

Seuraavassa käsitellään vangin vastaanottamisesta vankilaan liittyviä kirjaamisia ja vastaanottoon liittyviä tietoja sekä vangin asumiseen tai asuntokorttiin kirjaamiseen liittyviä asioita. Vangin vastaanottoon ja asumiseen liittyvässä kysymyssarjassa oli väittämiä, joissa väitin, että vangin vastaanottotietojen kirjaaminen vankitietojärjestelmään on vaikeaa, vangin asuntokortissa on oleellista tietoa, jota tarvitsen työssäni usein, vangin asuttaminen asunto-osastolta toiselle on helppo kirjata vankitietojärjestelmään ja vangin vastaanottotietojen etsiminen vankitietojärjestelmästä on helppoa. Jokaiseen väittämään vastasi 157 vastaajaa.

Ensimmäisessä väittämässä, että vangin vastaanottotietojen kirjaaminen vankitietojärjestelmään on vaikeaa, vastasi täysin eri mieltä 46 (29,3%) vastaajaa ja osittain eri mieltä oli 38 (24,2%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 50 (31,8%), osittain samaa mieltä vastasi 18 (11,5%) ja samaa mieltä 5 (3,2%) vastaajaa.

Toisessa väittämässä, että vangin asuntokortissa on oleellista tietoa, jota tarvitsen työssäni usein, vastasi 7 (4,5%) olevansa täysin eri mieltä, osittain eri mieltä oli 39 (24,8%) vastaajista, en osaa sanoa vastasi 26 (16,6%), osittain samaa mieltä oli 63 (40,1%) vastaajaa ja täysin samaa mieltä oli 22 (14%) vastaajaa.

Kolmanteen väittämään, että vangin asuttaminen asunto-osastolta toiselle on helppo kirjata vankitietojärjestelmään, vastattiin siten että täysin eri mieltä oli 4 (2,5%), osittain eri mieltä oli 2 (1,3%), en osaa sanoa vastasi 23 (14,6%), osittain samaa mieltä vastasi 26 (16,6%) ja täysin samaa mieltä vastasi 102 (65%) vastaajaa.

Neljännessä väittämässä, että vangin vastaanottotietojen etsiminen vankitietojärjestelmästä on helppoa, vastattiin siten että täysin eri mieltä oli 1 (0,6%) vastaaja, osittain eri mieltä oli 4 (2,5%), en osaa sanoa vastasi 11 (7%), osittain samaa mieltä vastasi 50 (31,8%) ja täysin samaa mieltä vastasi 91 (58%) vastaajaa.

10.17 Kehitysehdotuksia vangin vastaanottoon, asuntokorttiin ja asumiseen

Vapaamuotoisia vastauksia tähän aihekokonaisuuteen tuli 23. Olen jakanut vastaukset kahteen eri ryhmään, joista ensimmäisessä ryhmässä ei ole varsinaisia kehitysehdotuksia, vaan joko toteamuksia että vastaaja ei tätä osaa vankitietojärjestelmästä juuri käytä tai että vastaajan mielestä tässä osassa ei ole tarvetta muutoksille. Tähän ryhmään vastauksia tuli 16. Toisessa ryhmässä on kehitysehdotuksia ja niitä tuli kaikkiaan 7 vastaajalta. Osassa vastauksissa ei tosin ollut kehitettävää itse vankitietojärjestelmässä, vaan sen käyttäjien toivottiin oleva tarkempia ja täsmällisempiä kirjaamisen suhteen.

Ensimmäisessä kehitysehdotuksessa toivottiin, että vankilan ulkopuolelta takaisin vankilaan palaavan vangin merkitseminen saapuneeksi vankilan päiväkirjaan, riittäisi päivittämään tiedon automaattisesti myös vangin asuntokorttiin. Vastaajan mielestä nyt asuntokortissa näkyy edelleen vangin olevan vankilan ulkopuolella, jos sitä ei erikseen päivitä.

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että vankiloissa tulisi jonkun kontrolloida, että kaikki vangin vastaanottoon liittyvät tiedot tulisi kirjattua vankitietojärjestelmään. Vastaaja oli sitä mieltä, että muun muassa vankien tuntomerkit ja tatuoinnit ja erityistuntomerkit jäävät usein kirjaamatta. Samaten yksi vastaajista mainitsi, että asuntokortin muut tapahtumat -kohtaa tulisi käyttäjien käyttää tehokkaammin. Yksi vastaaja totesi, että vankilaan tulevien itseilmoittautuvien vankien tietojen oikeellisuudessa ja kirjaamisessa on joskus vaikeuksia vangin mukana olevien puutteellisten asiakirjojen vuoksi. Toinen ehdotus liittyi asuntokortin muu tapahtuman -ohjeistamiseen, jotta sitä osattaisiin käyttää jokaisessa vankilassa samalla tavalla. Näissä kehitysehdotuksissa ei ollut kyse vankitietojärjestelmän kehittämistarpeesta

vaan sen käyttäjien toivottiin olevan aktiivisempia tai että pitäisi saada koulutusta yhtenäisen käytännön luomiseksi.

Yksi vastaaja toivoi, että vanhat edellisten vankilakausien asuntokortit tulisi tallentaa myöhempää käyttöä varten. Vastaaja oli sitä mieltä, että vankituntemus paranisi, jos hän pääsisi näkemään vanhojen vankilakausien asuntokortteja, kun vanki tulee uudelleen vankilaan.

Yksi vastaaja halusi näyttöjä yhdistettävän nykyisestä välilehtiasettelusta yhdelle näytölle, jotta eri asioiden kirjaaminen tapahtuisi samalla näytöllä eikä tarvitsisi siirtyä välilehdeltä toiselle.

10.18 Omaisuusluettelo

Seuraavassa käsitellään vankitietojärjestelmän omaisuusluetteloa, johon kirjataan vangin vankilassa mukana oleva omaisuus. Omaisuusluettelossa eritellään se omaisuus, joka vangilla on vankilassa hallussaan ja joka on varastoituna vankilan vastuulla. Osassa avovankiloissa ei vangin omaisuutta kirjata lainkaan vankitietojärjestelmään ja osassa avovankiloissa kirjataan vain hyvin pieni osa vangin omaisuudesta. Suljetuissa vankiloissa vangin omaisuuden kirjaaminen on tarkempaa ja lähes kaikki omaisuus kirjataan. Lisäksi vankilan vastuulla ja säilytyksessä olevan omaisuuden arvo pitäisi olla määriteltynä omaisuusluettelo.

Ensimmäisessä väittämässä väitin, että vangin omaisuusluettelo vankitietojärjestelmässä antaa hyvän kokonaiskuvan vangin vankilassa olevasta omaisuudesta. Vastaajista 6 (3,8%) oli täysin eri mieltä, osittain eri mieltä oli 23 (14,6%) vastaajaa, en osaa sanoa vastasi 30 (19,1%), osittain samaa mieltä vastasi 62 (39,5%) ja täysin samaa mieltä vastasi 36 (22,9%) vastaajaa. On huomioitava ehkä tässäkin yhteydessä, että omaisuusluettelo ei ole juuri lainkaan käytössä avovankiloissa ja sen vuoksi sen käyttäjäkunta rajoittuu pitkälti suljettujen vankiloiden vastaanotto-osastojen henkilökuntaan.

Toisessa väittämässä väitin, että omaisuusluettelon kautta suoritettava vangin tavaroiden hallinta on sekavaa ja vaikeaa. Väittämän kanssa täysin eri mieltä oli 12 (7,6%) vastaajaa ja osittain eri mieltä oli 27 (17,2%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 47 (29,9%) ja osittain samaa mieltä oli 57 (36,3%) vastaajaa ja täysin samaa mieltä oli 14 (8,9%) vastaajaa.

Kolmannessa väittämässä oli, että vangin siirtyessä toiseen vankilaan, on vangin omaisuuden hallinta vankitietojärjestelmässä helppoa. Tähän väittämään vastasi 9 (5,7%) olevansa täysin eri mieltä, osittain eri mieltä vastasi 31 (19,7%) ja en osaa sanoa vastasi 58 (36,9%). Osittain samaa mieltä vastasi 41 (26,1%) ja täysin samaa mieltä vastasi 18 (11,5%) vastaajaa.

Neljännessä kohdassa esitin, että vangin tullessa toisesta vankilasta, on vangin omaisuutta helppo hallinnoida vankitietojärjestelmän avulla. Vastaaajista 7 (4,5%) vastasi olevansa täysin eri mieltä väittämän kanssa ja osittain eri mieltä vastasi 32 (20,4%) vastaajaa. En osaa sanoa, vastasi 60 (38,2%) vastaajaa, Osittain samaa mieltä vastasi 46 (29,3%) vastaajaa ja täysin samaa mieltä vastasi 12 (7,6%) vastaajaa.

Viidennessä väittämässä esitin, että vankitietojärjestelmässä on helppo selvittää jälkepäin vangin varusteiden sijaintia ja määrää. Vastaaajista 15 (9,6%) oli väittämän kanssa täysin eri mieltä, osittain eri mieltä oli 48 (30,6%), en osaa sanoa vastasi 52 (33,1%), osittain samaa mieltä oli 34 (21,7%) ja täysin samaa mieltä oli 8 (5,1%) vastaajaa.

Jokaiseen viiteen omaisuusluetteloon liittyvään väittämään vastasi 157 vastaajaa. Väittämiin tuli paljon en osaa sanoa -vastauksia. Omaisuusluettelon toiminnallisuutta muutettiin vain noin kaksi kuukautta ennen tämän kyselyn ajankohtaa. Pääasiassa omaisuusluettelon hallitsevat täysin suljettujen vankiloiden vastaanotto-osastoilla työskentelevät. Ne, jotka eivät tarvitse päivittäisessä työssä omaisuusluetteloa, ovat luultavasti melko epävarmoja sen käytössäkin. Avovankiloissa omaisuusluetteloa ei käytetä juuri lainkaan ja se osin selittänee vastaustuloksia.

Omaisuusluettelosta ja omaisuuden kirjaamisesta pyysin lisäksi kehitysehdotuksia ja palautetta vapaamuotoisesti ja 56 vastaajaa antoi kehitysehdotuksia, palautetta tai muita kommentteja asiasta.

10.19 Kehitysehdotuksia ja palautetta vangin omaisuuden hallintaan

Omaisuusluettelo ja omaisuudenhallinta sai vapaamuotoisessa palautteessa eniten kritiikkiä. Negatiivista palautetta tuli useissa vastauksissa. Suurin kritiikki oli, että viimeinen omaisuusluettelo -päivitys tuli marraskuussa 2010 ja se oli monen vastaajan mielestä taantumaa pitkälle menneisyyteen ja edellinen hyvin opittu versio oli käyttäjien mielestä parempi. Yksi vastaaja oli tyytyväinen uuteen päivitysversion. Osa vastaajista olivat tyytyväisiä kyllä itse omaisuusluetteloon ja sen käytettävyyteen, mutta he kritisoivat käyttäjien erilaisia kirjaustapoja johon ei oltu tyytyväisiä. Avovankiloissa ei kirjata välttämättä mitään vangin tavaroita omaisuusluetteloon. Siitä huolimatta vangin siirtyessä avovankilasta suljettuun vankilaan, omaisuus tulisi olla kirjattuna ja ainakin siltä osin kuin omaisuus on vankilan vastuulla. Tätä kritisoitiin myös monessa vastauksessa ja toivottiin, että avovankiloissakin opeteltaisiin kirjaamaan vangin omaisuus vankitietojärjestelmään ainakin siinä vaiheessa, kun vanki siirtyy suljettuun vankilaan.

Monissa vastauksissa kritisoitiin sitä, että tuotemäärät ovat edelleen omaisuusluettelossa liian suuret. Tuoteluetteloa voisi yksinkertaistaa entisestään ja yhteisesti olisi sovittava, että esimerkiksi pusero -tuotenimenä kattaisi kaikki yläosat olivat ne sitten paitoja, toppeja, t-paitoja, villapaitoja tai kauluspaitoja. Vastaavasti alaosassa housut voivat korvata kaikki muut tuotenimet, kuten farkut, verkkarit, gollegehousut jne. Tuotenimien vähentäminen ja yksinkertaistaminen helpottaisi vastaajien mielestä suuresti omaisuusluettelon käytettävyyttä, koska näin tuoteluettelosta tulisi selkeämpi ja lyhyempi eli helpommin selattavissa oleva. Kahdessa vastauksessa lisäksi ehdotettiin, että tuoteluettelosta otettaisiin pois kaikki oudoimmat ja harvinaisimmat tavaranimikkeet ja ne kirjattaisiin muut tavarat -kohtaan. Näin tuoteluettelo olisi entistä lyhyempi ja se olisi käytettävyydeltään paljon parempi.

Yksi tärkeä kehitysehdotus oli, että vangin siirtyessä vankilasta toiseen vankilaan, jäisi omaisuusluetteloon tieto siitä mitkä esineet ovat olleet vangilla hallussa ja mitkä esineet vankilan säilytyksessä. Vastaaja arveli menettelyn vähentävän korvausvaatimusten määrää kadonneesta omaisuudesta. Korvausvaatimuksia on tullut viime aikoina myös minun tietoon melko paljon. Ainakin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen notaarilla ja lakimiehellä on jatkuvasti käsiteltävänä vankien omaisuuteen liittyviä korvausvaatimuksia, joista ainakin osasta olisi voitu välttyä tarkemmalla ja huolellisemmalla kirjaamismenettelyllä. Vangin omaisuuden säilyttämisestä annettavassa määräyksessä tulisi myös avovankilat velvoittaa kirjaamaan vangin omaisuuden omaisuusluetteloon ja pitää sitä ajantasaisena. Näin helpottuisi monien virkamiesten selvitystyöt kadonneista tai kadonneiksi epäillyistä vankien tavaroista ja samalla se usean vastaajan mielestä helpottaisi omaisuusluettelon ajan tasalla pitämisessä vangin joutuessa siirtymään avovankilasta suljettuun vankilaan.

Yhdessä ehdotuksessa vankitietojärjestelmän omaisuusluettelo -kohtaa haluttiin kehittää siten, että avovankiloille tehtäisiin oma erillinen kevyempi malli omaisuusluettelosta heidän käyttöönsä ja vain suljetuissa vankiloissa käytettäisiin nykyistä omaisuusluetteloa ja omaisuudenhallintamenettelyä. Vankitietojärjestelmä on kuitenkin kokonaisuudessaan lähtökohtaisesti pyritty rakentamaan siten, että se palvelee kaikkien vankilatyyppeiden tarpeita avovankiloista suljetuimpaan vankilaan ja että vangin siirtyessä vankilasta toiseen, edellisessä vankilassa kirjatut asiat siirtyvät aina seuraavaan vankilaan.

10.20 Puhelut, kirjeet ja rahavarat

Seuraavana tarkastellaan vankitietojärjestelmässä tapahtuvaa vangin puheluiden, kirjeiden ja rahavarojen kirjaamista sekä niihin liittyviä asioita. Suljetuissa vankiloissa vangin puhelimen käyttö on luvanvaraista ja vangin tulee etukäteen ilmoittaa, kenelle hän aikoo soittaa. Samalla vangin tulee ilmoittaa puhelun vastaanottajan puhelinnumero. Soittoaika,

vastaanottajan nimi ja puhelinnumero tulee kirjata vankitietojärjestelmään. Avovankiloissa vankien puheluita ei kirjata vankitietojärjestelmään. Avovankiloissa vankien puhelinten käyttö on vapaampaa ja osassa avovankiloita vangilla on oikeus tiettyinä vankilan määritteleminä aikoina käyttää omaa puhelintaan.

Kirjeiden osalta vankitietojärjestelmään kirjataan vankeuslain mukaiset toimenpiteet, jos vangille tuleva tai vangilta lähtevä kirje on esimerkiksi läpivalaistu tai avattu sen sisällön tutkimiseksi tai luettu tai pidätetty rikollisen toiminnan estämiseksi. Suljetuissa vankiloissa vangeilla ei ole lupa pitää rahaa hallussaan. Kun vangille tulee kirjeessä rahaa, se otetaan pois henkilökunnan toimesta, kirjataan vankitietojärjestelmään vangin rahavarojen vastaanottaminen -kohtaan ja tulostetaan tarvittavat kuitit vangin rahavarojen vastaanottamisesta. Sellaisia vangeille tulevia tai vangeilta lähteviä kirjeitä, joihin ei liity mitään edellä mainittuja toimenpiteitä, ei kirjata vankitietojärjestelmään. Avovankiloissa vangin kirjeitä ei tarkasteta eikä näin ollen myöskään kirjata vankitietojärjestelmään.

Vangin rahavarojen kirjaaminen tehdään vankitietojärjestelmässä pääasiassa siksi, että sieltä saadaan tulosteena kolmiosainen kuitti rahavarojen vastaanottamisesta. Yksi osa kuitista on vangille itselleen, yksi osa on vankirahoihin johon rahat henkilökunnan toimesta viedään vankitilille kirjattavaksi ja yksi osa kuitista jää siihen työpisteeseen arkistoitavaksi, missä rahat on vastaanotettu. Rahavaroja kirjataan ja kuitteja tulostetaan usein esimerkiksi vangin vastaanoton, tapaamisten ja kirjeiden tarkastuksien yhteydessä. Toinen tärkeä syy, miksi vangin rahavarojen vastaanottokirjaus tehdään vankitietojärjestelmässä, on vankilatiedustelu jolla pyritään estämään vangin vankila-aikainen rikollisuus.

Suljetuissa vankiloissa vangeilla ei saa olla rahavaroja itsellään hallussa. Useimmissa avovankiloissa sen sijaan on vangeilla rahavarat itsellään hallussa ja näissä avovankiloissa ei rahavaroja kirjata vankitietojärjestelmään.

Ensimmäisessä väittämässä, johon vastasi 158 vastaajaa, esitin että vangin puheluita on helppo kirjata ja seurata vankitietojärjestelmässä. Täysin eri mieltä väittämästä oli 2 (1,3%) vastaajaa ja osittain eri mieltä oli 4 (2,5%) vastaajaa. En osaa sanoa, vastasi 23 (14,4%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 32 (20,3%) ja täysin samaa mieltä oli 97 (61,4%) vastaajaa. Vangin puheluita kirjaavat pääasiassa suljetun vankilan asunto-osastojen valvontahenkilökunta.

Toisessa väittämässä esitin, että vangin rahavarojen vastaanotto on vankitietojärjestelmässä monimutkaista. Tähän väittämään vastasi kaikkiaan 157 vastaajaa. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 69 (43,9%) vastaajaa ja osittain eri mieltä vastasi 35 (22,3%). En osaa

sanoa, vastasi 40 (25,5%) vastaajaa ja osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli 7 (4,5%) ja täysin samaa mieltä 6 (3,8%) vastaajista.

Kolmannessa väittämässä, johon myös vastasi 157 vastaajaa, esitin että kirjeiden merkitseminen ja tarvittavien tietojen (avaaminen, lukeminen jne.), kirjaaminen on hankalaa vankitietojärjestelmässä. Tähän väittämään 41 (26,1%) vastasi olevansa täysin eri mieltä, osittain eri mieltä vastasi 17 (10,8%), en osaa sanoa vastasi 78 (49,7%) vastaajaa, osittain samaa mieltä oli 17 (10,8%) ja täysin samaa mieltä oli 4 (2,5%) vastaajaa.

Kirjeitä tarkastavat suljetuissa vankiloissa melko suppea joukko valvontahenkilökuntaa. Tämä voi selittää osin sen, että esimerkiksi en osaa sanoa vastauksia tuli paljon. Toisaalta avovankiloissa kirjeitä ei tarkasteta lainkaan, joten avovankiloissa ei ole myöskään kokemusta tämän osan käytettävyydestä.

Neljännessä kohdassa väitin, että vankitietojärjestelmä palvelee hyvin näitä toimintoja, jotka liittyvät puheluiden, kirjeiden ja rahavarojen kirjaamiseen. Tähän kohtaan tuli vastauksia 156. Täysin eri mieltä asiasta oli 2 (1,3%) ja osittain eri mieltä 10 (6,4%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 33 (21,2%). Osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli 56 (35,9%) ja täysin samaa mieltä 55 (35,3%) vastaajaa.

10.21 Kehitysehdotuksia puhelut, rahat ja kirjeet kokonaisuuteen

Vapaamuotoisia vastauksia tuli yhteensä 37. Jaoin vastaukset kahteen ryhmään, joista ensimmäisessä ryhmässä olivat tähän asiakokonaisuuteen tyytyväiset vastaajat joilla ei ollut erityisiä kehitysehdotuksia. Lisäksi tähän ryhmään asetin sellaisten vastaajien vastaukset, jotka eivät työssään tarvitse lainkaan tätä osaa vankitietojärjestelmästä. Yksi vastaajista tosin mainitsi, että puhelut ja rahat on helppo kirjata vankitietojärjestelmään, mutta vankikirjeiden kanssa hän ei joudu työskentelemään eikä osaa ottaa niiden kirjaamiseen ottaa enempää kantaa.

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvassa yhdessä vastauksessa oli maininta, että puheluiden kirjaaminen olisi tärkeää vankiseurannan vuoksi, mutta vankilassa ei ole otettu käyttöön vankipuheluiden kirjaamista lainkaan. Tämä vastaus oli yllättävä, koska vastaaja työskentelee suljetussa vankilassa, jossa ohjeiden mukaan puhelut tulisi kirjata vankitietojärjestelmään. Muutamassa vastauksessa oli maininta, että avovankiloiden vankien puheluita ei kirjata vankitietojärjestelmään ja sen vuoksi vastaajilla ei ollut kokemusta tämän osion käytöstä. Tähän ryhmään tuli vastauksia kaikkiaan 15.

Toiseen ryhmään jaoin sellaiset vastaukset, joissa oli kehitysehdotuksia puhelut, rahat ja kirjeet kokonaisuudesta tai joistain sen osista. Tähän ryhmään tuli 22 vastausta.

Vankikirjeiden tarkastuksia suoritetaan pääasiassa suljetuissa vankiloissa. Vangille tulevaan postiin saattaa liittyä erilaisia tarkastustoimenpiteitä kuten esimerkiksi kirje voidaan avata, lukea ja pidättää kun vankeuslaissa mainitut edellytykset täyttyvät. Esimerkiksi vangille tulevan kirjeen lukeminen vaatii päätöksen kirjeen lukemisesta ja päätös on perusteltava vangille kirjallisesti. Monessa vankilassa on tehty erilaisia vankilakohtaisia lomakkeita asian hoitamiseksi. Kirjeisiin liittyvät toimenpiteet kirjataan vankitietojärjestelmään ja eräs vastaaja toivoi, että vankitietojärjestelmään lisättäisiin tulostepohjat, jotta kaikissa vankiloissa olisi yhtenäinen käytäntö.

Jotkut vastaajat pitivät puhelujen kirjaamista turhauttavana työnä. Tämän vuoksi useampi vartija olisi halunnut kehittää vankitietojärjestelmää siten, että vangin soittaessa puhelinkortilla osaston puhelinkorttiautomaatista, kirjautuisi puhelun vastaanottajan numero automaattisesti vankitietojärjestelmään. Toinen kehitysehdotus liittyi vankitietojärjestelmän käyttöoikeuksiin. Useampi vastaaja koki käyttöoikeutensa riittämättöminä, kun he kirjasivat vankitietojärjestelmään vankien puheluja ennen kuin vanki oli soittanut. Jos vangin puheluun ei vastattu tai vartija oli muuten kirjannut puhelun vankitietojärjestelmään väärin, niin hänellä ei ollut itsellään oikeutta poistaa virheellistä merkintää. Vankitietojärjestelmään kirjataan vangin puheluiden osalta puhelinumero ja vastaanottajan nimi. Virhekirjauksista osa vältettäisiin sillä, että puhelut kirjattaisiin vasta vangin soitettua puhelunsa eikä ennen.

10.22 Tapaajaluettelo ja tapaamisryhmät

Vankien tapaamisia hallinnoidaan vankitietojärjestelmässä. Vankitietojärjestelmästä löytyy näin vangin tapaamishistoria, josta voidaan seurata kuka tai ketkä tapaajat ovat käyneet vankia tapaamassa tietynä aikana. Vangin tapaajaluettelossa on luettelo niistä henkilöistä, jotka vanki on kertonut mahdollisiksi tapaajikseen. Aikaisemmin ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa tällaista luetteloa ei ollut käytössä jokaisessa vankilassa ja vankia saattoi tulla tapaamaan sellainen henkilö, jota vanki ei halunnut tavata. Lisäksi vankia tapaamaan saattoi tulla sellaisia henkilöitä, jotka olivat turvallisuusuhka tavattavalle vangille.

Vankitietojärjestelmän myötä tapaamiskäytäntöjä on muutettu useassa vankilassa. Jo edellä mainitsin, että vanki ilmoittaa etukäteen henkilökunnalle niiden henkilöiden nimet, jotka saattavat tulla häntä vankeusaikana tapaamaan ja tiedot kirjataan vankitietojärjestelmään. Vankilaan päästetään vankia tapaamaan vain sellaisia henkilöitä, joita vanki haluaa tavata. Toinen muutos tapaamiskäytännöissä oli se, että vankien tai tapaajien pitää etukäteen varata aika tulevan viikonlopun tapaamiselle. Näin vankilassa on etukäteen tiedossa, ketkä tapaajat ovat tulossa tapaamaan vankeja ja mihin aikaan. Tapaamiskäytäntöjen muutokset paransivat

huomattavasti vankilaturvallisuutta, koska näiden muutosten perusteella vankiloissa pystytään paremmin ennakoimaan hankalat tapaajat, jotka saattavat aiheuttaa ongelmia tapaamistilanteissa. Lisäksi tapaajat tietävät etukäteen, milloin tapaamisissa on heitä varten tilaa ja turha odottelu jää vähemmälle. Joskus tapaajia on jouduttu aiemmin esimerkiksi Hämeenlinnan vankilassa käännättämään pois sen vuoksi kun tapaamistiloihin ei ole mahtunut kaikki vangit tapaajineen. Tämä on aiheuttanut usein ärtymystä sekä tapaajien että vankien taholta.

Esitin vastaajille viisi vankitietojärjestelmässä tapaamisten hallinnointiin liittyviä väittämää. Ensimmäisessä väittämässä esitin, että tapaajan nimen lisääminen vangille on yksinkertaista. Tähän väittämään tuli vastauksia 157 vastaajalta. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli vain 2 (1,3%) vastaajaa ja osittain eri mieltä oli 14 (8,9%) vastaajista. En osaa sanoa vastasi 40 (25,5%), osittain samaa mieltä vastasi 50 (31,8%) ja täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 51 (32,5%) vastaajaa.

Toisessa väittämässä esitin vastaajille, että tapaajan muiden tietojen kuten henkilötunnuksen ja sukulaisuussuhteen kirjaaminen on vaikeaa. Täysin eri mieltä väittämään vastasi 50 (31,8%) ja osittain eri mieltä vastasi 39 (24,8%). En osaa sanoa vastasi 45 (28,7%) vastaajista. Osittain samaa mieltä vastasi 17 (10,8%) ja täysin samaa mieltä vastasi 6 (3,8%) vastaajista. Vastauksia väittämään tuli 157.

Kolmannessa väittämässä esitin, että tapaamiskyselyllä löydän tarvittavat tiedot vangin tapaajista ja tapaamisajankohdasta helposti. Vankitietojärjestelmässä on erilaisia kyselytyökaluja, joilla voi tehdä erilaisia hakuja. Tapaamiskyselyllä voidaan kysellä vangin tapaamishistoriaa vangin tapaajista ja tapaamisajankohdista. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 4 (2,6%) vastaajaa ja osittain eri mieltä oli 13 (8,3%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 21 (13,5%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 63 (40,4%) ja täysin samaa mieltä oli 55 (35,3%) vastaajaa. Vastauksia väittämään tuli 156.

Tapaamisryhmään on helppo lisätä vanki ja hänen tapaajansa. Vankitietojärjestelmässä on vankilakohtaisesti määritelty eri tapaamisryhmät. Tällainen tapaamisryhmä on esimerkiksi Hämeenlinnan vankilassa sunnuntaisin kello 12.00 - 12.45 miesten osaston tapaamistilassa järjestettävä tapaamisryhmä, johon mahtuu samanaikaisesti tietty määrä vankeja ja tapaajia. Tapaamisryhmiä on siis vankiloissa useita sen mukaan kuinka monta eri tapaamista järjestetään peräkkäin tietyssä tilassa. Lisäksi eri vankiloissa on useita eri tiloja, joissa tapaamisia järjestetään. Kaikki näissä eri tapaamistiloissa eri aikaan järjestettävät tapaamiset muodostavat vankitietojärjestelmässä oman tapaamisryhmänsä. Miten sitten vastaajat vastasivat väittämään, jonka esitin aluksi? Täysin eri mieltä vastasi 1 (0,6%) ja osittain eri mieltä vastasi 5 (3,2%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 49 (31,2%). Osittain samaa

mieltä vastasi 38 (24,2%) ja täysin samaa mieltä vastasi 64 (40,8%) vastaajaa. Vastauksia väittämään tuli 157.

Neljännessä väittämässä väitin, että tapaamistilan tai tapaamisryhmän vaihtaminen on vaikeaa. Tämä väittämä liittyy siihen, että vangille ja hänen tapaajilleen on jo aikaisemmin kirjattu vankitietojärjestelmään jokin tapaamistila tai tapaamisryhmä ja sitä kirjausta on tarpeen muuttaa. Vastaajat vastasivat tähän väittämään siten, että täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 38 (24,5%) ja osittain eri mieltä oli 30 (19,4%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 58 (37,4%). Osittain samaa mieltä oli 55 (35,5%) ja täysin samaa mieltä oli 42 (27,1%) vastaajaa. Vastauksia väittämään tuli 155.

Viimeisessä väittämässä esitin, että tapaamisten hallinta kokonaisuudessaan on vankitietojärjestelmässä selkeä kokonaisuus. Tähän väittämään ei ollut täysin eri mieltä vastauksia lainkaan, osittain eri mieltä oli 21 (13,5). En osaa sanoa vastasi 37 (23,9%), osittain samaa mieltä vastasi 55 (35,3%) ja täysin samaa mieltä oli 42 (27,1%) vastaajaa. Vastauksia väittämään tuli yhteensä 155.

Vankitietojärjestelmään tapaamisia kirjaavat vankiloissa usein samat henkilöt. Osa valvontahenkilökunnasta ei joudu tekemään tapaamisiin liittyviä kirjauksia lainkaan. Tämä selittää sen, että eri väittämiin tuli melko paljon vastauksia, jossa vastaaja ei osannut kommentoida tämän osan käytettävyyttä. Viiteen eri väittämään en osaa sanoa vastauksia tuli 250 (26,7%) kun vastauksia oli kaiken kaikkiaan 937 (100%). Väittämässä esitin asioita ristiin siten, että osassa väittämässä oli kysymys käytön helppoudesta ja osassa käytön vaikeudesta. Sen vuoksi muita väittämiä ei pysty taulukoimaan samalla periaatteella. Viimeisessä väittämässä esitin kuitenkin tapaamisten kokonaisuuteen liittyvän väittämän. Vastausten perusteella tapaamisten hallinnointi vankitietojärjestelmässä on keskimäärin selkeää.

10.23 Kehitysehdotuksia tapaamisten hallintaan

Vastaajista 37 kommentoi tapaamisten hallintaan liittyvää osiota vapaamuotoisesti. Osassa kommentteista oli selkeitä kehitysehdotuksia ja osassa oli todettu tapaamisiin liittyvien kirjausten sujuvan hyvin. Osassa vastauksia mainittiin myös, että vastaaja käyttää osiota ainoastaan tiedon keräämiseen, mutta ei itse tee kirjaamisia tähän osioon.

Suurin osa kehitysehdotuksista liittyi uuden tapaajan nimen lisäämiseen tapaajaluetteloon. Vankitietojärjestelmässä on tapaajarekisterissä tuhansia tapaajien nimiä. Tapaajalta edellytetään henkilöllisyyden todistamista tapaamaan tullessaan. Tapaajaluettelossa on tapaajan nimen lisäksi henkilötunnus. Kun vanki ilmoittaa vankilaan tullessaan mahdolliset tapaajansa, hänellä harvoin on tiedossa tapaajan syntymäaikaa tai henkilötunnusta. Tästä

johtuen tapaajan nimen voi etukäteen kirjata tapaajaluetteloon ilman henkilötunnusta, mutta tapaajan tullessa ilmoittautumaan vankilaan tapaamiseen, hänen henkilötunnuksensa tulee silloin lisätä tapaajaluetteloon. Joissakin vastauksissa mainittiin, että henkilötunnuksen lisäämisen yhteydessä oli tullut ongelmia kun vankitietojärjestelmä ei ole hyväksynyt kirjausta vaikka kirjaaja on mielestään kirjannut sen oikein. Tapaajien kirjaaminen on ollut osaksi ongelmallista. Saman nimisiä tapaajia voi olla useita eri vangeilla, mutta samaa henkilötunnusta ei voi olla useita. Tästä syystä vankitietojärjestelmän tapaajaluetteloon on kirjattu useita saman nimisiä henkilöitä. Osa heistä ei ole koskaan käynyt vankia tapaamassa, jonka vuoksi henkilötunnus puuttuu. Osa tapaajista on kirjattu virheellisesti siten, että on käytetty pieniä alkukirjaimia tai nimessä on saattanut olla kirjoitusvirhe. Nimien kirjaaminen on ongelmallista, jos sitä ei tehdä esimerkiksi kirjallista henkilötodistusta hyödyntämällä. Osa edellä mainituista ongelmista johtunee kuitenkin siitä, että henkilökunta ei ole saanut riittävää opastusta tapaajien kirjaamisiin.

Yhdessä kehitysehdotuksessa pyydettiin tapaajaluetteloon lisää nimikkeitä, jotka liittyvät vangin suhteeseen tapaajaan nähden. Vankitietojärjestelmässä on valintalista, josta tapaajaa lisätessä tapaajaluetteloon voi valita tapaajalle statuksen. Valintalistalla on muun muassa sukulaisuussuhteisiin liittyvät eri nimikkeet, kuten vaimo, avovaimo, tytär, poika, äiti, isä jne. Lisäksi nykyiseltä valintalistalta löytyy esimerkiksi asianhoitaja ja asianajaja. Valintalistalle toivottiin lisättävän muun muassa sosiaalityöntekijä ja muu virkamies.

Joissakin kehitysehdotuksissa toivottiin, että tapaamisaikaa pystyttäisiin muuttamaan vain päivämäärää muuttamalla. Nykyisin merkitty tapaamisaika täytyy ensin poistaa ja välillä tallentaa sekä kirjoittaa ja tallentaa uudelleen uudelle päivämäärälle. Yhdessä kehitysehdotuksessa lisäksi toivottiin, että kaikki tapaamiseen liittyvä tapahtuisi yhdellä näytöllä, kun nyt joutuu käyttäjä risteilemään vankikohtaisen tapaamisluettelon ja vankilakohtaisen tapaamisryhmien välillä. Myös tapaamisaikojen alkamis- ja päättymisajoille toivottiin automatiikkaa. Nyt käyttäjä joutuu manuaalisesti määrittelemään tietyille tapaamiselle alkamis- ja päättymisajat.

Osa kehitysehdotuksista liittyi sellaiseen toiminnallisuuteen, joka ei johdu itse vankitietojärjestelmästä tai sen käytettävyydestä vaan itse käyttäjistä. Tällainen kehitysehdotus oli esimerkiksi, kun vankilan johtaja määrää vangin tapaajalle tapaamiskiellon, tapaamiskielto tulisi koskea kaikkia vankiloita eikä yksistään sitä vankilaa, jossa se on määrätty.

Yhdessä kehitysehdotuksessa oli toivomus, että kun vangin tapaamisen ajankohta muuttuu, niin kaikki tapaajat tulisi voida kerralla siirtää uuteen tapaamisajankohtaan. Tämä

toiminnallisuus löytyy vankitietojärjestelmästä, mutta kenties ohjeet ovat tältä osin puutteelliset tai niitä ei ole luettu.

10.24 Ilmoitukset

Ilmoitukset -kokonaisuus liittyy vankien tekemiin järjestysrikkomuksiin, rikoksiin tai muuhun vankilassa tapahtuneisiin poikkeaviin tilanteeseen. Kaikista poikkeavista tapahtumista tehdään vankilassa ilmoitus. Usein vankilassa puhutaan myös kurinpitoilmoituksesta, koska useat tapahtumat, joista on tehty ilmoitus, johtaa myös kurinpitotoimiin. Ilmoitukset on vankitietojärjestelmässä jaettu kahteen eri osaan. Ne ovat henkilöön kohdistuva ilmoitus ja yleinen ilmoitus. Henkilöön kohdistuva ilmoitus tehdään aina silloin, kun tapahtumaan liittyy vanki tai useampia vankeja. Yleinen ilmoitus on tehtävä silloin, kun tapahtumaan liittyy joko tapaaajia tai muita henkilöitä tai asioita, mutta ei vankeja. Vaikka kyseessä onkin vankitietojärjestelmä, niin sillä hallinnoidaan myös muita vankilan tapahtumia esimerkiksi juuri yleisten ilmoitustenkin kautta.

Ilmoitukset -osio on ehkä kaikkein käytetyin osio vankilassa. Luultavasti jokainen valvontahenkilökuntaan kuuluva on joutunut joskus tekemään ilmoituksen ja jotkut joutuvat tekemään niitä hyvinkin usein. Esimerkiksi vuonna 2010 tehtiin vankitietojärjestelmään 7933 henkilöön kohdistuvaa ilmoitusta ja yleisiä ilmoituksia tehtiin yhteensä 990. Lisäksi ilmoitukset saattavat olla myös luetuimpia ja sinänsä kiinnostavimpia osia vankitietojärjestelmässä. Vankilan tapahtumista ja vankien käyttäytymisestä kiinnostuneet lukevat ilmoituksia esimerkiksi oppiakseen tuntemaan vankia paremmin. Ilmoitukset, niiden määrä ja tekstisisältö toimivat osaltaan usein mittareina, kun arvioidaan esimerkiksi vangin lupaehtojen noudattamista poistumisluvista päätettäessä tai avovankilaan sijoitettaessa.

Kysymyslomakkeessa esitin vastaajille väittämiä liittyen ilmoituksiin ja yleisiin ilmoituksiin. Käytän jatkossa henkilöön, eli vankiin kohdistuvista ilmoituksista pelkästään termiä ilmoitus.

Ensimmäisessä kohdassa oli väittämä, että ilmoituksen tekeminen vankitietojärjestelmässä on vaikeaa. Tähän väittämään vastasi 159 vastaajaa. Heistä 85 (53,5%) oli asiasta täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli 59 (37,1%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 3 (1,9%). Osittain samaa mieltä oli 11 (6,9%) vastaajaa ja täysin samaa mieltä oli 1 (0,6%) vastaaja.

Toisessa kohdassa oli väittämä, että ilmoitusta tehdessä asia -kohtaan on vaikea määritellä oikea asia, johon vangin epäillään syyllistyneen. Tähän väittämään vastasi 158 vastaajaa. Täysin eri mieltä oli 36 (22,8%) ja osittain eri mieltä oli 67 (42,4%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 9 (5,7%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 44 (27,8%) ja täysin samaa mieltä oli 2 (1,3%) vastaajaa.

Kolmannessa kohdassa oli väittämä, että ilmoitukseen, jossa asiana on luvattoman tavaran hallussapito, teen aina kirjauksen esineistä tai aineista löydökset -kohtaan. Tähän väittämään vastasi 158 vastaajaa ja esitin väittämän sen vuoksi, että aikaisempien havaintojeni perusteella tässä kohtaan on usein ilmoituksissa puutteita ja löydökset -kohtaa ei yleensä täytetä lainkaan. Kysymyksellä oli tarkoitus herättää vastaajat pohtimaan, toimivatko he yleensä oikein vai väärin. Vastaajista 13 (8,2%) vastasi väittämään olevansa täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä oli 22 (13,9%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 60 (38%) vastaajaa, mikä on sinänsä tässä kohtaan outo vastaus sillä he eivät siis tiedä tai muista kuinka he tällaisessa tilanteessa toimivat. Saattaahan tuo vastaus johtua myös siitä, että he eivät ole kirjanneet tällaista tapahtumailmoitusta aikaisemmin lainkaan. Osittain samaa mieltä vastasi 41 (25,9%) ja täysin samaa mieltä vastasi 22 (13,9%) vastaajaa.

Neljäs väittämä liittyy myös kirjaamiskäytäntöihin, joissa aikaisempien havaintojeni perusteella on ollut paljon puutteita. Ilmoitustekstin sisältönä on usein vankiin kohdistuvia toimia karkaamisen estämiseksi tai väkivallan hillitsemiseksi. Karkaamisen estämiseksi esimerkiksi käytetään vankikuljetuksissa vangin sitomista eli käsirautoja. Ilmoituksessa on erillinen kohta, johon kirjataan turvaamistoimenpiteet alkamis- ja päättymisaikoihin.

Kysymyslomakkeen väittämä siis oli että ilmoitukseen, jossa kirjataan vangin sitomisesta tai kahlehtimisesta esimerkiksi karkaamisen estämiseksi kuljetuksessa, teen aina merkinnät myös turvaamistoimenpiteet -kohtaan. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 5 (3,2%) ja osittain eri mieltä 18 (11,5%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 91 (58%) vastaajaa. Tämä vastaus kuvastaa vastaajissa epävarmuutta siitä, mikä kirjaamistapa on oikea tai mikä on väärä. Osittain vastaajien epävarmuus voi johtua myös siitä, että he eivät ole kirjanneet tällaista ilmoitusta aikaisemmin tai sitten osittain se voi johtua myös siitä että vastaushetkellä ei ole vastaajalla ollut muistikuvaa ja tarkkaa tietoa, mistä tuossa väittämässä on kysymys. Joka tapauksessa osittain samaa mieltä vastasi 16 (10,2%) ja täysin samaa mieltä vastasi 27 (17,2%) vastaajaa. Tähän kohtaan tuli vastauksia 157, joista vain 27 oli sellaisia, jotka väittää kirjaavansa asian tältä osin oikein ja niin kuin se on tarkoitus.

Seuraavassa väittämässä kyselin kuinka tärkeänä vastaajat pitävät sitä, että vangista tehdyt ilmoitukset pystyy lukemaan jälkikäteen. Vain 3 (1,95%) ei pitänyt asiaa tärkeänä, eli vastasi väittämään olevansa asiasta täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli 2 (1,3%) vastaajaa ja 2 (1,3%) vastasi en osaa sanoa. Osittain samaa mieltä oli 15 (9,5%) ja täysin samaa mieltä oli 136 (86,1%) vastaajaa.

Seuraava väittämä liittyy yleiseen ilmoitukseen. Aikaisemmin tämän luvun alussa mainitsin, että yleinen ilmoitus tehdään poikkeuksellisesta vankilatapahtumasta, johon ei liity vankia,

vaan esimerkiksi tapaaja tai muu henkilö. Tässä väittämässä esitin, että aina kun tehdään ilmoitus, johon ei liity vanki vaan esimerkiksi tapaaja, tulee tehdä yleinen ilmoitus. Vastaajille tämä ei kuitenkaan ollut vastausten perusteella täysin selvä asia. Täysin eri mieltä oli 5 (3,2%) ja osittain eri mieltä oli 6 (3,8%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 29 (18,4%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 35 (22,2%) ja täysin samaa mieltä oli 83 (52,5%) vastaajaa.

Viimeinen väittämä oli että yleinen ilmoitus on tapa informoida vankilan johtoa poikkeuksellisesta tapahtumasta. Tähän väittämään tuli täysin eri mieltä vastauksia 2 (1,3%), osittain eri mieltä vastauksia 8 (5,1%), en osaa sanoa vastauksia 21 (13,3%). Osittain samaa mieltä oli 39 (24,7%) ja täysin samaa mieltä oli 88 (55,7%) vastaajaa. Yleinen ilmoitus ei ole pelkän johdon informoinnin työkalu. Vankilan johtaja ei välttämättä seuraa itse lainkaan vankitietojärjestelmän ilmoituksia. Turvallisuudesta vastaavan apulaisjohtajan toimenkuvaan se sen sijaan useimmissa vankiloissa kuuluu. Yleinen ilmoitus voi olla informointia myös koko henkilökunnan välillä.

10.25 Kehitysehdotuksia ilmoitukset -osioon

Ilmoitus -osioon tuli 38 vapaamuotoista vastausta, joista osa sisälsi kehitysehdotuksia ja osassa oli kommentteja kirjausten tärkeydestä myöhempää tarkastelua varten. Ilmoitus -osiota pidettiin vastauksissa tärkeänä ja niitä pitää vastaajien mielestä voida selata siten, että myös vangin aikaisempien vankilakausien ilmoitushistoria on luettavissa. Vastaajat pitivät tärkeänä nähdä vangista tehdyt vanhat ilmoitukset esimerkiksi silloin kun he antavat lausuntoa vangin poistumislupiin tai avolaitoshakemukseen. Osassa vastauksia toivottiin matalampaa kynnystä ilmoituksen kirjaamiseen vangin pienimmistäkin rikkeistä, koska silloin rikkeet on aidosti dokumentoitu eikä tarvitse asioita käsitellä muistinvarassa. Nämä kehitysehdotukset eivät sinänsä liity vankitietojärjestelmän käytettävyyteen, vaan henkilökunnan aktiivisuuteen kirjata ilmoituksia.

Vankitietojärjestelmässä on osalla vartijoilla rajattu ilmoitusten kyselyn käyttöoikeuksia siten, että vain omassa vankilassa tehtyihin ilmoituksiin on ollut mahdollisuus päästä tutustumaan. Tästä on kehitysehdotuksena, että vangista tehtyjä ilmoituksia voisi hakea ja selata myös niiltä osin kun ne on kirjattu toisessa vankilassa tai aikaisemmillä vankilakausilla.

Ilmoituksessa on sellainen toiminnallisuus, että ilmoituksen tapahtumatekstiä ei pysty tallennuksen jälkeen korjaamaan. Koko ilmoituksen voi poistaa pääkäyttäjaoikeuksilla. Kun käyttäjä on kirjoittanut ilmoituksen, hän ei siis pysty korjaamaan virheellistä tietoa ilmoitustekstistä tallennuksen jälkeen. Ilmoitusta on voinut täydentää uudella tekstillä, jolloin virheellisen kirjauksen on voinut oikaista kirjoittamalla uutta tekstiä vanhaa tekstiä

poistamatta. Kehitysehdotuksena tähän tuli toive usealta vastaajalta, että käyttäjä voisi omalla käyttäjätunnuksellaan vankitietojärjestelmään kirjauduttuaan korjata aikaisemmin ilmoitukseen kirjaamaansa virheellistä tekstiä. Tähän asiaan liittyy vangin ja virkamiehen oikeusturvaa koskeva ongelma, jos ilmoitustekstiä pystyisi muuttamaan vielä senkin jälkeen kun asia on vankilassa käsitelty tai siirretty esimerkiksi poliisin tutkittavaksi. Mikäli ilmoitus on johtanut esimerkiksi kurinpitomenettelyyn tai muihin jatkotoimenpiteisiin, ei ilmoitustekstiä saa enää sen jälkeen muuttaa. Ennen kurinpitomenettelyä tai jatkotoimenpiteitä ilmoitustekstin muuttaminen voitaisiin kuitenkin sallia, jos se voidaan jotenkin jatkotoimien jälkeen estää.

Yhtenä kehitysehdotuksena oli, että ilmoitusta voisi täydentää liitetiedostoilla, joka linkitettäisiin ilmoitukseen. Vastaajan mielestä ilmoitukseen tulisi voida liittää valokuvia ja muita liitetiedostoja. Valokuvat ja muut liitetiedostot täydentäisivät ilmoitusta ja dokumentointi paranisi. Dokumentointi digitaalisin valokuvin on nykyaikaa ja esimerkiksi vangeilta tai vankilasta löytyneitä luvattomia aineita ja esineitä kuvataan paljon. Valokuvilla pystytään välittämään tietoa helposti eri vankiloihin esimerkiksi siitä, miten vangit ovat yrittäneet salakuljettaa vankilaan luvattomia aineita tai esineitä. Rikosseuraamuslaitoksessa ei ole käytössä yhteistä valokuva-arkistoa. Tämän vuoksi kehitysehdotus on hyvä ja järkevä ja sen toteuttamisen mahdollisuuksia on hyvä tarkastella.

Yksi kehitysehdotus liittyi siihen, että samassa tapahtumassa on useampi vanki joista tulisi tehdä samansisältöinen ilmoitus. Nyt ilmoituksen voi vankitietojärjestelmässä tehdä vain yhdelle vangille kerrallaan. Jos useampi vanki on osallistunut tai epäillään osallistuneen tapahtumaan, niin jokaisesta vangista joutuu tekemään erillisen ilmoituksen. Tällaisia ilmoituksia tehdään usein siten että ensimmäisestä tehdystä ilmoituksesta kopioidaan tekstikenttä ja liitetään seuraaviin ilmoituksiin. Käytettävyyttä parannettaisiin, jos ilmoituksessa olisi toiminnallisuus, jolla saman ilmoituksen voisi suoraan kirjata sitä erikseen kopioimatta usealle vangille.

Osalle vastaajista oli epäselvää, milloin tehdään ilmoitus tai yleinen ilmoitus. Tähän kaivattiin selkeyttä useammassa vastauksessa. Yleinen ilmoitus tehdään aina silloin, kun tapahtumaan ei liity vanki tai vangit. Esimerkiksi vankilan yleisistä tiloista löytynyt luvaton aine tai esine, jota ei voida yhdistää tiettyyn vankiin tai vankeihin, tulee kirjata yleisenä ilmoituksena. Myös vangin tapaaajasta tehdään yleinen ilmoitus, mikäli tapaaajaan liittyy jotakin sellaista että siitä täytyy informoida vankilan johtoa tai muuta henkilökuntaa. Tällöin yleiseen ilmoitukseen tulee kirjata tekstikenttään sen vangin nimi kenen tapaaajasta on kysymys.

10.26 Eristäminen

Vankeja joudutaan eristämään eristysselliin vankilassa eri syistä. En käy tässä läpi sen enempää eristämiseen liittyviä perusteita tai siihen liittyviä säädöksiä ja ohjeita, vaan tarkastelen asiaa vankitietojärjestelmän käytettävyyden kannalta. Vangin eristämiseen liittyy yleensä jokin järjestysrikkomus tai epäily järjestysrikkomuksesta tai rikoksesta. Lisäksi vanki voidaan eristää tarkkailuun tai eristämistarkkailuun, joista tarkemmin seuraavassa kohdassa. Edellisessä luvussa tarkastelin ilmoituksia. Tapahtumista vankilassa, jota aiheuttavat vangin eristämisen, kirjataan myös aina ensin ilmoitus. Ilmoitus -näytöllä on myös oma kohtansa eristämislle ja erillään pitämislle, johon kirjataan eristämisen syy, aloituspäivämäärä ja kellonaika sekä eristämisen päättyessä vastaavasti päättymispäivämäärä ja kellonaika. Aikaisempien havaintojen perusteella osa virkamiehistä kirjaa vangin eristämisen virheellisesti asuntokortin kautta. Asuntokorttiin tehdään muutokset aina kun vanki siirtyy samalla osastolla asumaan toiseen selliin tai kun vanki vaihtaa toiselle osastolle asumaan. Eli vain normaali asuttaminen ja siihen liittyvät muutokset kirjataan suoraan asuntokorttiin. Eristämistilanteessa toimitaan kuitenkin toisin, vaikka eristäminen sinänsä yksinkertaisuudessaan on vangin asuttamista sellistä toiseen. Avovankiloissa ei ole eristysllesjää eikä siellä kirjata myöskään eristämisiä. Osa vastaajista työskentelee avovankiloissa ja heillä ei välttämättä ole kokemusta eristämisen kirjaamisesta vankitietojärjestelmään.

Vankitietojärjestelmässä hallinnoidaan vangin eristämistä ilmoituksen kautta. Esitin vastaajille väittämiä liittyen vankien eristämiseen ja niiden kirjaamiseen vankitietojärjestelmässä. Ensimmäinen väittäjä oli, että vangin eristäminen vankitietojärjestelmässä ei ole vaikeaa. Väittämään vastasi 154 vastaajaa. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 3 (1,9%) ja osittain eri mieltä oli 12 (7,8%). En osaa sanoa vastasi 66 (42,9%) vastaajaa. Oletuksena suurin osa näistä vastaajista, jotka eivät osanneet omaa mielipidettään asiassa ilmaista, eivät ole joutuneet kirjaamaan vangin eristämistä vankitietojärjestelmään. Osittain samaa mieltä vastasi 29 (18,8%) ja täysin samaa mieltä vastasi 44 (28,6%) vastaajaa.

Toisessa väittämissä oli väite, että vangin eristyksen päättymisen kirjaaminen vankitietojärjestelmässä helposti unohtuu. Omien aikaisempien havaintojen perusteella näin usein on tapahtunut ja unohtaminen on aiheuttanut erilaisia ongelmia vangin asioiden jatkokäsittelyssä. Usein tällaiset ongelmat ovat liittyneet tilanteisiin, jossa vankia on siirretty suoraan eristykseltä joko vankilan ulkopuolelle sairaalaan, vankisairaalaan tai toiseen vankilaan. Vain 7 (4,5%) vastaajaa oli täysin eri mieltä tämän väittämän kanssa. Osittain eri mieltä oli 18 (11,7%) ja en osaa sanoa vastasi 77 (50%). Oletuksena taas on, että nämä vastaajat joilla ei ole mielipidettä asiassa, eivät ole tekemisissä vangin eristämisiin liittyvien

kirjaamisten kanssa. Osittain samaa mieltä oli 41 (26,6%) ja täysin samaa mieltä oli 11 (7,1%). Tähän väittämään oli vastaajia yhteensä 154, joista 52 oli täysin tai osittain samaa mieltä, että kirjaaminen eristämisen päättyessä helposti unohtuu. Tämä tukee myös omaa aikaisempaa havainnointia asiasta.

Vangin eristäminen vankitietojärjestelmässä on loogista ilmoituksen kautta. Tässä väittämässä kysyttiin käyttäjien prosessituntemusta ja samalla halusin ohjata käyttäjiä toimimaan siten, kuten vankitietojärjestelmään prosessi on määritelty. Täysin eri mieltä ei ollut kukaan vastaajista, joita oli tässä väittämässä yhteensä 154. Osittain eri mieltä oli 6 (3,9%) vastaajaa ja en osaa sanoa vastasi 77 (50%). Osittain samaa mieltä väittämän kanssa oli 33 (21,4%) ja täysin samaa mieltä 38 (24,7%). Oletuksena on taas, että puolet vastaajista ei ole ollut tekemisissä eristämisen kirjaamisen kanssa, suurin osa vastaajista kuitenkin pitää prosessia loogisena.

Viimeisessä väittämässä edelleen halusin ohjata käyttäjiä oikeaa kirjaustapaan eristämisen kirjaamisessa. Väittämässä oli väite, että eristämistä eristysosastolle ei pidä kirjata pelkästään asuntokortille. Näinhän toimitaan ainoastaan vankia asutettaessa osastolla toiseen selliin tai toiselle osastolle. Tähän väittämään tuli vastauksia 153. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 2 (1,3%) ja osittain eri mieltä oli 4 (2,6%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 74 (48,4%) vastaajaa. Edelleen oletuksena on, että nämä vastaajat jotka eivät osanneet ilmaista mielipidettään asiasta, eivät ole tekemisissä eristämisiin liittyvien kirjaamisten kanssa. Esimerkiksi avovankiloissa ei ole eristysellejä eikä siellä kirjata myöskään eristämisiä. Osittain samaa mieltä vastasi 20 (13,1%) ja täysin samaa mieltä vastasi 53 (34,6%) vastaajaa.

10.27 Kehitysehdotuksia vangin eristämisen ja sen päättymisen kirjaamiseen

Vapaamuotoisia kommentteja eristämisen ja sen päättymisen kirjaamiseen tuli 22. Monessa kommentissa oli, että avolaitoksissa ei ole eristämiseen tarkoitettuja tiloja tai että vastaaja ei ole joutunut sen vuoksi kirjaamaan eristämisiä vankitietojärjestelmään. Yhdessä kommentissa vedottiin siihen, että eristämisen kirjaaminen on esimiehen työtä ja siksi vastaajalla itsellään ei ollut mitään sanottavaa asiasta. Joissakin vastauksissa oli kehitysehdotuksena muistutusjärjestelmän kehittäminen vankitietojärjestelmään. Vankitietojärjestelmän tulisi siis muistuttaa siitä, että eristäminen pitäisi kirjata päättyneeksi. Yksi vastaaja ehdotti ilmoituksen osaa, jossa kirjataan vangin eristäminen, pakolliseksi kentäksi jolloin aina ilmoitusta tehdessä käyttäjä joutuisi ennen tallentamista ottamaan kantaa eristettiinkö vanki vai ei. Vastaajan mielestä valintalistalta täytyisi löytyä teksti, jossa mainitaan että vankia ei ole eristetty niitä tapauksia varten kun vankia ei eristetä.

Kun vanki on eristetty tutkinnallisista syistä ja hän saa kurinpitorangaistuksen, pitää ensin päättää tutkinnallinen eristäminen ennen kuin voi kirjata kurinpitorangaistuksen alkaneeksi. Kaksi vastaajaa koki tämän ongelmalliseksi ja turhan monimutkaiseksi. Ongelmana on heidän mielestään eristämisaikojen muistaminen ja se, että eristämisaika tulee ottaa huomioon ja vähentää kurinpitorangaistuksesta.

10.28 Eristämistarkkailu ja tarkkailu

Eristämistarkkailu ja tarkkailu ovat myös vangin eristämistä ja niistä on tarkemmin säädetty vankeuslain 18 luvussa. En käy tässä tarkemmin läpi vankeuslakia, mutta kerrottakoon että vanki voidaan määrätä eristämistarkkailuun, jos epäillään, että vangilla on kehon sisällä luvattomia aineita tai esineitä. Tarkkailuun vanki voidaan määrätä, jos hänen terveydentilansa vaatii erityistä seurantaan esimerkiksi päihdyttävien aineiden käytöstä johtuvien vieroitusoireiden vuoksi tai jos vanki on itsetuhoisin tai vaaraksi itselleen, toisille vangeille ja henkilökunnalle. Avovankiloissa ei ole eristyssellejä tai muita tiloja eristämistarkkailun tai tarkkailun toteuttamiselle. Avovankilasta vangit yleensä viedään joko tilapäisesti tai pysyvämmiin suljettuun vankilaan, jossa tarpeen mukaan eristetään.

Eristämistarkkailuun ja tarkkailuun liittyen esitin vastaajille kaksi väittämää. Ensimmäisessä väittämässä esitin, että eristämistarkkailun ja tarkkailun osalta on helppo kirjata oikeat kohdat vankitietojärjestelmässä. Tähän väittämään ei tullut vastauksia, jossa vastaaja olisi ollut täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli 4 (2,6%) ja en osaa sanoa vastasi 77 (50,7%). Osittain samaa mieltä vastasi 41 (27%) ja täysin samaa mieltä vastasi 30 (19,7%) vastaajaa.

Toisessa väittämässä oli että eristämistarkkailun ja tarkkailun kirjaaminen vankitietojärjestelmään on jokseenkin vaikeaa. Vastaajista 23 (15,2%) oli täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli 34 (22,5%). Omaa mielipidettään ei osannut ilmaista 78 (51,7%) vastaajaa. Heillä ilmeisesti ei ole myöskään kokemusta eristämistarkkailun tai tarkkailun kirjaamisesta. Osittain väittämän kanssa samaa mieltä oli 15 (9,9%) ja täysin samaa mieltä oli 1 (0,7%) vastaaja.

Vankitietojärjestelmässä on yksi näyttö, jossa on sekä eristämistarkkailu että tarkkailu. Näytön yläosassa on radionapit, joista tulee tehdä valinta kummasta eristämisestä on kysymys. Kyseisellä näytöllä on oletuksena radionappi eristämistarkkailu -kohdassa. Eristämistarkkailuun määräämisen toimivalta on apulaisjohtajalla ja tarkkailuun eristämisen toimivalta on rikosseuraamuskesimiehellä tai vartijalla mikäli tarkkailuun sijoittaminen ei siedä viivytystä.

Omien aikaisempien havaintojeni perusteella monet valvontahenkilökuntaan kuuluvat eivät ole selvillä eristämistarkkailun ja tarkkailun erosta ja merkityksestä. Siltä osin vankeuslain kohtaa olisi monen syytä kerrata. Avovankiloissa eristämistarkkailua tai tarkkailua ei käytetä eikä näin ollen myöskään kirjata vankitietojärjestelmään.

10.29 Kehitysehdotuksia eristämistarkkailun ja tarkkailun kirjaamiseen

Vastaaajien vapaamuotoisia kommentteja tuli 13 ja varsinaisia kehittämisehdotuksia niistä oli kahdessa vastauksessa. Ensimmäinen kehitysehdotus liittyi tulosteeseen, jossa on sekä päätös että perustelut eristämistarkkailusta tai tarkkailusta. Aikaisemmin jo mainitsin, että eristämistarkkailu ja tarkkailu ovat vankitietojärjestelmässä samalla näytöllä ja valittu radionappi kertoo, kummasta eristämisestä on kysymys. Myös tuloste on sama ja tulosteessa on otsikko, jossa mainitaan sekä eristämistarkkailu että tarkkailu. Käyttäjä joutuu näin yliviivaamaan tarpeettoman otsikko-osan tulosteesta. Kehitysehdotuksessa mainittiin, että tulosteessa olisi otsikko sen mukaan, kumpi on valittu näytön radionapista.

Toisessa kehitysehdotuksessa oli toive, että eristämistarkkailusta tai tarkkailusta menisi automaattisesti tieto terveydenhoitoyksikölle heidän työjonoon. Nyt vangin eristämisen yhteydessä henkilökunta on velvoitettu ilmoittamaan sairaanhoitajalle vangin eristämisestä. Mikäli vankilassa on sairaanhoitaja paikalla, riittää hänelle ilmoittaminen. Mikäli vankilassa ei ole sairaanhoitajaa paikalla, on erillisen ohjeen mukaisesti vangin eristämisestä ilmoitettava psykiatrisen vankisairaalan sairaanhoitajalle Turkuun.

10.30 Ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä

Ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä liittyy myös osaltaan ilmoitukseen. Kun ilmoituksen asiana on luvattoman tavaran hallussapito, niin löytyneet luvattomat aineet ja esineet tulisi kirjata vankitietojärjestelmässä ilmoitustekstiin, johon kirjataan tapahtumien kuvaus, ilmoituksessa olevaan kohtaan jossa on alaotsikkona löydökset ja erilliseen ilmoitukseen luvattomista aineista tai esineistä. Joissakin vankiloissa ilmoitukset luvattomista aineista tai esineistä kirjaa se henkilö, joka vastaa kurinpidosta. Joissakin vankiloissa ne kirjaa se henkilö, joka on alunperin kirjoittanut ilmoituksen. Oleellista tässä ei ole se, kuka kirjaamisen tekee, vaan se että se tulisi tehtyä.

Tämä osio tehtiin vankitietojärjestelmään jälkikäteen ja se korvasi aikaisemman paperisen lomakkeen, jota käytettiin huumausaineiden ja huumaavien lääkeaineiden kirjaamiseksi ja poliisille toimitettavaksi. Vankitietojärjestelmässä tähän oli tarkoitus kirjata kaikki luvattomat aineet ja esineet riippumatta siitä, mihin jatkotoimiin niiden suhteen on ryhdytty. Ajatuksena oli, että luvattomat aineet ja esineet löytyisivät ilmoituskyselyllä ja kyselyn

tuloksena tulisi selausnäyttöön kaikki tietyt kyselyssä määritellyt kriteerit täyttävät aineet tai esineet.

Kun tilatarkastuksessa löytyy luvattomia aineita tai esineitä, niin osaan kirjata löydökset vankitietojärjestelmässä oikeisiin kohtiin. Tähän ensimmäiseen väittämään vastasi 157 vastaajaa ja täysin eri mieltä heistä oli väittämän kanssa 3 (1,9%) ja osittain eri mieltä 10 (6,4%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 37 (23,6%). Osittain samaa mieltä oli 51 (32,5%) ja täysin samaa mieltä oli 56 (35,7%) vastaajaa. Eli 107 (68,2%) vastaajaa kokee osaavansa tehdä kirjaamiset oikein. Edellä jo mainitsin, että kirjaaminen tapahtuu kolmeen eri kohtaan.

Toinen väittäjä oli lähes samansisältöinen kuin edellinenkin. Kun tarkastuksessa löytyy vangilta luvattomia aineita tai esineitä, niin minulla on selkeä käsitys mihin aineet ja esineet kirjataan vankitietojärjestelmässä. Vastaajat vastasivat tähän kysymykseen lähes samalla kaavalla kuin edelliseenkin väittämään. Vastaajista 5 (3,2%) oli kuitenkin täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä oli 15 (9,6%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 35 (22,4%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 52 (33,3%) ja täysin samaa mieltä oli 49 (31,4%).

Viimeisessä väittämässä esitin, että kun ilmoitus luvattomista aineista tai esineistä on kirjattu oikein, tiedot löydöistä löytyy helposti myöhemmin vankitietojärjestelmästä. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 2 (1,3%) ja osittain eri mieltä oli 10 (6,4%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 30 (19,2%). Osittain samaa mieltä oli 47 (30,1%) ja täysin samaa mieltä 67 (42,9%).

10.31 Kehitysehdotuksia ilmoituksesta luvattomista aineista ja esineistä

Kaikkiaan 13 vastaajaa kirjoitti vapaamuotoisesti vastauksensa tähän asiakokonaisuuteen. Yhdessä vastauksessa oli kehitysehdotus, että kaikki ilmoitukset olisivat vain yhdellä näytöllä ja kun tietty asia on valittu, niin näytöllä olisi tietyt kentät pakollisia tai näyttö muuttuisi sen mukaan mistä asiasta on ilmoituksessa kysymys. Erilaisia ilmoitusvariaatioita saattaisi kuitenkin olla niin paljon, että yhdelle näytölle ei mahtuisi kaikkea tarpeellista tai näytön pitäisi olla eri asioiden mukaan muuntuva. Muissa vastauksissa ei ollut kehitysehdotuksia. Sen sijaan useassa mainittiin, että ei ole koskaan kirjannut ilmoitusta luvattomista aineista ja esineistä. Lisäksi yksi vastaaja oli epävarma siitä, onko hän kirjannut aikaisemmin kaikki löytyneet luvattomat esineet oikein vai väärin. Joka tapauksessa hän ei ollut saanut esimieheltään palautetta asiasta, mutta häntä ei oltu myöskään opastettu ja perehdytetty oikeaan kirjaustapaan.

10.32 Päihdevalvonta

Päihdevalvonta -osioon vankitietojärjestelmässä kirjataan vankien päihdetestit ja testien tulokset. Päihdevalvonnan testejä ovat esimerkiksi sylki- ja virtsatestit ja puhalluskoe. Päihdetestejä voidaan vangeista ottaa erilaisilla perusteilla kuten esimerkiksi päihtymysepäily tai vanki on sitoutunut päihdeettömyyteen. Päihdetestejä tehdään vangeille paljon ja kaikki kirjataan vankitietojärjestelmään. Tästä esimerkkinä vankitietojärjestelmästä päihdetestit -kyselyllä tehty kysely, jolla hain kaikki vuonna 2010 vangeista otetut ja vankitietojärjestelmään kirjatut virtsatestit. Tulokseksi sain 19447 virtsatestiä. Vastaavasti alcometreillä tehtyjä puhalluskokeita oli vuonna 2010 tehty ja kirjattu vankitietojärjestelmään 8869. En analysoi enempää tässä päihdetestien tuloksia, mutta nämä luvut kuvaavat sitä, miten paljon valvontahenkilökunta kirjaa yksistään päihdetestejä ja niiden tuloksia vankitietojärjestelmään. Eli vuonna 2010 kirjattiin edellä mainittuja päihdetestejä vankitietojärjestelmään keskimäärin 77,5 kertaa vuoden jokaisena päivänä.

Esitin vastaajille kolme eri väittämää liittyen päihdevalvonnan kirjaamiseen vankitietojärjestelmään. Ensimmäisessä väittämässä esitin, että päihdevalvonta -näytön toiminnot ovat riittävät tietojen kirjaamiseen ja säilyttämiseen. Vastaajista 1 (0,6%) oli täysin eri mieltä ja 5 (3,2%) oli osittain eri mieltä väittämän kanssa. En osaa sanoa vastasi 26 (16,7%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 48 (30,8%) ja täysin samaa mieltä oli 76 (48,7%) vastaajaa.

Toisessa väittämässä esitin, että päihdevalvonnan testien ja tulosten kirjaaminen ei tunnu loogiselta vankitietojärjestelmässä. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 61 (39,1%) ja osittain eri mieltä oli 52 (33,3%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 33 (21,2%). Osittain samaa mieltä oli 8 (5,1%) ja täysin samaa mieltä oli 2 (1,3%) vastaajaa.

Kolmas väittäjä kuului näin, että vankitietojärjestelmästä on helppo seurata milloin vangista on otettu päihdetesti, mitä varten ja testin tulos. Kukaan vastaajista ei ollut täysin eri mieltä väittämästä. Osittain eri mieltä oli 8 (5,1%) vastaajaa ja en osaa sanoa vastasi 16 (10,2%). Osittain samaa mieltä oli 33 (21%) ja täysin samaa mieltä oli 100 (63,7%) vastaajaa.

10.33 Kehitysehdotuksia päihdevalvontaosaan

Päihdevalvonta -kokonaisuuteen tuli kehitysehdotuksia ja vapaamuotoisia vastauksia 16. Suurimmassa osassa ei ollut varsinaisia kehitysehdotuksia ja vastaajat olivat tyytyväisiä päihdevalvontaosan käytettävyyteen. Yksi vastaaja toivoi, että kirjaamisia yhdenmukaistettaisiin siten, että jokaisessa vankilassa kirjattaisiin asiat samalla tavalla.

Tämä ehdotus ei liity vankitietojärjestelmän kehittämiseen vaan henkilöstön kouluttamiseen sen käyttöön.

Yhdessä kehitysehdotuksessa kritisoitiin päihdetestin positiivisiin tuloksiin liittyvää vapaamuotoista kirjaamismahdollisuutta. Kun päihdetestin tulos on positiivinen, kirjataan näytteen positiiviseksi määrittelemä aine tai aineet vankitietojärjestelmään. Kirjaamista varten on valintalistalla luettelo eri aineista ja luettelosta voi valita yhden tai useamman aineen. Luettelo aineista ei kuitenkaan ole kaiken kattava huumausaineluettelo. Tästä syystä kenttään on mahdollista kirjata myös vapaamuotoisesti. Vapaamuotoisesti kirjattuna tulee usein kirjoitusvirheitä ja eri huumausaineet on usein kirjoitettu väärin. Luetteloon pitäisi vastaajan mielestä lisätä ”muu aine” ja poistaa kokonaan vapaamuotoinen kirjoitusmahdollisuus. Lisäksi vastaaja toivoi erillistä kirjaamiskohtaa sellaiselle positiiviselle tulokselle, joka selittyy vangin lääkityksellä.

Yhdessä kehitysehdotuksessa oli toive, että lisättäisiin päihdetestit -osioon sellainen kenttä, johon kirjattaisiin ne aineet, jotka kulloinkin on testattu. Pikatestereitä on erilaisia ja osassa testataan vaan yhtä ainetta ja joillakin pikatestereillä testataan kerralla useampia aineita. Yhdessä vastauksessa oli toive, että vankitietojärjestelmään kehitettäisiin jokin automaattimuistutus, joka muistuttaisi määrääjain että vangista tulisi ottaa virtsanäyte. Avovankiloissa ja suljettujen vankiloiden päihdeettömällä osastoilla testataan vankeja melko säännöllisesti. Automaattimuistutus voisi muistuttaa tietyn ajan kuluessa, jos päihdetestausta ei ole kirjattu vankitietojärjestelmään. Lisäksi toisessa vastauksessa oli kehitysehdotus myös automaattisesta muistutuksesta päihdetestin ottamisesta niissä tapauksissa kun vangille on myönnetty poistumislupa tai valvoton tapaaminen. Joissakin vankiloissa pidetään yllä erillistä taulukkoa tätä varten.

10.34 Kurinpito

Vankilassa voi johtaja määrätä vangille kurinpitorangaistuksen, jos vanki on todettu syyllistyneen järjestysrikkomukseen tai rikokseen, josta rikoslain mukaan olisi seurauksena sakkorangaistus. Vankilan johtaja voi siirtää vakavimmat rikokset poliisin esitutkintaan, josta asia menee normaalina oikeusprosessina syyteharkinnan kautta tuomioistuimen käsiteltäväksi. Asian siirtäminen poliisin tutkittavaksi on jo päätös, joka tulee kirjata kurinpitokäsittely -kohtaan vankitietojärjestelmään. Asian eteneminen poliisilla tai tuomioistuimessa ei enää johda uusiin kirjaamisiin vankitietojärjestelmässä. Olisi hyvä, jos lopullinen päätös rikoksen seuraamuksesta saataisiin myös kirjattua. Poliisi, syyttäjä ja oikeuslaitos toimii kuitenkin niin erillään vankeinhoidosta, että tällaista vankilassa tapahtuneista tai vangin vankeusaikana tapahtuneista rikoksista ei ole tietojen systemaattista luovutuskäytäntöä.

Kurinpitoprosessi lähtee aina ilmoituksen kirjaamisella ja tallentamisella vankitietojärjestelmään. Sen jälkeen uusi ilmoitus löytyy helpoimmin vankilan kurinpitotyöjonosta, jota seuraa ne virkamiehet kenen tehtäviin kurinpitoasioiden tutkiminen kuuluu. Ilmoitukseen perehtymisen jälkeen voidaan tehdä kuulemisia, jossa kuullaan järjestysrikkomuksesta epäiltyä vankia, mahdollisia toisia vankeja ja henkilökuntaa. Asian tutkimisen jälkeen asia viedään vankilan johtajan kurinpitokäsittelyyn. Johtaja määrää esittelijän esityksestä kurinpitorangaistuksen. Prosessi voi edetä vielä vangin tekemän oikaisuvaatimuksen jälkeen rikosseuraamusalueen aluejohtajan käsittelyyn ja hallinto-oikeuden käsittelyyn.

Kurinpitoasioita vankiloissa käsittelevät vain muutamat virkamiehet. Esitin kysymysväittämät kuitenkin kaikille halukkaille vastaajille, enkä esimerkiksi pyytänyt vastaajaa jättämään vastaamatta mikäli ei ole näiden asioiden kanssa missään tekemisissä. Kurinpitopäätöksiä seuraavat kuitenkin useimmat virkamiehet.

Ensimmäisessä väittämässä oli, että kurinpitoasioiden käsittely ei ole varsinaisesti minun työtäni. Tällä halusin selvittää kuinka monella vastaajalla on kokemusta kurinpitoasioiden käsittelystä. Tähän väittämään tuli vastauksia 157 ja niistä 25 (15,9%) oli täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä oli 11 (7%) vastaajaa. Epätietoisia omasta toimenkuvastaan oli 7 (4,5%) vastaajaa, jotka vastasivat tähän kysymykseen en osaa sanoa. Osittain samaa mieltä oli 17 (10,8%) ja täysin samaa mieltä oli 97 (61,8%) vastaajaa. Oletuksena on siis, että 36:lla (22,9%) vastaajalla on enemmän tai vähemmän kokemusta kurinpitoasioiden käsittelystä.

Toinen väittäjä liittyy kurinpitolehteen ja sen tietoihin. Ennen vankitietojärjestelmää jokaisesta vangista tehtiin paperinen kurinpitolehti, johon merkittiin tiivistettynä vangin järjestysrikkomukset ja niistä seuranneet seuraamukset. Vankitietojärjestelmässä kurinpitolehden selausnäytölle kirjautuu automaattisesti kaikki sellaiset ilmoitukset joista on seurannut kurinpitorangaistus. Väittäjä oli että kurinpitolehden tiedoista saan helposti käsityksen vangin järjestysrikkomuksista. Väittämään vastasi 155 ja täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 1 (0,6%) vastaaja. Osittain eri mieltä oli 13 (8,4%) ja en osaa sanoa vastasi 14 (9%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 55 (35,5%) ja täysin samaa mieltä oli 72 (46,5%) vastaajaa.

Kurinpitoprosessin etenemistä on vaikea ymmärtää vankitietojärjestelmään tehtyjen kirjausten perusteella. Tähän väittämään vastasi 156 vastaajaa. Kurinpitoprosessin etenemistä piti ymmärrettävänä 38 (24,4%) vastaajaa, jotka olivat vastanneet olevansa täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä väittämän kanssa oli 45 (28,8%) vastaajaa. En osaa sanoa väittämään vastasi 41 (26,3%) vastaajaa. Vankitietojärjestelmään tehtyjen kirjausten perusteella kurinpitoprosessin etenemistä piti vaikeammin ymmärrettävä 29 (18,6%) jotka

vastasivat olevansa osittain samaa mieltä väittämän kanssa ja täysin samaa mieltä vastasi 3 (1,9%) vastaajaa.

Seuraavassa väittämässä halusin kartoittaa laajemmin kurinpitoprosessin käytettävyyttä. Väittämässä esitin, että kurinpitopäätökset ja niihin johtaneet kuulemispöytäkirjat ja ilmoitukset ovat selkeä kokonaisuus, josta saa hyvän kuvan tapahtuneesta ja seuraamuksesta. Kokonaisuuden selkeyteen voi vaikuttaa aina yksittäisessä tapauksessa muutkin asiat kuin vankitietojärjestelmän käytännöllisyys tai käytettävyys. Esimerkiksi huonosti kirjattu ja epätarkka ilmoitus ja huonosti laadittu kuulemispöytäkirja saattavat heikentää yksittäisen käsittelyprosessin selkeyttä asiaa myöhemmin tarkastellessa. Tässä väittämässä tarkoitan kuitenkin kurinpitoprosessia vankitietojärjestelmän kannalta. Väittämästä oli täysin eri mieltä 2 (1,3) ja osittain eri mieltä 18 (11,5%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 35 (22,4%) vastaajaa. Kuulemispöytäkirjoja ei pääse kaikki valvontahenkilökuntaan kuuluvat lukemaan vaan oikeudet on rajattu lähinnä niille, jotka suorittavat kuulemisia ja käsittelevät työssään kurinpitoasioita. Osittain samaa mieltä oli 60 (38,5%) ja täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 41 (26,3%) vastaajaa. Yli puolet 156:sta (64,8%) vastaajasta piti kurinpitopäätöksiä ja niihin liittyviä kuulemispöytäkirjoja ja ilmoituksia suhteellisen selkeänä tai selkeänä kokonaisuutena.

10.35 Kehitysehdotuksia kurinpito -kokonaisuuteen

Kehitysehdotuksissa oli kritiikkiä muun muassa siitä, että kaikki vartijat eivät pääse lukemaan kuulemispöytäkirjoja, jotka on tehty ilmoitukseen liittyen. Vastaaja oli sitä mieltä, että järjestysrikkomuksen tutkinta ei vaarantuisi, vaikka vartijat tai ainakin ilmoituksen tehnyt vartija pääsisi lukemaan vangin kertomuksen asiasta joka on laadittu kuulemispöytäkirjaan. Vähimmillään toiveena oli, että kuulemispöytäkirjan voisi päästä lukemaan sen jälkeen, kun kurinpitoprosessi on ohi ja johtaja on tehnyt päätöksen kurinpitorangeistuksesta. Avovankiloissa, joissa usein kurinpitorangeistuksen sijasta päädytään esittämään vangin siirtämistä suljettuun vankilaan, jää ilmoitukseen usein kirjaamatta, että seurauksena on ollut vain vangin siirtäminen suljettuun vankilaan. Seurausta tapahtuneesta ei näe myöhemmin kurinpito- tai ilmoituskyselyllä, kun asiaa ei ole dokumentoitu. Nämä kaksi kriittistä vastausta eivät liity vankitietojärjestelmän käytettävyyteen, vaan ensimmäinen on vankitietojärjestelmän käyttäjien käyttöoikeuksiin liittyvä asia ja toinen on joissakin avovankiloissa ilmeisesti jo vakiintunut menettelytapa asioiden hoidosta.

Yhdessä kehitysehdotuksessa toivottiin, että kun kurinpitorangeistuksen kirjaa alkaneeksi, niin järjestelmän pitäisi automaattisesti tuottaa kurinpitorangeistuksen loppupäivämäärä ja kellonaika. Kurinpitorangeistukset, jossa johtaja määrää yksinäisyyttä ehdottomana, ovat määräaikaisia rangaistuksia ja yleensä niiden kesto on 1 - 7 vuorokautta ja pääsääntöisesti

käytetään täysiä vuorokausia. Yksinäisyys ehdottomana voi olla enintään 14 vuorokautta. Asiaa mutkistaa se, että jos vanki on ollut tutkinnallisista syistä eristettynä ennen kurinpitorangeistuksen määräämistä, täytyy myös tutkinnallinen eristysaika ottaa huomioon kurinpitorangeistusta mitattaessa. Kurinpitorangeistuksen loppumisajan automatiikan lisäksi toivottiin, että vankitietojärjestelmässä olisi jokin paikka muistutukselle siitä, että vangin kurinpitorangeistus on päättymässä. Vankitietojärjestelmässä on mahdollista käyttää tähän esimerkiksi vankilan päiväkirjan yläosassa olevaa tyhjää kenttää, johon useissa vankiloissa tehdään erilaisia kirjauksia esimerkiksi ulkopuolisista vieraista. Automaattisesti tieto sinne ei päivity, mutta asian kirjaaminen on helppoa ja sieltä se on kaikkien luettavissa.

Kurinpitolehteen toivottiin kirjautuvan kaikki ilmoitukset riippumatta siitä, onko ilmoitus johtanut kurinpitorangeistukseen vai ei. Samalle kurinpitolehdelle toivottiin listaa myös entisten vankilakausien ilmoituksista ja kurinpitorangeistuksista. Aikaisemman vankilakauden tapahtumat voisivat olla eri värisellä fontilla tai muuten selkeästi erottuvat.

Joissakin vastauksissa pidettiin vankitietojärjestelmässä olevaa kurinpitoprosessia yksinkertaisena ja helppokäyttöisenä. Tosin joissakin vastauksissa kritisoitiin vankitietojärjestelmän ajoittaista hitautta.

10.36 Vangin päiväkirja

Vangin päiväkirja on näyttö, josta voidaan katsoa tietyn tarkastelun kohteena olevan vangin vankilaan saapumisen ajankohtaa ja käyntejä vankilan ulkopuolella. Saapuminen vankilaan ja ulkopuolella käynnit ovat kronologisessa järjestyksessä vangin päiväkirjassa. Toteutuneet tapahtumat ovat mustalla fontilla ja sen lisäksi vangin päiväkirjassa voi olla punaisella fontilla jo oletuksena vapautumispäivä tai sellaiset ulkopuoliset käynnit vankilan ulkopuolella, jotka eivät ole vielä toteutuneet, mutta joista on tehty passitus. Vangin päiväkirjanäytön alaosaan on myös siirtymät kahdelle näytölle, joista toisesta ”lisää karkaaminen” kohdasta voi tehdä vaadittavat kirjaamiset kun vanki on yrittänyt karata, karannut tai kuollut. Toisesta ”lisää siirto/passitus” kohdasta voi tehdä vankipassin, kun tulee tarve kuljettaa vankia vankilan ulkopuolelle tai toiseen vankilaan.

Vangin päiväkirjasta esitin kaksi väittämää. ensimmäisessä väittämässä esitin, että vangin päiväkirja on vain näyttö, johon ei varsinaisesti kirjoiteta mitään. Täysin eri mieltä vastasi 23 (14,8%) vastaajaa ja osittain eri mieltä vastasi 31 (20%). En osaa sanoa vastasi 25 (16,5%), osittain samaa mieltä vastasi 32 (20,6%) ja täysin samaa mieltä vastasi 44 (28,4%).

Toisessa kohdassa esitin, että vangin päiväkirjanäytössä on riittävästi tietoa selvittääkseni vangin liikkumista vankiloiden välillä tai vankilan ulkopuolelle. Vain 1 (0,6%) vastaaja oli

täysin eri mieltä. Osittain eri mieltä oli 7 (4,5%). En osaa sanoa vastasi 7 (4,5%). Osittain samaa mieltä oli 69 (44,5%) ja täysin samaa mieltä oli 71 (45,8%) vastaajaa.

10.37 Kehitysehdotuksia vangin päiväkirja näyttöön ja sen sisältöön

Yksi vastaaja kommentoi vangin päiväkirjaa hyödylliseksi ja kertoo selailevansa niitä päivittäin. Vangin liikkuminen hahmottuu hyvin vangin päiväkirjanäytöstä. Toinen vastaaja pitää vangin päiväkirjaa erittäin tarpeellisena työkaluna oman työnsä kannalta. Yhdessä vastauksessa oli toteamus, että osastotyöskentelyssä vangin päiväkirjaa hän ei juuri tarvitse. Yksi vastaaja toivoo vangin päiväkirjaan tarkempaa tietoa, mutta vastaaja ei ole eritellyt mitä tietoja hän tarkoittaa.

Yhdessä vastauksessa vangin päiväkirjaa pidettiin sekavana avovankiloissa olevien vankien kohdalla. Vangin päiväkirja -näytössä on kronologisessa järjestyksessä vangin liikkumiset vankilan ulkopuolelle ja takaisin vankilaan. Avovankilassa olevat vangit käyvät vankilan ulkopuolella usein ja jotkut jopa päivittäin. Pitkän avovankilassaoloajan jälkeen vangin päiväkirjassa voi olla satoja merkintöjä. Näytöllä on vierityspalkki ja viimeisin tapahtuma on näkyvässä ylimpänä.

Yhdessä kehitysehdotuksessa vangin päiväkirjaan ehdotettiin lisättävän sellainen toiminnallisuus, että myös vankilakaudella tehdyt ilmoitukset näkyisivät kronologisessa järjestyksessä samalla näytöllä nykyisten passitusten eli vankilasta lähdön ja saapumisten kanssa.

10.38 Päiväkirja

Vankitietojärjestelmässä olevaa vankilakohtaista päiväkirjaa voisi kutsua myös vankilan päiväkirjaksi tai koostepäiväkirjaksi. Päiväkirjassa on näytöllä neljä eri välilehteä, joista valitsemalla saa näyttöön vankilaan saapuvat ja palaavat vangit, vankilasta vapautuvat ja lähtevät vangit, sisäiset siirrot kun vanki on siirtynyt vankilassa asumaan toiseen selliin tai osastolle ja viimeisenä välilehtenä on vahvuudet, joissa on muun muassa vankilassa kirjoilla ja paikalla olevien vankien lukumäärät. Ennen vankitietojärjestelmää vankiloissa oli erilaisia päiväkirjoja, joista osa koski koko vankilaa ja osa koski tiettyjä vankilan osastoja. Päiväkirjoja verrattiin säännöllisesti keskenään ja tällä varmistettiin, että ne ovat ajan tasalla ja vankivahvuudet laskettu oikein. Vankitietojärjestelmässä vankivahvuudet päivittyvät automaattisesti erilaisten kirjausten jälkeen. Kun vanki vapautetaan ja tai uusi vanki saapuu vankilaan, niin vangin vapauttaminen ja uuden vangin kirjaaminen vankitietojärjestelmään päivittää samalla vankilan päiväkirjaa. Vangin asuttaminen ja sen tallentaminen vankitietojärjestelmän asuntokorttiin päivittää samalla kyseisen asunto-osaston

vankivahvuutta päiväkirjassa. Aikaisemmin olen jo maininnut, että vankitietojärjestelmä ei ole oikeastaan vain vankitietojärjestelmä, vaan paljon muutakin vankilan toimintaa tukeva järjestelmä. Vankitietojärjestelmä nimenä on sen vuoksi osittain harhaanjohtava.

Päiväkirjan yläosassa on vapaamuotoinen tekstikenttä, johon voidaan kirjoittaa tekstiä. Kokemukseni mukaan tämä osio on käytössä useassa vankilassa ja sinne kirjataan esimerkiksi kyseiselle päivälle tulevat ulkopuoliset vieraat ja maininta siitä kuka henkilökunnasta heidät ottaa vastaan vankilassa. Näin vieraita vastaanottavat vartijat tai rikosseuraamusmiehet ovat tietoisia tulevista vieraista ja siitä kuka heidän yhteyshenkilönsä vankilassa on.

Kysymyslomakkeessa vastaajille esitin väittämän, että ”vankilan päiväkirja -näyttö ja välilehdet antavat selkeän kuvan vankilan tapahtumista ja vankiliikenteestä”. Tähän väittämään vastasi 156 vastaajaa ja heistä ei kukaan ollut täysin eri mieltä väittämän kanssa. Osittain eri mieltä oli 7 (4,5%) vastaajaa ja en osaa sanoa vastasi 3 (1,9%). Osittain samaa mieltä oli 65 (41,7%) ja täysin samaa mieltä oli 81 (51,9%) vastaajaa.

Vankilassa tehdään päivittäin useita tarkastuksia, joissa tarkastetaan että kaikki vangit ovat paikalla. Paikalla olevaa vankimäärää verrataan päiväkirjassa olevaan vankivahvuuteen. Tarkastuksilla varmennetaan, että kaikki vangit ovat siellä missä heidän tulisi olla ja että kukaan ei ole esimerkiksi karannut tai poistunut luvatta vankilasta. Väittämässä esitin, että päiväkirja soveltuu hyvin työvälineeksi esimerkiksi osastolla olevien vankien lukumäärän seuraamiseen. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 3 (1,9%) ja osittain eri mieltä 14 (9%) vastaajaa. Väittämään 18 (11,6%) vastaajaa vastasi ettei osaa sanoa. Osittain samaa mieltä oli 48 (31%) ja täysin samaa mieltä oli 72 (46,5%) vastaajaa.

Käyttääkö valvontahenkilökunta päiväkirjaa ja sen toimintoja? Tämän selvittämiseksi esitin seuraavan väittämän, että käytän päiväkirjaa päivittäin tutkiakseni vankivahvuutta ja vankiliikennettä. Vastaajista 5 (3,2%) oli täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä oli 17 (10,9%) vastanneista. En osaa sanoa vastasi 3 (1,9%) vastaajaa. Osittain samaa mieltä oli 26 (16,7%) ja täysin samaa mieltä oli 105 (67,3%) vastaajaa. Valvontahenkilökuntaan kuuluvilla on hyvin erilaisia toimenkuvia vankiloissa. Huomioitavaa on myös, että osa vastaajista ei kuulunut valvontahenkilökuntaan. Suurin osa vastaajista hyödyntää päiväkirjaa työtehtävissään.

Päiväkirjan käyttö ja tiedot vankitietojärjestelmässä ovat puutteelliset ja sen vuoksi vankilassamme on käytössä edelleen manuaalipäiväkirja. Tämän väittämän esitin siksi, että joissakin vankiloissa käytetään edelleen manuaalista päiväkirjaa. Osassa vankiloista luovuttiin manuaalipäiväkirjoista lähes heti vankitietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen. Osassa vankiloista ei ole kuitenkaan luotettu yksistään vankitietojärjestelmään ja on esimerkiksi pelätty tulevan pitkiä käyttökatkoksia. En lähettänyt tätä kyselyä kuitenkaan jokaiseen

vankilaan, jolloin olisin saanut selville mahdollisesti jokaisen vankilan tilanteen asiasta. Vastauksia tähän väittämään tuli 156 ja täysin eri mieltä vastauksia 103 (66%). Osittain eri mieltä vastasi 19 (12,2%) vastaajaa. En osaa sanoa vastasi 24 (15,4%). Osittain samaa mieltä oli 8 (5,1%) ja täysin samaa mieltä 2 (1,3%) vastaajaa.

Päiväkirjassa on merkintöjä myös tuleville päiville vankiliikenteestä. Esimerkiksi tutkintavankiloissa, joista kuljetetaan paljon vankeja oikeudenkäynteihin, on hyvä tietää etukäteen kuinka monta vankia he joutuvat kuljettamaan oikeuden istuntoihin. Etukäteistiedoilla voidaan varautua henkilökuntatarpeeseen kyseisissä kuljetustehtävissä. Päiväkirjaan merkinnät tulevat heti sen jälkeen kun vangille on vankitietojärjestelmään kirjattu ja tallennettu vankipassi. Kun vankipassi on tehty ja tallennettu, tieto näkyy myös kaikkien muiden vankiloiden päiväkirjoissa, joita asia koskee.

Esimerkiksi Riihimäen vankilassa oleva vanki on menossa Helsingin käräjäoikeuteen. Hänestä tehdään vankipassi Riihimäen vankilassa. Vankipassiin reititetään valmiiksi suunnitelma siitä miten ja mitä reittiä vanki käräjäoikeuteen viedään. Tässä esimerkkitapauksessa, joka on hyvin tyypillinen, vanki menee vanginkuljetusautolla Riihimäen vankilasta ensiksi Vantaan vankilaan, josta Vantaan vankila kuljettaa vangin Helsingin käräjäoikeuteen. Riihimäen vankilassa tehdyn vankipassin perusteella Riihimäen vankilan päiväkirjassa on vapautuvat ja lähtevät -välilehdessä tieto, että vanki on lähdössä Helsingin käräjäoikeuteen. Vastaavasti Vantaan vankilan päiväkirjassa on oletuksena saapuvat -välilehdessä vangin saapuminen Vantaan vankilaan ja vapautuvat ja lähtevät -välilehdessä oletuksena vangin lähteminen Helsingin käräjäoikeuteen. Vankipassiin on alustavasti kirjattu myös paluureitti Helsingin käräjäoikeudesta oikeuden istunnon jälkeen Vantaan vankilaan ja edelleen takaisin Riihimäen vankilaan. Joissakin tapauksissa vangin kuljetus voi tapahtua useiden eri vankiloiden kautta ja tieto näkyy siis jokaisen vankilan päiväkirjassa.

Viimeinen väittämä perustuu aikaisempaan esimerkkitapaukseen, jonka halusin ottaa esille sen vuoksi, että lukija tietää minkälaisia toiminnallisuuksia vankitietojärjestelmän päiväkirjan käytettävyyteen liittyy. Päiväkirja vankitietojärjestelmässä on helposti luettavissa ja käytännöllinen työkalu esimerkiksi vankikuljetusten ja niihin tarvittavien vartijaresurssien hallintaan. Tähän kohtaan vastasi 156 vastaajaa. Heistä 2 (1,3%) oli väittämän kanssa täysin eri mieltä ja osittain eri mieltä vastauksia oli 8 (5,1%). En osaa sanoa vastasi 24 (15,4%) ja osittain samaa mieltä oli 42 (26,9%) ja täysin samaa mieltä oli 80 (51,3%) vastaajaa.

10.39 Kehitysehdotuksia päiväkirja -osioon

Kehitysehdotuksia tai kommentteja päiväkirja -osioon tuli 26. Monessa kommentissa kritisoitiin päiväkirjan aukeamisen hitautta ja epäiltiin myös, että se johtuu esimerkiksi

vankilan vanhasta tietokonekannasta. Päiväkirjan aukeamisen hitaus johtuu kuitenkin useimmiten siitä, että ennen sen aukeamista järjestelmä lataa ja tarkastaa paljon erilaista dataa palvelimelta, jotta kaikki määritellyt tiedot saadaan päiväkirjassa näkyviin. Ilmeisesti päiväkirjan aukeaminen on vankitietojärjestelmän hitain osa ja kritiikki siitä on varmasti myös paikallaan. Hitaus voi tietysti osin riippua myös siitä kuinka paljon samaan aikaan tehdään vankitietojärjestelmässä muita hakuja tai kirjauksia.

Päiväkirjan yläosassa olevaa vapaata tekstikenttää kehitettiin erinomaiseksi työkaluksi päivittäisten ulkopuolisten vieraiden ja muiden tiedotteiden käyttämiseksi. Vankitietojärjestelmässä olisi tätä varten myös erillinen osio, jonka nimi on tiedote. Tiedote on vankilakohtainen ja tarkoitettu pääasiassa vankilan henkilökunnan vuorotyössä olevien työkaluksi. Sinne asiat kirjaamalla eri työvuoroissa olevat voisivat vaihtaa keskenään tietoja meneillään olevista asioista. Tätä tiedote -osaa ei kokemukseni mukaan käytetä kaikissa vankiloissa. Ilmeisesti päiväkirjan vapaa tekstikenttä on käytettävyydeltään helpompi joskin ominaisuuksiltaan suppeampi.

Päiväkirjan käytettävyyttä kehitettiin myös siltä osin, että siitä näkee helposti, ketkä vangit ovat vankilan ulkopuolella ja missä nämä ulkopuolella ovat vangit ovat. Yhtenä kommenttina oli, että päiväkirjassa voisi näkyä myös reaaliajassa, missä vangit ovat vankilan sisällä eri toiminnoissa kuten työssä tai opiskelemassa tai esimerkiksi valvomattomassa tapaamisessa. Tätä reaaliaikaista tietoa varten on vankiloissa pidettävä erillistä kirjaa siitä, missä vanki on silloin kun hän ei ole asuinosastollaan. Päiväkirjaan tai vankitietojärjestelmään tällaista vankilan sisällä tapahtuvaa kirjaamistoimintoa ei ole tehty ja siitä yhdessä vastauksessa mainittiinkin, että vangit liikkuvat vankilan sisällä ilman vankipassia, josta tieto päiväkirjaan päivittyisi. Osaston vartijan on pidettävä kirjaa ja olla aina tietoinen, missä vanki kulloinkin liikkuu tai missä toiminnoissa vanki on.

Kahdessa kehitysehdotuksessa ehdotettiin vaihtamaan päiväkirjanäytöllä kahden välilehden paikkaa keskenään. Toivottiin, että päiväkirjanäytön auetessa oletuksena olisi vapautuvat ja lähtevät -välilehti auki ja se vaihtaisi paikkaa saapuvat ja palaavat -välilehden kanssa. Yhdessä vastauksessa ehdotettiin lisäksi, että päiväkirjanäytöllä olisi ylimpänä aina sellaiset tapahtumat, jotka ovat oletuksena ajallisesti seuraavia tapahtumia ja toteutuneet tapahtumat olisivat näytöllä aina alimpana. Tämä helpottaisi päiväkirjan käytettävyyttä ainakin avovankiloissa ja myös niissä suljetuissa vankiloissa, jossa vankiliikennettä on päivittäin paljon. Yhdessä vastauksessa tosin oli kommentti, että vastaaja inhoaa välilehti-ideologiaa ja haluaisi, että vankitietojärjestelmää kehitettäisiin enemmän siten, että kaikki tarpeellinen tieto olisi aina yhdellä näytöllä. Yhdessä vastauksessa ihmeteltiin viimeistä osiossa olevaa väittämäni ja kommentoitiin, että vankitietojärjestelmällä ei ole mitään tekemistä henkilökuntaresurssien kanssa.

Loput kommentit liittyivät enemmän siihen, että kaikki eivät osaa käyttää päiväkirja -osaa. Erityisesti erityishenkilöstö vankilassa ei ole tottunut yhden vastaajan mielestä käyttämään päiväkirjaa vankitietojärjestelmässä. Yhdessä kommentissa oli myös, että vankilan johto tai erityishenkilöstö ei kirjaa päiväkirjan vapaamuotoiseen kenttään vieraitaan, vaikka kaikki muut vankilassa niin tekevät.

Muutamassa kommentissa tuli esille, että esimerkiksi Kylmäkosken vankilassa on edelleen manuaalipäiväkirjoja käytössä. Yksi vastaaja väitti, että näin tulee myös jatkossa olemaan ja toinen vastaaja totesi, että manuaalipäiväkirjoja on, mutta ei osannut selittää siihen mitään syytä.

11 Käytettävyys

Tässä luvussa käsitellään yleistä vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyyttä. Tieteellisen tutkimuksen kannalta on huomioitava, että tässä tutkimuksessa tutkitaan vankitietojärjestelmän käytettävyyttä eikä esimerkiksi vankitietojärjestelmän käyttäjiä, miten he käyttävät tietojärjestelmää. Helposti nämä asiat saattavat sekoittua keskenään ja esimerkiksi monissa aikaisemmissa eri osioihin liittyvissä vapaamuotoisissa vastauksissa kritisoitiin sitä, että kaikki käyttäjät eivät osaa käyttää vankitietojärjestelmää hyvin tai kritisoitiin, että kaikkea tarpeellista tietoa ei kirjata lainkaan tai kirjataan puutteellisesti vankitietojärjestelmään. Tietojärjestelmää ei voi yksistään syyttää siitä, että joitakin tietoja ei kirjata tai kirjaukset ovat puutteellisia vaikka osasyynä voi ollakin tietojärjestelmän hitaus, epäloogisuus, kankeus jonkin yksittäisen asian kirjaamiseksi jne. Vastaajien vastauksista päätellen osasyynä voi olla puutteellinen koulutus. Vankitietojärjestelmää ei osata käyttää tehokkaasti ehkä siksi, että henkilökuntaa ei ole järjestelmällisesti koulutettu sen käyttäjiksi. Samassa osiossa saattoi olla kahdenlaisia vapaamuotoisia vastauksia. Osassa kritisoitiin jo edellä mainitsemani kirjausten puuttumista kokonaan tai osittain ja toisissa vastauksissa saatettiin kehua osiota erittäin hyväksi sen jälkeen, kun vastaaja oli oppinut sitä kunnolla käyttämään.

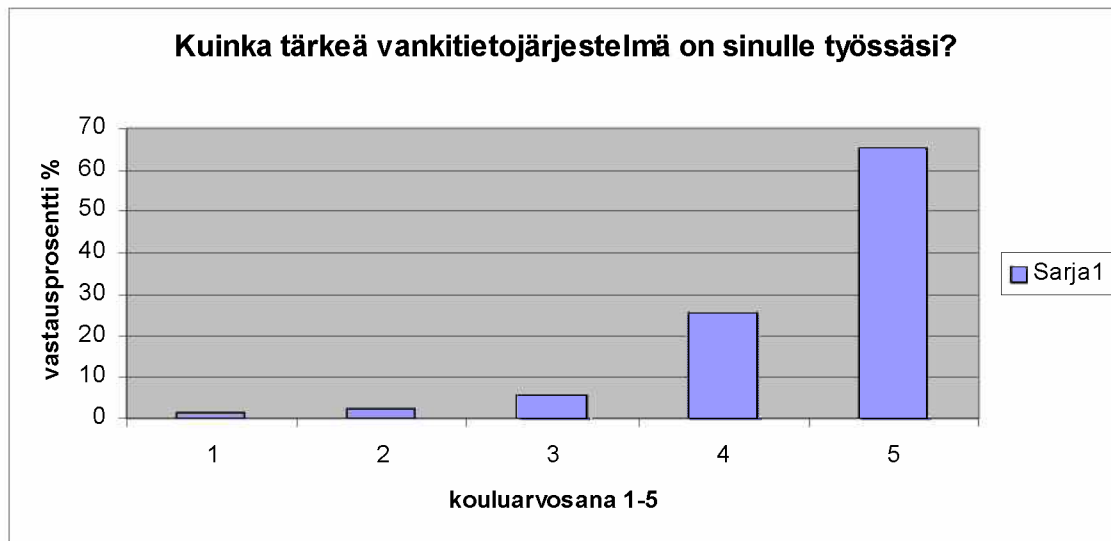
Esitin vastaajille muutaman kysymyksen, jotka liittyivät vankitietojärjestelmän käytettävyteen. Kysymykset olivat, että kuinka tyytyväisiä vastaajat olivat vankitietojärjestelmään ja sen käytettävyteen, miten tärkeäksi vastaajat kokevat vankitietojärjestelmän työssään, kuinka tyytyväisiä käyttäjät olivat vankitietojärjestelmästä annettuun koulutukseen ja perehdytykseen ja kuinka hyvin vankitietojärjestelmä toimii työkaluna. Pyysin vastaajia antamaan kysymyksiin vastauksen arvosanana 1 - 5 väliltä siten, että 1 tarkoittaa heikkoa ja 5 tarkoittaa kiitettävää arvosanaa.

Vankitietojärjestelmään ja sen käytettävyyteen vastaajat olivat suhteellisen tyytyväisiä ja vastausten keskiarvoksi muodostui 3,97. Voidaan siis todeta, että kun 157 vastaajaa on vastannut tähän kysymykseen, niin vankitietojärjestelmä sai tässä tyytyväisyys- ja käytettävyysskyselyssä arvosanaksi 4. Arvosanaa 1 ei antanut kukaan ja suurin osa vastaajista (102, 65%) antoi arvosanaksi 4. Seuraavassa taulukossa 4 on vastaajien näkemykset esitettyinä pylväsdiagrammin avulla.

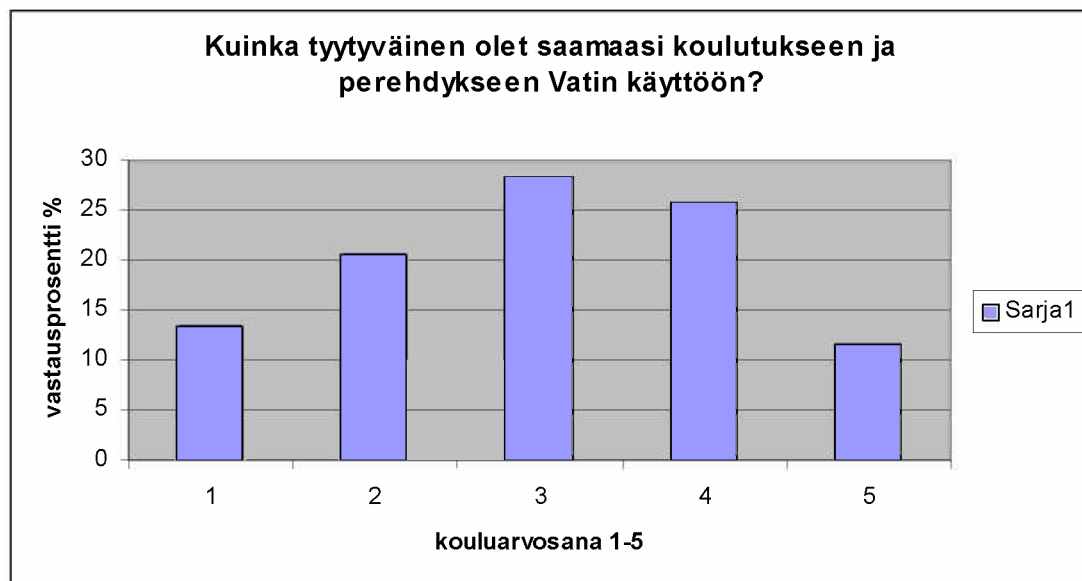
Taulukko 4: Vastaukset arvosanoin kuinka tyytyväinen olet vankitietojärjestelmään ja sen käytettävyyteen

Toisessa kysymyksessä kysyin, kuinka tärkeä vankitietojärjestelmä on vastaajalle hänen työssään. Suurin osa vastaajista kokee vankitietojärjestelmän tärkeäksi työssään. Tästä kertoo vastaajien antamat vastaukset, joiden keskiarvo oli 4,5. Vastaajia oli edelleen 157 ja heistä 102 (65%) antoi arvosanan 5, vastaajista 40 (25,5%) antoi arvosanaksi 4, vastaavasti arvosanan 3 antoi 9 (5,7%), arvosanan 2 antoi 4 (2,5%) ja huonoimman arvosanan 1 antoi 2 (1,3%) vastaajaa. Taulukossa 5 on vastaajien näkemykset esitettyinä pylväsdiagrammin avulla.

Taulukko 5: Vastaukset arvosanoin kuinka tärkeä vankitietojärjestelmä on sinulle työssäsi

Kolmannessa kysymyksessä kysyin, kuinka tyytyväisiä vastaajat ovat saamaansa koulutukseen ja perehdytykseen vankitietojärjestelmän käyttöön. Koulutuksen taso on ollut kritiikkinä jo aikaisemmin vastaajien vapaamuotoisissa kommenteissa. Valvontahenkilökunnalle on pääsääntöisesti annettu koulutusta heti vankitietojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä vankiloissa. Koulutusta on annettu myös kaikille opiskelijoille vankeinhoidon perustutkinnolla Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksessa. Muulle henkilöstölle annettiin myös koulutusta vankiloissa heti vankitietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen, mutta myöhemmin alalle tulleiden muun henkilöstön koulutusta ei ole järjestetty kaikissa vankiloissa suunnitelmallisesti. Koulutuksen tasoa voidaan tarkastella vastaajien antamilla arvosanoilla. Tähän kysymykseen vastasi 155 vastaajaa. Heidän antamansa arvosana oli keskimäärin 3. Hajontaa vastauksissa oli enemmän kuin aikaisemmissa vastauksissa. Täyden arvosanan 5 antoi 18 (11,6%) ja arvosanan 4 antoi 40 (25,8%) vastaajaa. Suurin osa vastaajista 44 (28,4%) antoi arvosanaksi 3 ja arvosanan 2 antoi 32 (20,6%). Huonoimman arvosanan antoi 21 (13,5%) vastaajaa. Taulukossa 6 on vastaajien näkemykset esitettyinä pylväsdiagrammin avulla.

Taulukko 6: Vastaukset arvosanoin kuinka tyytyväinen olet saamaasi koulutukseen ja perehdytykseen vankitietojärjestelmän käyttöön.

Kuinka hyvin vankitietojärjestelmä toimii työvälineenä? Vankitietojärjestelmällä on käyttäjiä noin 3170 ja heistä noin 1570 on valvontahenkilökuntaa. Vastauksia tähän kysymykseen tuli 157 vastaajalta, joka on noin 5% kaikista käyttäjistä. Kun suurin osa vastaajista on valvontahenkilökuntaa, niin vastaajien osuus on noin 10% koko valvontahenkilökunnasta. Vastaajien antamana keskiarvona saatiin arvosanaksi 4,2. Vastaajat ovat tämän arvosanan perusteella sitä mieltä, että kyseessä on toimiva työväline. Vastaajista 48 (30,6%) antoi arvosanaksi 5 ja arvosanan 4 antoi 88 (56,1%) vastaajaa. Arvosanan 3 antoi 19 (12,1%) ja arvosanan 2 antoi 2 (1,3%) vastaajaa. Arvosanaa 1 ei antanut kukaan vastaajista. Taulukossa 7 on vastaajien näkemykset esitettyinä pylväsdiagrammin avulla.

Taulukko 7: Vastaukset kouluarvosanoin kuinka hyvin mielestäsi vankitietojärjestelmä toimii työkaluna

11.1 Vapaamuotoinen palaute varti kokonaisuudesta ja käytettävyydestä

Pyysin vielä käyttäjiltä vapaamuotoista palautetta vankitietojärjestelmän kokonaisuudesta ja käytettävyydestä ja palautetta tuli 50 vastaajalta. Suurin osa palautteesta oli erittäin myönteistä ja osassa palautteista oli joitakin kehitysehdotuksia. Vankitietojärjestelmää pidettiin erittäin tarpeellisena ja hyödyllisenä työkaluna. Osa vastaajista ihmetteli kuinka aikaisemmin ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa on ylipäätään tultu toimeen. Yhdessä vastauksessa oli kommentti, että vankitietojärjestelmä on paras uudistus vankeinhoidossa viimeisen 100 vuoden sisällä. Joitakin kommentteja tuli liittyen käyttöoikeuksiin ja niiden rajoituksiin. Yhdessä vastauksessa tämä ymmärrettiin kuitenkin niin, että liian laajat käyttöoikeudet ovat myös turvallisuusriski. Yhdessä palautteessa pidettiin hyvänä, että vanhoista manuaalipäiväkirjoista päästiin vankitietojärjestelmän myötä luopumaan eikä näin ollen useita päiväkirjoja tarvitse verrata keskenään. Nyt myös jokaisella vartijalla on helppo pääsy päiväkirjan tietoihin. Yhdessä palautteessa keuhuttiin järjestelmää, koska entuudestaan tuntemattoman vangin tietoihin perehtyminen on helppoa ja näin vankituntemus on parantunut huomattavasti.

Osassa palautteesta oli myös kritiikkiä ja kehitysehdotuksia. vankitietojärjestelmän joitakin osioita pidettiin hieman sekavina ja jonkun asian kirjaamiseen joutuu käyttäjä avaamaan useita eri näyttöjä. Tästä esimerkki yhdestä vastauksesta jossa mainittiin, että valvotun koevapauden valvontatapahtumien kirjaaminen on hankala, koska kirjaamaan pääsee vasta monen siirtymän ja näytön kautta. Asioiden kirjaaminen on siis tämän vuoksi osittain työlästä ja käyttäjän pitää tuntea vankitietojärjestelmä tietääkseen mitä polkuja pitkin pääsee asioita kirjaamaan. Siviili- ja opintolupien prosessia toivottiin myös tehtäväksi

vankitietojärjestelmään. Ehdotuksessa oli maininta, että niiden määrittelyä voitaisiin käyttää nykyistä valvotun koevapauden pohjaa ja samoja näyttöjä.

Vankilan käsittelytyöjonoa haluttiin yhdessä vastauksessa muutettavaksi siten, että esimerkiksi vankien poistumislupa-anomus, joka on käsittelytyöjonossa, olisi käsittelytyöjonossa vangin mahdollisen poistumisluvan alkamispäivämäärän mukaan. Nyt käsittelytyöjonossa olevat poistumislupa-anomukset ovat siinä järjestyksessä kun ne on vankitietojärjestelmään kirjattu.

Yksi vastaaja toivoi enemmän automaattisia kirjauksia vankitietojärjestelmään. Esimerkiksi rangaistusajan suunnitelmat, joihin kirjataan esimerkiksi toteutuneista poistumisluvista tietoa, voisi kirjautua suoraan rangaistusajan suunnitelmaan sen jälkeen kun poistumislupa on kirjattu ja tallennettu muualla järjestelmässä toteutuneeksi.

Kaiken kaikkiaan vastaukset olivat hyvin myönteisiä. Vankitietojärjestelmän käytettävyyttä pidettiin pääasiassa hyvänä ja kehitysehdotukset, joita vastaajat antoivat, ovat myös hyvää palautetta vankitietojärjestelmän jatkokehittämisessä. Kehitysehdotukset ovat pääasiassa liittyneet melko pieniin asioihin ja osa on myös toteutettavissa melko pienellä työmäärällä ja kustannuksilla. Vankitietojärjestelmän valvontaosan viimeaikaiset kehittämistarpeet ovat olleet melko vähäisiä ja suurin osa kehittämistarpeista on liittynyt vankeuslain muutoksiin, organisaatiomuutoksiin ja vankitietojärjestelmän toimintaosan kehittämiseen. Vankitietojärjestelmää pidetään myös erittäin tärkeänä siksi, että sen toiminnallisuus on laaja ja monipuolinen sekä sen käyttäjät ovat useasta eri henkilöstöryhmistä koko rikosseuraamuslaitoksessa.

11.2 Vapaamuotoinen palaute vankitietojärjestelmän valvonnan työryhmälle

Valvonnan työryhmä (vatitiimi) sai myös paljon palautetta vankitietojärjestelmästä ja sen käytettävyydestä. Vankitietojärjestelmän määrittelytyö ja -järjestelmän valmistuminen tuotantokäyttöön oli pitkä prosessi ja sitä tehtiin oman toimen ohella ilman erillistä korvausta. Järjestelmän käyttöönoton viivästyessä monet vankeinhoitajat olivat pessimistisiä sen valmistumisesta ja moni ei uskonut sen valmistuvan koskaan. Vankitietojärjestelmä kuitenkin otettiin tuotantokäyttöön vuonna 2005 syksyllä. Monessa palautteessa oli mainintoja siitä, että vankitietojärjestelmän eteen on valvonnan työryhmä tehnyt paljon töitä ja että olemme päässeet sen määrittelyssä sellaiseen lopputulokseen, että siitä on tullut toimiva työkalu. Vankitietojärjestelmää on kehitetty myös koko sen ajan kun se on ollut käytössä. Tästä on myös maininta palautteissa, että uusissa versioissa on aina ollut paljon kehitystä ja parannuksia aikaisempaan versioon.

11.3 Vapaa palaute vankitietojärjestelmästä

Viimeisessä kohdassa kysyin, että mitä muuta vastaaja haluaa vielä sanoa vankitietojärjestelmästä. Vastauksissaan useat vastaajat kannustivat jatkamaan vankitietojärjestelmän kehitystyötä ja yhdessä vastauksessa kehittämisen haluttiin johtavan entistä monipuolisempaan mutta samalla yksinkertaisempaan suuntaan. Osa vastaajista mainitsi sanoneen jo kaiken sanottavansa vastatessaan kaikkiin edellisiin kysymyksiin. Yhdessä vastauksessa keuhuttiin vankitietojärjestelmässä olevia vankien valokuvia, jotka ovat parantuneet vankitietojärjestelmän käyttöönoton jälkeen. Valokuvien parempi laatu ei kuitenkaan selity vankitietojärjestelmän kehittämisellä vaan vankien valokuvaamiseen on nyt paremmat ohjeet ja välineet. Yhdessä vastauksessa toivottiin vielä, että vankitietojärjestelmän näytön värejä saisi muunneltua käyttäjäkohtaisesti oman mieltymyksen mukaiseksi. Tässä toivottiin lähinnä iloisempia värejä nykyisten värien tilalle. Vankitietojärjestelmän viralliseksi muotoutunut nimilyhennehän on Vati ja yhdessä vastauksessa toivottiin, ettei vati mene nurin. Yhdessä vastauksessa todettiin, että vankitietojärjestelmä on yhtä tärkeä työkalu vankeinhoitajalle kuin avaimet. Yhdessä vastauksessa lähetettiin terveisiä Vanajan vankilan Ojoisten osastolta ja useassa vastauksessa toivotettiin onnea opinnäytetyön tekemiselle. Kenttäkyselyn tekemistä kiiteltiin lisäksi yhdessä vastauksessa, joten sekin koettiin tärkeäksi, että kenttätöitä tekeviä vankitietojärjestelmän käyttäjiä on kuultu vankitietojärjestelmän käytettävyytutkimuksessa ja heidän kehitysehdotuksiaan on myös kysytty.

12 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa keskityin pääasiassa valvontaosan käytettävyyteen. Samalla halusin käyttäjien kehitysehdotuksia, miten vankitietojärjestelmää voitaisiin edelleen kehittää ja parantaa. Rikosseuraamuslaitoksessa on alkamassa myös uuden asiakastietojärjestelmän suunnittelutyö, jossa vankitietojärjestelmä ja entisessä kriminaalihuoltolaitoksessa (nyk. osa rikosseuraamuslaitosta) käytössä oleva Tyyne -asiakastietojärjestelmä yhdistettäisiin yhdeksi asiakastietojärjestelmäksi. Tämän hetkisen tiedon mukaan uusi asiakastietojärjestelmä tulisi olla valmis ja käytössä jo vuonna 2015. Vankitietojärjestelmää määriteltiin ja koodattiin yli viisi vuotta ennen sen ensimmäisen osan käyttöönottoa. Vankitietojärjestelmä on kuitenkin ensimmäinen tietojärjestelmä, joka on vankeinhoidossa laajasti koko henkilökunnalla käytössä. Uuden asiakastietojärjestelmän määrittelytyössä käytettäneen hyväksi kokemuksia nyt käytössä olevista vankitietojärjestelmästä tai Tyyne -järjestelmästä. Toivottavasti myös tästä tutkimuksesta on apua uuden asiakastietojärjestelmän määrittelytyössä.

12.1 Tietojärjestelmän määrittely- ja kehittämistyö

Vankitietojärjestelmä on määritelty tiiviissä yhteistyössä tilaajapuolen ja tuottajapuolen edustajien kanssa. Tilaajapuolen edustajat olivat määrittelemässä vankitietojärjestelmää vankeinhoidon valvonnan prosessikuvausten asiantuntijoina ja tuottajapuolen edustajat järjestelmäasiantuntijoina. Tiivis yhteistyö on tarkoittanut useita satoja tunteja määrittelytyötä yhdessä. Tärkeintä määrittelytyössä on se, että järjestelmäasiantuntijat oppivat ymmärtämään tarpeet ja toiminnallisuudet, johon tietojärjestelmää käytetään. Tärkeintä oli saada järjestelmäasiantuntijat ymmärtämään, mihin tarpeisiin ja miten vankitietojärjestelmää käytettäisiin. Yhteisen kielen löytyminen oli tilaajan ja toimittajan välillä myös tärkeää. Tästä on esimerkkejä muista tutkimuksista, joita on tehty esimerkiksi terveydenhuollon tietojärjestelmistä tai esimerkiksi Sampsa Hyysalo viittaa tähän teoksessaan Käyttäjätieto ja käyttäjätutkimuksen menetelmät. Hyysalo viittaa esimerkiksi Iso-Britannissa ja USA:ssa tehtyihin tutkimuksiin, jossa on todettu, että tietojärjestelmien tuotekehittämissä yksinkertaisiltakin vaikuttaneet asiat ovat käytännössä osoittautuneet mutkikkaiksi kun yritykset eivät ole kyenneet toteuttamaan käytön suunnittelua. Iso-Britanniassa ja USA:ssa on 70% laajoista tietojärjestelmistä osoittautunut toiminnallisesti epäonnistuneiksi ja ovat tuottaneet käyttäjille vain harmia ja marginaalista hyötyä. (Hyysalo 2006: 2)

”Tuotekehittäjien arvioissa jopa 84% järjestelmistä pidetään epäonnistuneina ja 46% yritysten kaikista tuotekehitysmenoista käytettiin näihin peruttuihin tai tuottamattomiin projekteihin. Suurin yksittäinen syy epäonnistumisiin on käyttäjien tarpeiden huomiotta jättämisessä.” (Hyysalo 2006: 2)

Vankitietojärjestelmän suunnittelussa ja kehittämisessä oli käyttäjien puolelta mukana omat asiantuntijat, jotka tiiviissä yhteistyössä tietojärjestelmän toteuttajan kanssa yhdessä tekivät määrittelytyötä. Määrittelytyö oli haastavaa, koska vankeinhoidossa ei ollut aikaisempaa tietojärjestelmää, jonka käytettävyyteen olisi voinut uutta määriteltävää järjestelmää verrata. Vankitietojärjestelmän kehittämistyön etuna on ollut kuitenkin se, että kentän käyttökokemuksilla on voitu järjestelmän valmistumisen ja käyttöönoton jälkeen vielä järjestelmää parantaa entistä toimivammaksi. Tilanne olisi ollut huonompi siinä tapauksessa, että vankitietojärjestelmä olisi tilattu toimittajalta valmiina ja siihen ei olisi ollut myöhemmin käyttökokemusten karttuessa mahdollista tehdä muutoksia. Etenkin ongelmia olisi aiheuttanut lakimuutokset ja organisaatiomuutokset. Ilman toimivaa yhteistyötä tietojärjestelmän toimittajan kanssa, ei vankitietojärjestelmää olisi saatu toimimaan uusien lakien ja organisaatioiden edellyttämällä tavalla yhtä sujuvasti ja lähes reaaliajassa lakien ja uuden organisaatiomallin tullessa voimaan.

12.2 Käyttäjätiedon lähteet

Usein tuotekehittelyssä unohtuu se, ketkä ovat parhaita käyttäjätiedon lähteitä. Mistä saadaan paras tieto esimerkiksi tietojärjestelmän käytettävyydestä ja kehitysehdotuksia sen parantamiseksi. Hyysalo on teoksessaan käsitellyt myös tätä asiaa ja toteaa, että käyttäjät itse ovat parhaita käyttäjätietojen lähteitä. (Hyysalo 2006: 46) Myös vankitietojärjestelmän kehittämisessä on käytetty käyttäjien esittämiä toiveita ja siksi myös tässä tutkimuksessa olen laajalti keskittynyt siihen, että käyttäjät saisivat esittää mielipiteitään vankitietojärjestelmän käytettävyydestä. Pelkkä ongelmien kartoitus ei kuitenkaan riitä, vaan saatuja kehitysehdotuksia on myös hyvä käyttää tietojärjestelmän kehittämiseen. Kun käyttäjät huomaavat, että heidän ehdotuksensa on kuultu ja toteutettu uudessa versiossa, se motivoi heitä sekä käyttäjinä että uusien ideoiden ja parannusehdotusten tuottamisessa.

12.3 Sähköpostitse lähetetty kysely

Käytin kyselytutkimuksen toteuttamiseen Webropol realtime analyzer -ohjelmaa, johon syötin ja määrittelin aluksi tekemäni kysymykset. Kun kysymykset oli määritetty Webropoliin, testasin itse, että kyselylomake toimii oikein. Testauksen jälkeen jouduin korjaamaan joitakin sinne asettamiani määrittelyjä. Sen jälkeen lähetin korjatut kysymykset sähköpostilla testiryhmälle, johon kuului samalla rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa opiskelevia vankeinhoitajia ja vankitietojärjestelmän käyttäjiä. Testiryhmässä oli 16 henkilöä ja osa testiryhmään kuuluvista eivät olleet valvontahenkilökuntaan kuuluvia ja näin ollen he eivät kuuluneet varsinaisesti tutkimuksen kohderyhmään. Testiryhmältä sain hyvää palautetta kysymyslomakkeeseen ja sen toimivuuteen ja kysymyksiin ei ollut palautteen perusteella tarvetta tehdä muutoksia. Myös testiryhmän vastaukset on otettu huomioon tässä tutkimuksessa. Vastauksia tuli yhteensä 159 ja kysymykset olin lähettänyt 549:lle vankeinhoitajalle. Kysymysten joukossa ei ollut sellaisia kysymyksiä, joihin vastaajien olisi ollut pakko vastata. Tästä syystä vastausten määrä vaihteli hiukan kysymyksittäin. Suuria eroavuuksia vastausmäärien suhteen ei ollut. Vapaamuotoisten kehitysehdotusten ja palautteen kohdalla oli yleensä vastauksia huomattavasti vähemmän.

Sähköpostitse lähetettävässä kyselyssä on kysymykset määriteltävä tarkasti. Jokaisella kysymyksellä on oltava oma merkityksensä ja alussa tulee olla kiinnostavia ja helppoja kysymyksiä. Vastaajille on annettava selkeät ohjeet siitä, miten vastataan kysymyksiin ja ohjeissa on otettava huomioon myös tietokoneen käytössä kokemattomimmat vastaajat. (Kuntola 2006: 21) Huomioitavaa on myös, että sähköpostitse lähetettävä kysymyslomake eroaa haastattelututkimuksesta siinä, että vastaaja ei voi esittää tarkentavia kysymyksiä kesken vastaamisen.

12.4 Kysymyslomakkeen kysymykset ja vastaukset

Kysymyslomakkeessani oli alussa helppoja kysymyksiä, jotka liittyivät esimerkiksi siihen, missä vankilassa ja missä toimipaikassa vastaaja työskentelee. Lisäksi alussa kyselin vastaajan sukupuolta ja ikää sekä virkavuosien määrää vankeinhoidossa. Kysymykset jatkuivat kysymyksellä, onko vastaaja ollut työssä vankeinhoidon parissa jo ennen vankitietojärjestelmän käyttöönottoa. Mikäli vastaaja vastasi tähän kysymykseen myöntävästi, niin hänelle esitettiin seuraavaksi väittämiä, jotka liittyivät vankitietojärjestelmän koulutukseen ja käyttöönottoon. Tämän jälkeen olin ryhmitellyt kysymyssarjat eri vankitietojärjestelmän valvontaosassa oleviin aiheryhmiin. Jokaisen aiheryhmän ja siihen liittyvien väittämien lopussa vastaajalla oli mahdollisuus kirjoittaa vapaamuotoisesti kehitysehdotuksia ja palautetta kyseisen aiheryhmän käytettävyydestä.

Vastausten perusteella kysymykset olivat ymmärrettäviä sekä erilaisissa väittämässä että kehitysehdotuksissa. Väittämässä oli vastausvaihtoehtoina viisi eri kohtaa, jotka olivat 1) täysin samaa mieltä, 2) osittain samaa mieltä, 3) en osaa sanoa, 4) osittain eri mieltä ja 5) täysin eri mieltä. Kaikki vastaajat eivät olleet käyttäneet vankitietojärjestelmää siten, että he olisivat osanneet vastata jokaiseen väittämään. Joidenkin väittämien vastauksissa tämä näkyi siinä, että vastaaja valitsi vastaukselleen en osaa sanoa -kohdan. Tuo vastaus on kuitenkin osittain tulkinnanvarainen, koska johtopäätöksenä siitä voi ajatella, että vastaajalla ei ole mielipidettä asiasta tai vastaaja ei ole käyttänyt kyseistä osaa vankitietojärjestelmästä eikä sen vuoksi osaa sanoa asiasta omaa mielipidettään. Parempi vaihtoehto tuolle en osaa sanoa -vaihtoehdolle olisi voinut olla esimerkiksi, että ”aihe on tuntematon” tai ”en ole käyttänyt osiota”. Usein kuitenkin vapaamuotoisista vastauksista selvisi, että jotkut vastaajat eivät olleet käyttäneet kyseistä osiota. Useissa vastauksissa oli mainintoja, että kyseinen osa ei kuulu vastaajan tehtäviin tai kyseinen osa vankitietojärjestelmästä ei ole käytössä vankilassa, jossa vastaaja työskentelee. Useimmiten kysymys oli avovankiloista, joissa ei kirjata kaikkea sitä tietoa vankitietojärjestelmään mitä suljetuissa vankiloissa kirjataan. Kehitysehdotuksissa ja vapaamuotoisessa palautteessa oli yleensä aiheeseen liittyviä kommentteja, jotka täydensivät väittämien vastauksia. Vaikka vapaamuotoista tekstiä on vaikeampi tarkasti analysoida, niin ne kuitenkin myös selvensivät väittämien analysointia ja tulkintamista. Kaikkia vapaamuotoisia kommentteja tai kehitysehdotuksia en ole kirjannut tähän tutkimukseen. Osittain se johtuu siitä, että kehitysehdotuksissa oli paljon sellaisia kommentteja, jotka esiintyivät useissa vastauksissa. Osassa kehitysehdotukset eivät liittyneet niinkään vankitietojärjestelmän kehittämiseen, vaan ehdotuksiin siitä että vankitietojärjestelmän käyttäjiä tulisi kehittää ja kouluttaa. Jokaisen tulisi osata käyttää tietojärjestelmää ja että sitä käytettäisiin jokaisessa vankilassa samalla tavalla.

Vastausten analysoinnin vuoksi viisiportaiset vastaukset väittämässä, joissa oli vaihtoehtoina täysin eri mieltä, osittain eri mieltä, en osaa sanoa, osittain samaa mieltä ja täysin samaa mieltä, antoivat vastaajille mahdollisuuden vastata mahdollisimman hyvin kokemuksiansa kyseisestä väittämästä. Viisiportaiset vastausvaihtoehdot saattavat olla myös luotettavampia kuin esimerkiksi kolmeportaiset vaihtoehdot. En osaa sanoa -vaihtoehto olisi pitänyt joko jättää kokonaan pois tai sen olisi voinut korvata jo aiemmin mainitsemillani teksteillä esimerkiksi aihe on tuntematon tai en ole käyttänyt osiota. Tunnen kuitenkin laajasti vankitietojärjestelmän käyttäjiä ja eri vankiloiden ja vankilatyypin kirjaustapoja sekä vankiloiden prosesseja suhteessa vankitietojärjestelmän käyttöön. Esimerkiksi avovankiloissa ei kirjata kirjeitä, puheluita ja rahavaroja tai vangin eristämistä tai eristämistä tarkkailuun ja eristämistarkkailuun. Suurin osa valvontahenkilökunnasta ei myöskään käsittele kurinpitoon liittyviä asioita. Sen vuoksi tulkitsen, että ne vastaajat, jotka usein vastasivat väittämään en osaa sanoa -vastauksella, eivät ole käyttäneet kyseistä osaa vankitietojärjestelmässä.

Vapaamuotoisten avointen kysymysten osalta, jossa kyselin kehitysehdotuksia vastaajilta asiakokonaisuuksista, tuotti paljon sellaisia vastauksia, joita oli vaikeampi analysoida. Osassa vastauksissa ei ollut kehitysehdotuksia ja kyseistä osaa vankitietojärjestelmässä pidettiin toimivana. Osassa vastauksissa oli kehitysehdotuksia, jotka aidosti liittyivät vankitietojärjestelmän kehittämiseen. Osassa vastauksissa oli kehitysehdotuksia, jotka eivät liittyneet vankitietojärjestelmän kehittämiseen, vaan siihen että käyttäjiä tulisi kehittää ja kouluttaa. Nämäkin vastaukset olivat kuitenkin tärkeitä, koska se antaa kuvaa siitä, että käyttäjät kokevat koulutuksen tärkeäksi ja osaksi se on ollut puutteellista. Koulutukseen on panostettava edelleen ja sitä tulee kehittää. Vapaamuotoiset avoimet kysymykset tuottivat kuitenkin sellaisia kehitysehdotuksia, joita ei olisi saatu pelkästään esittämällä määrämuotoisia kysymyksiä ja jos avoimet kysymykset olisin jättänyt kokonaan pois kysymyslomakkeesta, olisi vastausten tulos kehittämissuhteiden suhteen jäänyt huomattavasti suppeammaksi. Silloin olisi jäänyt myös osittain epäselväksi, mitkä asiat käyttäjille tuottavat eniten ongelmia vankitietojärjestelmän käytössä.

12.5 Vastausprosentti ja mahdolliset virhelähteet

Perusjoukkoon olisi kuulunut 1570 valvontahenkilökuntaan kuuluvaa. En lähettänyt kysymyksiä kuitenkaan koko perusjoukolle, vaan otantaan kuului 549 vankeinhoitajaa eri puolilta Suomea ja erityyppisistä vankiloista. Vastanneita kysymyslomakkeen saaneita oli 159. Vastausprosentiksi muodostui siis noin 29. Tarkkoja syitä alhaiseen vastausprosenttiin ei ole tiedossa. Siihen kuitenkin saattavat vaikuttaa monet eri tekijät kuten esimerkiksi valvontahenkilökunnan vuosilomat. Yhtenä tekijänä alhaiseen vastausprosenttiin saattoi olla, että kaikki valvontahenkilökuntaan kuuluvat eivät lue aktiivisesti sähköpostia. Sähköpostilla lähetetty kysely saatetaan kokea roskapostiksi, joka ehkä poistetaan heti ilman sen

avaamista. (Kuntola 2006) Myös yleinen haluttomuus vastaamiseen voi olla syynä siihen, että vastaaja jättää vastaamatta kyselyyn. Saatetaan kokea, että vastaamalla ei kyetä kuitenkaan vaikuttamaan asioihin ja sen vuoksi vastaamisella ei ole vastaajalle merkitystä. Lisäksi kun kyselyssä oli maininta, että kyseessä on opinnäytetyö, vastaaminen saatetaan kokea turhaksi.

Tutkimustuloksissa saattaa olla virhelähteitä, jotka johtuvat osaksi siitä, että kaikilla perusjoukkoon kuuluvilla ei ollut samanlaista mahdollisuutta vastata kyselyyn. Otanta valikoitui vain tiettyjen vankiloiden valvontahenkilökuntaan kuuluvista. Osa vankiloista ja niiden valvontahenkilökunnasta karsiutui pois sen vuoksi, että minulla ei ollut mahdollisuutta rajallisen ajankäytön ja resurssien vuoksi tutkia koko perusjoukkoa. Vankilat, joiden valvontahenkilökunnalle lähetin kyselyn, edustivat kuitenkin kattavasti erityyppisiä vankiloita Suomessa. Yksi virhelähteen mahdollisuus on siinä, että vastaaja ei ole ymmärtänyt oikein kysymyslomakkeen kysymyksiä tai itse olen tulkinut vastauksen väärin. Avoimissa vapaamuotoisissa kysymyksissä, joissa pyysin kehitysehdotuksia vastaajilta vankitietojärjestelmän eri osiin, oli vastauksissa esimerkiksi paljon kirjoitusvirheitä ja osa vastauksista oli pitkiä ja välimerkit puuttuivat. Ongelmana oli etenkin sellaiset vastaukset, jossa ei vastattu itse otsikon kysymykseen, vaan ihan johonkin muuhun. Tällaiset vastaukset saattoivat aiheuttaa tulkintaongelmia jonkin vastauksen kohdalla ja ne piti lukea erityisen tarkasti, jotta vastausta ei tulkittaisi väärin. Myös kato saattaa aiheuttaa yhden virhelähteen, kun kaikki kyselyn saaneet vastaajat eivät vastaa kyselyyn. Tässä tutkimuksessa kato oli melko suuri, kun vain noin 29 prosenttia kyselyn saaneista vastaajista vastasi kyselyyn. Ne vastaajat, jotka vastasivat kyselyyn, edustivat kuitenkin melko kattavasti eri vankilatyyppejä, joka alun perin olikin ajatuksenani. Myös määrällisesti vastauksia tuli mielestäni kohtuullisen hyvin, kun on kysymys laadullisesta tutkimuksesta. Tutkimusta voidaan mielestäni pitää virhelähteistä huolimatta luotettavana.

12.6 Kehitysehdotusten käyttö jatkotyöskentelyssä

Vastaajien vastaukset ovat tärkeitä ja arvokkaita myös tässä tutkimuksessa. Kehitysehdotuksia ja palautetta tuli paljon. Kehitysehdotuksia on jo nyt osaksi käsitelty valvontaosan työryhmässä ja osa niistä on myös heti toteuttamiskelpoisia ja ilman suuria kustannusvaikutuksia. Isommat kehittämistarpeet, jotka vaativat enemmän työtä ja rahaa, voitaneen toteuttaa myöhemmin. Mikäli niitä ei toteuteta nyt käytössä olevaan vankitietojärjestelmään, niin toivottavasti ainakin käyttäjien toivomuksina ne otetaan huomioon uutta järjestelmää kehitettäessä. Hyysalo esimerkiksi mainitsee, kuinka käyttäjien kehitysehdotuksilla on tärkeä merkitys ja ne tulisi ottaa huomioon jo ennen varsinaista tuotteen käyttöönottoa tai heti sen jälkeen.

”ongelmien ja parannusehdotusten kartoitus on yleisin käyttäjyhteistyön osa-alue. Käyttäjiä pyydetään raportoimaan ja selostamaan ongelmia ja parannusehdotuksia, joita heille syntyy laitteen käytöstä, tyypillisesti sen koekäytön tai varhaisen käytön aikana.”(Hyysalo 2006: 92)

Hyysalo mainitsee lisäksi, että tällaisen yhteistyömuodon laiminlyöminen lähentelee typeryyttä tuotekehittelijältä.(Hyysalo 2006: 92) Vaikka Hyysalo käsitteleeekin tässä tuotteita eri laajuudessa, niin hän tarkoittanee tällä tuotteella myös esimerkiksi tietojärjestelmiä.

Yhdessä vastaajan kehitysehdotuksessa ehdotettiin, että vankitietojärjestelmän osalta tulisi olla selkeä kaikkien käyttäjien tiedossa oleva polku tai reitti, johon voisi esittää kehitysehdotuksia aina silloin, kun ne ovat mielessä tai tulevat jotenkin esille. Vastaajan mielestä ajatus kehitysehdotuksesta unohtuu helposti kun sitä ei heti voi tuoda julki sellaisille henkilöille, jotka tietoja keräävät. Hyysalo mainitsee teoksessaan, että ”ongelmavihot ja muut kokemusten keräämistavat mahdollistavat keskusteluiden käymisen usein kertyneen ongelman osalta”.(Hyysalo 2006: 92) Vankitietojärjestelmän osalta ei ole ollut täysin yksiselitteistä tapaa kerätä tietoja ja kokemuksia ongelmakohdista. Käyttäjät ovat kertoneet tietojärjestelmässä olevista ongelmista kaikille vankitietojärjestelmän kehittämistyössä mukana oleville sen mukaan, kuka on ollut helpoiten tavoitettavissa tai kuka on ehkä käyttäjälle tunnetuin. Vaikka ongelmista ja kehitysehdotuksista pidetään ns. mustaa kirjaa, ei kaikki ehdotukset ole kuitenkaan tullut kirjatuksi. Omana ehdotukseni olisi tähän, että perustettaisiin yksi sähköpostiosoite, johon käyttäjät saisivat lähettää kehitysehdotuksia ja tietoja käyttöongelmista. Tätä sähköpostiosoitetta ei tarvitsisi aktiivisesti joka päivä lukea, mutta tulleet viestit voisi käydä valvontaosan työryhmässä aika ajoin läpi.

Tässä tutkimuksessa tuli vastaajilta paljon kehitysehdotuksia. Suurin osa kehitysehdotuksista kuitenkin on mittakaavaltaan melko pieniä suhteessa vankitietojärjestelmän kokonaisuuteen. Osa kehitysehdotuksista liittyi muuhun kuin itse vankitietojärjestelmän kehittämiseen ja niitä ei sen enempää käydä läpi tässä tutkimuksessa. Iso osa käyttäjistä, jotka vastasivat kyselyyn, olivat tyytyväisiä vankitietojärjestelmän käytettävyyteen eivätkä he kokeneet siinä olevan mitään ongelmia tai kehitettävää. Osalla vastaajista ei ollut kuitenkaan kokemusta koko vankitietojärjestelmän kaikista osista tai toiminnallisuuksista.

12.7 Koulutuksen puute yleisin ongelma

Vankitietojärjestelmän käyttöönoton yhteydessä koulutettiin jokaiseen vankilaan kouluttajia, joiden tehtävänä oli kouluttaa oman vankilan henkilökuntaa vankitietojärjestelmän käyttäjiksi. Laitoskouluttajat olivat pääasiassa vartijoita tai ylivartijoita (nyk.

rikosseuraamusesimies). He saivat koulutuksen vankitietojärjestelmän valvontaosan käyttöön ja sen kouluttamiseen. Jokaisessa vankilassa järjestettiin koulutuksia koko henkilökunnalle heidän toimestaan. Kouluttajat toimivat aluksi oman toimen ohella ilman erillistä korvausta. Sitten heidät irrotettiin joksikin aikaa varsinaisesta virkatyöstä, jolloin he saivat keskittyä vankilan henkilökunnan kouluttamiseen määräajan päätoimisesti ja määräaikaisuus kesti noin kaksi kuukautta. Kouluttajat antavat edelleen koulutusta henkilökunnalle joissakin vankiloissa. Pääasiassa he tekevät sitä oman toimen ohella ilman erillistä korvausta ja antavat koulutusta muun muassa keväisin kun kesäajaksi palkatut vartijat aloittavat vankiloissa työnsä. Osa entisistä kouluttajista ei ole enää motivoitunut kouluttamaan henkilökuntaa. Kaiken kaikkiaan vankitietojärjestelmän koulutukseen ja pääkäyttäjäasioihin olisi pitänyt panostaa enemmän heti vankitietojärjestelmän valmistuttua. Kouluttajat toimivat aikoinaan samalla vankiloiden pääkäyttäjinä. Vasta viime vuonna saatiin yksi päätoiminen pääkäyttäjä vankitietojärjestelmän valvontaosan ylläpitotehtäviin rikosseuraamuslaitoksessa.

Olen aikaisemmin jo maininnut, että vankeinhoidon perustutkinnolla opetetaan vankitietojärjestelmän käyttöä opiskelijoille. Tämän kyselytutkimuksen perusteella tuo perustutkinnolla saatu koulutus on vähintäänkin riittämätöntä. Tosin osa vastaajista oli käynyt perustutkinnon jo muutama vuosi sitten ja vastaajat eivät tienneet tämän päivän koulutuksen tasosta. Useassa vastauksessa oli, että keskustelemalla toisten kanssa vankitietojärjestelmästä ja itse tekemällä oppii parhaiten.

Vastauksissa todettiin myös, että ne virkamiehet jotka tulevat suoraan siviilistä vankilan palvelukseen, eivät saa koulutusta vankitietojärjestelmän käyttöön. Jotkut ovat saaneet opastusta vankiloissa kouluttajilta ja jotkut ovat joutuneet opiskelemaan kaiken itsenäisesti ja työkavereilta kyselemällä. Vankitietojärjestelmän koulutus tulisi olla yhtenä oppiaineena rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksessa ja sitä tulisi opettaa siellä koko ajan uudelle henkilökunnalle heti työsuhteen alkaessa tai ainakin hyvin pian työsuhteen alkamisen jälkeen.

12.8 Käytettävyystudkimuksen yhteenvetoa

Vankitietojärjestelmää ei voida suoraan verrata esimerkiksi terveydenhuollon tai poliisin tietojärjestelmiin. Terveydenhuollolla on käytössä useita eri tietojärjestelmiä ja tutkimuksen mukaan ne eivät ole yhteistoiminnallisia keskenään ja lisäksi terveydenhuollon tietojärjestelmiin liittyviin ongelmiin kuuluvat käyttäjien ja kehittäjien yhteistyön ongelmat. Myös tietojärjestelmien koulutuksen puute tai puuttuminen kokonaan on ongelmana terveydenhuollossa. (Paloniemi,) Rikosseuraamuslaitoksessa on käytössä vain yksi vankitietojärjestelmä, jolloin vankeinhoitajan ei tarvitse käyttää työssään montaa eri tietojärjestelmää. Lähes kaikki tarvittava löytyy yhdestä tietojärjestelmästä. Kehitysehdotuksena vankitietojärjestelmään toivottiin joitakin lomakkeita tulostettavaksi ja

siviili- ja opintotyöluvan menettelyprosesseja, mutta pääosin käyttäjien vastausten perusteella vankitietojärjestelmää ei ole kovin paljon tarvetta laajentaa ja se tuntuisi olevan kattava järjestelmä vankeinhoidon toiminnallisten prosessien kannalta. Joitakin toiminnallisuuksia tulisi yksinkertaistaa ja esimerkiksi valvotun koevapauden valvontatapahtumien kirjaamisen tulisi tapahtua nykyistä helpommin.

Vankitietojärjestelmän myötä on henkilökunnan vankituntemus parantunut ja näin ollen myös vankilaturvallisuuden voidaan katsoa parantuneen. Ilmoitusten kirjaamisen kynnyks on joidenkin vastaajien mielestä madaltunut ja yhdessä vastauksessa toivottiin, että jokainen kirjaisi ilmoituksen pienemmistäkin järjestysrikkomuksista tai poikkeavista tapahtumista. Valokuvien lisääminen ilmoituksen liitteeksi oli ehdotus, joka kannattaisi tutkia onko se toteutettavissa. Mitä paremmin ilmoitukset sekä tekstinä että liitetiedostoina on dokumentoitu, sen parempi asia se on sekä henkilökunnan että vangin kannalta. Digitaaliset valokuvat vievät paljon levytilaa palvelimilta ja toisaalta isot tiedostot saattavat hidastaa tietojärjestelmän käytettävyyttä.

13 Lopuksi

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada palautetta vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyydestä. Käytettävyyttä tutkittaessa myös tulee esille tietojärjestelmän ongelmakohtia ja siten sen luonnollisena tuloksena syntyy myös kehitysehdotuksia tietojärjestelmän parantamiseksi. Tällä tutkimuksella ja sen tuloksilla on nähtävissä, että kyse ei ole valmiista tietojärjestelmästä. Vakavia ongelmia ei ole tullut esille vastauksissa, joten vaikka kehitystyö lopetettaisiin kokonaan, niin vankitietojärjestelmän avulla kyetään suorittamaan valvontahenkilökunnan näkökulmasta nykyiset vankeinhoitoon liittyvät tehtävät. Vankitietojärjestelmä vastaa käyttäjien tarvetta vankitietojen kirjaamiseen ja tallennetun tiedon hyödyntämiseen. Kehitysehdotukset liittyvät melko pieniin asioihin, jotka parantaisivat käytettävyyttä siten että kirjaaminen olisi helpompaa tai tallennetun tiedon hakeminen ja hyödyntäminen olisi helpompaa.

Viimeisissä vapaamuotoisissa avoimissa kysymyksissä pyysin palautetta koko vankitietojärjestelmästä. Vastausten perusteella vankitietojärjestelmästä on tullut keskeinen työkalu, josta ei haluttaisi enää luopua. Kaikki vankitietojärjestelmässä oleva toiminnallisuus, joka on paljon muutakin kuin pelkkää vankitietojen tallentamista ja tallennetun tiedon hyödyntämistä, on omaksuttu hyvin ja se tuntuu vastaavan sitä tarvetta jota käyttäjät vankitietojärjestelmästä odottavat. Ennen tutkimuksen aloittamista tuli tietooni, että rikosseuraamuslaitoksessa on suunnitteilla uusi asiakastietojärjestelmä. Se korvaisi myös ilmeisesti myös nykyisen vankitietojärjestelmän. Yhtenä ajatuksenani oli esittää kysymyslomakkeessa kysymys, jossa vastaajilta olisin kysynyt, ovatko he valmiita luopumaan

nykyisestä vankitietojärjestelmästä. Tätä kysymystä en kuitenkaan uskaltanut esittää sen vuoksi, että se olisi saattanut ensinnäkin herättää paljon kyselyjä kentältä ja toisaalta se olisi saattanut aiheuttaa turhaa epävarmuutta valvontahenkilökunnassa. Vastausten perusteella voi päätellä, että se osa valvontahenkilökuntaa, joka tähän kyselyyn on vastannut, ei ole valmis luopumaan vankitietojärjestelmän nykyisistä toiminnallisuuksista.

Vankitietojärjestelmä on vastausten perusteella toimiva tietojärjestelmä, jossa on käyttäjien mielestä jonkin verran kehitettävää. Suurimmat kehittämistarpeet ovat aiemmin liittyneet lainsäädännön muutoksiin tai organisaatiomuutoksiin. Jos uusia muutoksia lainsäädännössä tai vankeinhoidossa ei ole edessä, niin nykyisellä tietojärjestelmällä pärjättäisiin. Valvontahenkilökunta on oppinut sitä kohtuullisen hyvin käyttämään ja lisäkoulutuksella olisi mahdollista vielä tehostaa sen käyttöä. Koulutusta tulisi järjestää siten, että järjestettäisiin koulutusta aihealueittain, jossa käytäisiin läpi vankitietojärjestelmän vain tiettyjä osioita. Esimerkiksi vastaanotto-osaston vartijoille voisi pitää koulutusta vangin vastaanottamiseen ja omaisuudenhallintaan liittyvissä asioista.

Eniten kritiikkiä aiheutti kysymykset omaisuusluettelosta. Omaisuusluettelo ja sen toiminnallisuutta muutettiin viimeisessä päivitysversiossa, joka otettiin käyttöön marraskuussa 2010. Tämä kyselytutkimus tehtiin tammi - helmikuussa 2011 eli vain noin kaksi kuukautta versiopäivityksen jälkeen. Omaisuusluettelon uusia toiminnallisuuksia ei oltu ilmeisesti opittu silloin vielä käyttämään ja sen vuoksi uudet toiminnallisuudet ärsyttivät vastaajia. Versiopäivitysten yhteydessä ei yleensä ole ollut erillistä koulutusta, mutta omaisuusluetteloon liittyvä koulutus järjestettiin maaliskuussa 2011 Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa tämän tutkimuskyselyn jälkeen. Koulutukseen osallistuivat vankiloiden kouluttajat sekä erikseen kutsuttuna vankiloiden vastaanotto-osastoilla työskentelevät. Koulutustilaisuudessa uudet omaisuusluetteloon liittyvät toiminnallisuudet saivat jo myönteisempää palautetta.

Vankitietojärjestelmän valvontaosan käytettävyystudkimus on ollut mielenkiintoinen ja tarpeellinen tutkimus. Se on ollut myös ensimmäinen tutkimus, joka on tehty vankitietojärjestelmästä. Kyselytutkimuksella on saatu vastaajilta paljon hyödyllisiä kehitysehdotuksia, joista ainakin osa toteutetaan jo seuraavissa mahdollisissa päivitysversioissa. Vastaajien palaute vankitietojärjestelmästä on ollut hyvin positiivista ja siitä valvontaosan määrittelytiimin jäsenet saamme olla ylpeitä. Vankitietojärjestelmän eteen on vuosien saatossa tehty paljon töitä, se on vaatinut lukuisia öitä, poissa kotoa Vaasassa Vatia määrittelemässä. On ollut myös hienoa olla tekemässä työvälinetä, jota käyttävät niin monet tyytyväiset ja todella tyytyväiset käyttäjät. Vähemmän tyytyväisten käyttäjien vuoksi yritämme parhaamme jatkossakin.

Lopuksi haluan esittää suuret kiitokset kaikille vastaajille hyvistä ja kehittävästä vastauksista. Osa kehitysehdotuksistanne tullaan toteuttamaan myös vankitietojärjestelmässä ja toivottavasti ne loputkin hyvät ajatukset otetaan huomioon myös uutta asiakastietojärjestelmää määriteltäessä. Kiitos myös valvonnan tiimille tuesta ja kysymysten tarkastelusta ennen kyselyn toteuttamista. Myös opinnäytetyön ohjaaja ansaitsee kiitokset ohjauksesta. Ennen kaikkea kiitos perheelleni, että olette kestäneet minua tämän opinnäytetyöni tekemisen ajan.

Lähteet

A. Lempiö/ T. Tuomi. 2001. Muistio 21.5.2001. Vankitietojärjestelmän kehittäminen. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto.

Hyysalo, S. 2006. Käyttäjätieto ja käyttäjätutkimuksen menetelmät. Helsinki: Edita Prima Oy.

Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Rikosseuraamusviraston julkaisu 5/2008. Vammala. Vammalan kirjapaino Oy.

Järvinen, J-H. 2010. Patjasta Vitjaan. Poliisiasian tietojärjestelmän kokonaisuudistus. Opinnäytetyö. Laurea.

Kuntola, J. 2006. Tietoverkossa toteutettava käyttöönottokysely. Finnvera Oyj:n uuden tietojärjestelmän käyttöönottotutkimus. Gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

Laki henkilötietojen käsittelystä rangaistuksen täytäntöönpanossa 24.5.2002/422.

Neiramo, I. 2008. Että täällä on turvallista olla vartijoilla ja vangeilla. Haastattelututkimus vartijan työstä. RSKK.

Paloniemi, S. 2008. Tietojärjestelmien käytön ongelmia suomalaisessa terveydenhuollon työssä. Tietojenkäsittelytieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Rahkonen, H. 2007. Muutosjohtaminen tietojärjestelmän käyttöönotossa. Hoitotyöntekijöiden ja lähihoitajien kokemuksia. Terveystieteiden Pro Gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto.

SFS. Suomen standardoimisliitto, Standardi SFS-EN ISO 9241 - 11. Käytettävyyden määrittely ja arviointi.

Sohlberg, V. 2011. Fujitsu Service Oyj:n Vati -projektipäällikön henkilökohtainen haastattelu Vaasassa 23.2.2011.

Taulukot

Taulukko 8: Vastaukset väittämästä vankitietojärjestelmän käyttöönotto oli ollut vaikeaa

Taulukko 9: Vastaukset väittämästä onko vankitietojärjestelmä helpottanut työtä

Taulukko 10: Vastaukset väittämästä oliko käyttöönottovaiheen koulutus riittävää

Taulukko 11: Vastaukset arvosanoin kuinka tyytyväinen olet vankitietojärjestelmään ja sen käytettävyyteen

Taulukko 12: Vastaukset arvosanoin kuinka tärkeä vankitietojärjestelmä on sinulle työssäsi

Taulukko 13: Vastaukset arvosanoin kuinka tyytyväinen olet saamaasi koulutukseen ja perehdytykseen vankitietojärjestelmän käyttöön

Taulukko 14: Vastaukset kouluarvosanoin kuinka hyvin mielestäsi vankitietojärjestelmä toimii työkaluna

Liitteet

Vankitietojärjestelmän (Vati) käytettävyysskysely valvonnan näkökulmasta

Kysely tehty Webropol Realtime Analyzer –ohjelmalla

1) Missä vankilassa työskentelet?(valinta)

Hav, Hev, Häv, Jov, Jov/A, Juv, Kesv, Kev, Kev/A, Kov, Kuv, Kuvy, Kyv, Käv, Lav, Miv, Nav, Ouv, Pev, Pyv, Riv, Sav, Sulv, Suov, Suv, Tuv, Vanv, Vav, Vava, Viv, Ylv.

2) Työ- tai toimintapaikka, jossa useimmiten työskentelet? (voit valita useamman vaihtoehdon)

Vastaanotto-osasto, Asunto-osasto, Vanginkuljetus, Vankilan päivystys, Valvomo, Työryhmän vartija tai ohjaaja, Rikosseuraamusesimies (Ransu), Rikosseuraamusesimies (Valvonta), Kirjeiden tarkastukseen liittyvät tehtävät, Vankilan johto, Muu

3) Vastajaajan sukupuoli? (valinta)

mies, nainen

4) Vastajaajan ikä? (valinta)

20-30v, 31-40v, 41-50v, 51-60v

5) Virkavuosien määrä vankeinhoidossa? (valinta)

0 – 5v, 6 – 10v, 11 – 15v, 16 – 20v, 21 – 30v, 31 – 40v

6) Kun olet kirjautunut Vatiin, aukeaa päävalikko. Mitä osiota seuraavista pääasiassa käytät? (valinta)

Valvonta, Toiminta, Laitokset

7) Oletko ollut työssä vankeinhoidossa ennen vatin käyttöönottoa? (valinta)

Kyllä, Ei

Mikäli vastaat ei, siirry seuraavaksi kysymykseen numero 10

Vastaa seuraaviin väittämiin asteikolla 1 – 5 (1= täysin samaa mieltä, 2= osittain samaa mieltä, 3= en osaa sanoa, 4= osittain eri mieltä ja 5= täysin eri mieltä)

8) Miten olet kokenut vatin käyttöönoton?

8.1) Vatin käyttöönotto on ollut minulle vaikeaa:

1 = täysin samaa mieltä

- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

8.2) Vatin käyttöönotto on helpottanut minun työtäni:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

8.3) Vatin käyttöönotto on lisännyt työmäärää:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

8.4) Sain riittävästi koulutusta vatin käyttöönoton yhteydessä:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

8.5.) Vatin ansiosta vankituntemukseni on parantunut:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

9) Kehitysehdotuksia ja palautetta vatin käyttöönotosta (perehdytys, koulutus, tiedottaminen)

10) Valvonta henkilötiedot

10.1) Valvonta henkilötiedot -kohdassa on kaikki tarpeelliset tiedot kokonaiskuvan saamiseksi vangista

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

11) Kehitysehdotuksia valvonta henkilötiedot –kohdasta.(puuttuuko oleellista tietoa? onko jotakin turhaa?)

12) Vangin vastaanotto ja asuminen

12.1) Vangin vastaanottotietojen kirjaaminen vatiin on vaikeaa:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

12.2) Vangin asuntokortissa on oleellista tietoa, jota tarvitsen työssäni usein:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

12.3) Vangin asuttaminen osastolta toiselle on helppo kirjata Vatiin

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

12.4) Vangin vastaanottotietojen etsiminen Vatista on helppoa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

13) Kehitysehdotuksia vangin vastaanottamisen, asuntokortin ja asumisen kirjaamiseen vatissa

14) Omaisuusluettelo

14.1) Vangin omaisuusluettelo Vatissa antaa hyvin kokonaiskuvan vangin vankilassa olevasta omaisuudesta

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

14.2) Omaisuusluettelon kautta suoritettava vangin tavaroiden hallinta on sekavaa ja vaikeaa:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

14.3) Vangin siirtyessä toiseen vankilaan, on vangin omaisuuden hallinta Vatissa helppoa:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

14.4) Vangin tullessa toisesta vankilasta, on vangin omaisuutta helppo hallinnoida Vatin avulla:

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

14.5) Vatissa on helppo selvittää jälkeinpäin vangin varusteiden sijaintia ja määrää

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

15) Kehitysehdotuksia vangin omaisuuden hallintaan ja kirjaamiseen vatissa

16) Puhelut, rahat ja kirjeet

16.1) Vangin puheluita on helppo kirjata ja seurata Vatissa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

16.2) Vangin rahavarojen vastaanotto on Vatissa monimutkaista

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

16.3) Kirjeiden merkitseminen ja tarvittavien tietojen (avaaminen, lukeminen jne) kirjaaminen on hankalaa Vatissa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä

- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

16.4) Vati palvelee palvelee hyvin näitä toimintoja, jotka liittyvät puheluiden, kirjeiden ja rahojen kirjaamiseen

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

17) Kehitysehdotuksia puhelut, rahat ja kirjeet kokonaisuuden toiminnallisuuteen

18) Tapaajaluettelo ja tapaamisryhmät

18.1) Tapaajan nimen lisääminen vangille on yksinkertaista Vatissa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

18.2) Tapaajan muiden tietojen (henkilötunnus, sukulaissuhde, yms) on vaikeaa merkitä vatissa.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

18.3) Tapaamiskyselyllä löydän tarvittavat tiedot vangin tapaajista tai tapaamisajankohdista helposti

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä

5= täysin eri mieltä

18.4) Tapaamisryhmään (tietty tapaamistila ja -aika) on helppo lisätä vanki ja hänen tapaajansa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

18.5) Tapaamistilan tai tapaamisajan vaihtaminen on vaikeaa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

18.6) Tapaamisten hallinta kokonaisuudessaan on Vatisa selkä kokonaisuus

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

19) Kehitysehdotuksia tapaamisten hallintaan liittyen.

20) Ilmoitus

20.1) Ilmoituksen tekeminen vatisa on vaikeaa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

20.2) Ilmoitusta tehdessä asia-kohtaan on vaikea määrittellä oikea asia, johon vangin epäillään syyllistyneen

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

20.3) Ilmoitukseen, jossa asiana on ”luvottoman tavaran hallussapito”, teen aina kirjauksen myös luvottomista aineista ja esineistä ilmoituksessa olevaan ”löydökset” -kohtaan.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

20.4) Ilmoitukseen, jossa kirjataan vangin sitomisesta/raudoittamisesta esim. karkaamisen estämiseksi kuljetuksessa, teen aina merkinnät myös kohtaan ”turvaamistoimenpiteet”.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

20.5) Vangista tehtyjä ilmoituksia on tärkeä nähdä jälkikäteen.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

20.6) Aina kun tehdään ilmoitus, johon ei liity vanki, vaan esimerkiksi tapaaja, tulee tehdä yleinen ilmoitus

- 1 = täysin samaa mieltä

- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

20.7) Yleinen ilmoitus on tapa vankilassa informoida johtoa poikkeuksellisesta tapahtumasta

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

21) Kehitysehdotuksia ilmoitus-osioon (vankiin kohdistuva ja yleisestä ilmoituksesta)

22) Eristäminen

22.1) Vangin eristämisen kirjaaminen Vatissa ei ole vaikeaa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

22.2) Vangin eristyksen päättymisen kirjaaminen Vatissa helposti unohtuu

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

22.3) Vangin eristämisen kirjaaminen Vatissa on loogista ilmoituksen kautta

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä

- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

22.4) Eristämistä eristysosastolle ei pidä kirjata pelkästään asuntokortille

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

23) Kehitysehdotuksia vangin eristämisen ja sen päättymisen kirjaamiseen

24) Ilmoitus luvattomista aineista ja esineistä

24.1) Kun tilatarkastuksessa löytyy luvattomia aineita tai esineitä, niin osaan kirjata löydökset Vatissa oikeisiin kohtiin

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

24.2) Kun tarkastuksessa löytyy vangilta luvattomia aineita tai esineitä, niin minulla on selkeä käsitys mihin löytyneet aineet tai esineet kirjataan Vatissa.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

24.3) Kun ilmoitus luvattomista aineista tai esineistä on kirjattu oikein, tiedot löydöistä löytyy helposti myöhemmin Vatista

- 1 = täysin samaa mieltä

- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

25) Kehitysehdotuksia ilmoituksesta luvattomien aineiden ja esineiden kirjaamiseen Vatissa.

26) Eristämistarkkailu ja tarkkailu

26.1) Eristämistarkkailun ja tarkkailun osalta on helppo kirjata oikeat kohdat Vatissa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

26.2) Eristämistarkkailun ja tarkkailun kirjaaminen Vatiin on jokseenkin vaikeaa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

27) Kehitysehdotuksia eristämistarkkailun ja tarkkailun kirjaamiseen

28) Päihdevalvonta

28.1) Päihdevalvonta –näytön toiminnot ovat riittävät tietojen kirjaamiseen ja säilyttämiseen

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

28.2) Päihdevalvonnan testien ja tulosten kirjaaminen ei tunnu loogiselta vatissa

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

28.3) Vatista on helppo seurata, milloin vangilta on otettu päihdetesti, mitä varten ja testin tulos.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

29) Kehitysehdotuksia vatin päihdetesti -osioon

30) Kurinpito

30.1) Kurinpitoasioiden käsittely ei ole varsinaisesti minun työtäni

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

30.2) Kurinpitolehden tiedoista saan helposti tietoa vangin järjestyksistä

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

30.3) Kurinpitoprosessin etenemistä on vaikea ymmärtää vaticirjausten peruusteella

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

30.4) Kurinpitopäätökset ja niihin johtaneet kuulemispöytäkirjat ja ilmoitukset ovat selkeä kokonaisuus, josta saa hyvän kuvan tapahtuneesta ja seuraamuksesta.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

31) Kehitysehdotuksia kurinpito –kokonaisuuteen.

32) Vangin päiväkirja

32.1) Vangin päiväkirja on vain näyttö, johon ei varsinaisesti kirjata mitään

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

32.2) Vangin päiväkirjanäytössä on riittävästi tietoa selvittääkseni vangin liikkumista eri vankiloiden välillä tai vankilan ulkopuolella

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

33) Kehitysehdotuksia vangin päiväkirja –näyttöön ja näytön sisältöön

34) Päiväkirja

34.1) Vankilan päiväkirja näyttö ja välilehdet antavat selkeän kuvan vankilan tapahtumista ja vankiliikenteestä

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

34.2) Päiväkirja soveltuu hyvin työvälineeksi esimerkiksi osastolla olevien vankien lukumäärän seuraamiseen

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

34.3) Käytän päiväkirjaa päivittäin tutkiakseni vankilan vankivahvuutta ja -liikennettä

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

34.4) Päiväkirjan käyttö ja tiedot Vatissa ovat puutteelliset ja sen vuoksi vankilassamme on käytössä edelleen manuaalipäiväkirja

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

34.5) Päiväkirja vatissa on helposti luettavissa ja käytännöllinen työkalu esimerkiksi vankikuljetusten ja siihen tarvittavien vartijaresurssien hallintaan.

- 1 = täysin samaa mieltä
- 2= osittain samaa mieltä
- 3 = en osaa sanoa
- 4 = osittain eri mieltä
- 5= täysin eri mieltä

35) Kehitysehdotuksia päiväkirja-osioon

36) Yleisiä kommentteja vatin käytettävyydestä ja hyödyllisyydestä

Anna seuraaviin kysymyksiin kouluarvosana 0 – 5. (Jos sinulla ei ole henkilökohtaista kokemusta asiassa, jätä vastauskenttä tyhjäksi)

37) Kuinka tyytyväinen olet vankitietojärjestelmään ja sen käytettävyyteen?

38) Kuinka tärkeä on vankitietojärjestelmä sinulle työssäsi?

39) Kuinka tyytyväinen olet saamaasi koulutukseen ja perehdytykseen Vatin käyttöön?

40) Kuinka hyvin vankitietojärjestelmä toimii työkaluna?

41) Vapaamuotoinen palaute

42) Vapaamuotoinen palaute vatin kokonaisuudesta ja käytettävyydestä.

43) Vapaamuotoinen palaute valvonnan vatityöryhmälle, risuja ja ruusuja

44) Mitä muuta haluat sanoa vatista?